

5398

Monety greckie, rzymskie i kilka notatek o późniejszych, różnych państw.

Kart ~~126~~ 138

1

Numizmatyka jako gałąź nauk pomocniczych przy badaniu dziejów zasięga swym początkiem dopiero epoki Odrodzenia w XV wieku. Z razu uprawiana przez miłośników więcej z ciekawości, pozyskiwała coraz więcej zwolenników; dopiero uczony Józef Eckhel +1798 (Doctrina nummorum veterum Vindobonae 1792 (– Kurzgefasste Anfangsgründe zur Alten Numismatik. Neue Auflage. Wien 1807. 8vo) 1a edyc. 1788 nadał tej nauce pewny systemat i kierunek w zeszłym wieku. (Hist. 6355) Numizmatyka składa się z 2 oddziałów ściśle z sobą połączonych: a) metrologiczny zajmuje się składem mineralogicznym kruszcu użytego, jego stopniem, dobrocią, wagą, wartością owczesną (walutą – Münzfuss) i dzisiejszą czyli stosunkiem do monet teraźniejszych; b) archeologiczny opisujący: bicie monety (Gepräge), wyobrażenie i styl wizerunków na takowych, napisy i znaki mogące posłużyć do oznaczenia epoki bicia, i dat historycznych. – Pod względem epok dzieli się Numizmatyka na następujące doby: I) Starożytna opisująca monety egipskie, babilońsko-assyryjskie, fenickie, perskie, greckie, rzymskie, aż do czasów upadku cesarstwa rzymskiego (od VII wieku przed Chrystusem to jest od czasu pierwszego pojawienia się monet, aż do upadku Państwa Rzymskiego r. 476 po Chryst.). II) Średniowieczna od cesarza Karola Wielkiego aż do czasów cesarza Maxymiliana I, (1520) III) Nowożytna (od r. 1520 – 1700)

W najdawniejszych czasach starożytności nie znano monet czyli pieniędzy; miejsce ich w handlu zamiennym zastępowała pewna ilość ~~[illegible]~~ kruszcu wytopionego n. p. złota lub srebra, w wartości odpowiedniej do towaru mającego się kupić. Kruszec ten porznięty w stosowne kawałki czyli sztabki odważone, stanowił pierwotnie monetę. Starzy Egipcyanie nadawali kawałkom kruszcowym odważonym i do handlu zamiennego przeznaczonym, kształt kręgów czyli pierścieni, które ~~dotąd~~ jeszcze u Murzynów afrykańskich używane są jako moneta wartościowa. Chińczyki dotąd nie mają innej monety jak tylko odważone kawałki czyli sztabki (lingots) złota lub srebra zwane taël, ostemplowane, ważące w pojedynczych sztukach podług kursu od ½ do 10 taël, a w srebrze od ½ do 100 taël; a jedyną ich zdawkową monetą są miedziane sapeki, z piętnem

czyli znakiem urzędowym, mające czworograniastą dziurę w środku, nawiązane na sznurku, których 100 idzie na 1 taël srebra; 10 taëlów srebra równe są w wartości = 1 taël złota. Od Mongołów przejęli dawni Rossyanie, zwyczaj płacenia sztabkami srebra odważonemi, które zwano rubel (po łacinie: siclus – albowiem shekel w Azyi semityckiej pierwotnie oznaczał pewną wagę). Pierwotne złote monety baktryjskie, są to kawałki złota w kształcie półkolistym (niby guzik) (Schrötling), mające z jednej strony wyciśnięte piętno czyli stempel (marque): albowiem narody azyatyckie znały od najdawniejszych czasów sposób wyrzynania rysunków lub pisma na kamieniach twardych (jak świadczy pismo klinowate assyryjskie i pismo hieroglificzne egipskie, których odcyfrowanie i odczytanie stanowi wielką zdobycz wieku naszego). Dopiero w pierwszej połowie VII wieku przed Chrystusem (jak świadczy lexykograf Pollux) (i Kronika paryjska r. 1582 – 264 przed Chrystusem, wyryta na marmurach odszukanych przez hr. Arundel w XVII wieku) zaczął Phidon król argijski na wyspie Eginie bić monetę srebrną, którą zwano Obeliskoi; lubo Herodot wynalazek bicia monety złotej (Stateres) i srebrnej przypisuje Lidyjczykom w tymże czasie. Dochowane monety egineńskie i lidyjskie mają kształt podłużny lub owalny guzikowaty: egineńskie srebrne noszą piętno żółwia; lidyjskie zaś złote (właściwie z mieszaniny złota z srebrem zwanej Electrum *)) mają piętno lisa. Z Lidyi i Eginy zwyczaj bicia monet rozszerzył się po całym dawnym świecie: do Persów (którzy bili złote Dareyki), Assyryjczyków, Fenicyan, Baktryjan, Parthów, Indów, Hebrajczyków (którzy bili złote Sykle), Egipcyan, do Kolonij greckich w Małej Azyi, do Macedonii, Grecyi, Thracyi, Sycylii, Italii, Hetruryi, Gallii i t. d. Dziś tylko Chiny, Japonia i Korea stanowią wyjątek w biciu monet.

W Grecyi jednością monetarną w srebrze była Drachma dzieląca się na 6 Obolos. Dwie drachmy (Didrachme) stanowiły 1 Stater srebrny. – Jednością monetarną w złocie był Stater złoty wartający 20 Drachm srebrnych. U Rzymian jednością monetarną w srebrze był Denarius (wartający 10 Asses = Deniasses) dzielący się na 2 Quinarius, czyli na 4 Sestertii, czyli na 10 Asses albo Libellae, czyli na 20 Sembellae, czyli na 40 Terunciі. – Jednością zaś monetarną w złocie był 1 Aureus czyli Denarius, nummus, wartający 25 Denarów srebrnych. – Dopiero za Konstantyna wielkiego, cesarza był jednością monetarną w złocie Solidus (których 72 bito z jednego funta złota [?] podczas gdy dawniej z 1 funta złota bito 40 Aureos denarios), który to Solidus dzielono również na 25 Denarów srebrnych (po redukcyi).

*) Elektron (białe złoto – Weißgold) złoto z przymieszką (aliażem) 1/5 srebra. Monety bite czy lane z electrum mają w 100 częściach 73% złota i 27% srebra. Stosunek złota do srebra (w Staterach lidyjskich z VII wieku przed Chryst.) 3 : 4.

W Małej Azyi władcy Persyi z dynastyi Achmenidów i rodu Dariusa uży- wali tylko złota jako kruszcu mającego ustaloną wartość, do monet złotych (Darejki); tylko miastom podwładnym n. p. Cyzykowi i Focyi pozwalali bić monety z elektronu. – U Greków prócz złota, wartościowym kruszcem w monetach było srebro, drawkową moneta była z miedzi. – U Rzymian i Italiotów pierwotnie wartościowym kruszcem była miedź czyli spiż (aes grave); dopiero r. 269 przed Chrystusem za konsulatu Q. Ogulinus Gallus i C. Fabius Pictor pojawiają się pierwsze monety srebrne, a r. 217 przed Chryst. za konsulatu C. Clodius Nero i M. Livius Salinator, pierwsze monety złote (kursujące). Miedź i bronz zeszedł tylko do użytku zdawkowego; z tąd też tłomaczy się taka rozmaitość kruszcu i przymieszek w póżniej- szych monetach spiżowych. Monety spiżowe greckie są z mieszaniny miedzi z cyną; monety spiżowe Italiotów i Rzymian z czasów republiki są z mieszaniny miedzi z ołowiem i mniej cyny. Za czasów cesarstwa monety z tak zwanej miedzi żółtej (laiton) miały większą wartość aniżeli z miedzi czerwonej, jako mniej czystej. Gallowie używali do monet miedzianych mieszaniny z miedzi, mosiądzu (laiton), ołowiu i nieco cyny. Jak nie stałą i niejednostajną ~~rozmaitą była mieszanina~~ w monetach bronzowych rzymskich, wi- dać to z rozbiorów chemicznych. Podług Goebel Fr. (Ueber den Einfluss der Chemie. Erlangen 1842) Aes rzymski z czasow republiki miał: Miedzi 83,10; Cyny 5,68; Ołowiu 11,16; Straty 0,06; = Razem 100 części – inny Aes z późniejszej epoki republiki: Miedzi 79,30; Cyny 6,55; Ołowiu 14,13; Straty 0,02; Razem 100 części. Podług Sabatier L. (Production de l'or, de l'argent et du cuivre chez les anciens. S. Petersbourg 1850) moneta bron- zowa Alexandra Severa (r. 222-235) większych rozmiarów: Miedzi 71,56; Cynku 8,79; Ołowiu 13,09; Cyny 6,45; Straty 0,11; Razem 100 cz. – inna moneta tegoż Alexandra Severa mniejszych rozmiarow: Miedzi 75,84; Cynku 1,28; Ołowiu 0,91; Cyny 20,98; Straty 0,99; Razem 100 cz. – Moneta bronzowa Julii Mammea matki Alexandra Severa największych rozmiarow: Miedzi 72,01; Cynku 4,60; Ołowiu 7,12; Cyny 15,28; Straty 0,99; Razem 100 cz. – Moneta bronzowa Gordiana III r. 238-244: Miedzi 77,10; Ołowiu 12,70; Cyny 7,54; Cynku 1,36; Ślady srebra i Straty 1,30; Razem 100 cz. – Dioklecyana moneta bronzowa r. 284-313: Miedzi 88,93; Srebra 1,50; Cynku 8,28; Cyny 1,20; Straty 0,09; Razem 100 cz.

Stosunek srebra do miedzi w monetach rzymskich 1:250; – w monetach zaś tego cesarstwa 1:110, (a to w skutek wartości i ceny miedzi).

W przeciągu wzięwszy mają monety bronzowe rzymskie na 100 części: Miedzi 70%, Cyny 7%, Ołowiu 23%. Wartość do srebra tej monety 1:110.

Monety Kartagińskie z białej miedzi (potin) mają na 100 części: Miedzi 86%, Srebra i Cyny, Ołowiu i Żelaza 2%.

Inna moneta bronzowa (de potin) tegoż Dyokleyana: Miedzi 91,38; Cyny 3,85; Srebra 1,81; Cynku 2,89; Ślady ołowiu i Straty 0,07; Razem 100 cz. — Moneta Konstantyna Wielkiego r. 308–337 bronzowa: Miedzi 87,50; Cynku 0,91; Cyny 7,14; Ołowiu 4,26; Straty 0,19; Razem 100 cz. — Moneta bronzowa cesarza greckiego Jana Zimisces r. 969–975: Miedzi 98,18; Cynku 1,40; Ślady Cyny i Straty 0,42; Razem 100 Częśći. — Miecz grecki bronzowy miał 87,47 Miedzi; 12,53 Cyny; i Ślady małe cynku. — Z rozbiorów tych chemicznych widać, iż przysyłano surowy kruszec miedzi i wytapiano go z temi samemi przymieszkami jak był pierwotnie w naturze.

Nad mennicą mieli u Rzymian dozór: Triumviri (Tres viri) auro, argento, aere flando, feriundo. (III V. A. A. A. F. F.) które to napisy przychodzą na monetach. Stemple do bicia były z stali hartowanej osadzone w trzonie bronzowym. Mennicę zwano w Grecyi: Argyrokopeion, a u Rzymian Moneta lub Officina; robotnicy w takowych byli niewolnicy, którzy się co do zatrudnienia dzielili na Aequatores, Flaturarii, Signatores, Suppostores, Malleatores. Główne mennice Rzymian były: w Rzymie (R.), Konstantynopolu (C.), Akwilei (AQ.), Lyonie (LVGD. = Lugdunum) w Gallii, Tarraco (Tarragona w Hiszpanii), Kartago w Afryce (KV.), Aleksandrya w Egipcie (AL.), Antyochia czyli Theupolis w Syryi (AN., THEV.), Tessalonika w Macedonii (TES., ΘES.), Siscia (Sissek) w Pannonii (S. F. lub SIS.), Mediolan (M.), Trewir (Augusta Trevirorum) (T.), Arelatum (Arles) (ARL.), Heraclea Ponti (H.), Londinum (L.), Serdica w Thracyi (SERD.), Narbo (Narbonne) (N.), Alexandria w Egipcie (AL., AΛ.), Cyzicus w Mysii (MKV. lub KYZ), Sirmium w Pannonii (SIRM.), Nicomedia w Bithynii (Isnik-mid w Anatolii) (NIK.), Damascus (ΔAMOC.), Ravenna (RAV.), Caesarea w Kappadocyi (KAICAREIAC), Sicilia (SCL.), Catania (CAT.), Cherson (XEP.), Epheсus (SEPSYS), Cyprus (KVΠP.), Nicaea w Bithynii (NI.), Neapolis (NE.) — W mennicach tych było po kilka warsztatów, które oznaczano I. II. III. IV. V. VI. VII lub P. PR. (prima officina) S. SEC. (secunda officina) i t. d. Rudę złotą przywożono z Indyi, Egiptu, Azyi, Transylwanii, Hiszpanii; srebrną z Hiszpanii i Luzytanii; miedzianą z Cypru, Afryki, Kampanii, Italii, Włoch, Germanii, Pannonii, Hiszpanii, Gallii. Z upadkiem państwa rzymskiego zupadły też mennice; dopiero w czasach Odrodzenia nauk w XV i XVI wieku zaczęto bić kształtniejszą monetę.

W nowszych czasach pojawili się fałszerze monet starożytnych: Giovanni Cavino i Alessandro Bassiano z Padwy (r. 1540) (monety te zowią Padovanami), Lorenzo di Parma, Carteron (w Hollandyi), Dervieu (w Florencyi), La Roche (w Francyi), Becker* (w Niemczech), Scoti (w Rzymie)

*) Carl Wilh. Becker ur. 1771 w Speier † 1830 w Offenbach.

Fałszywe podrabianie monet rozpowszechniło się we Włoszech na po=
czątku XVI wieku. Sławnemi podrabiaczami byli: Giovani del Cavino
z Padwy (którego wyroby dziś nawet są cenione), Alessandro Bassiano
z Padwy, Vittore Gamballo, Benvenuto Cellini, Alessandro Greco, Leo
Aretino, Jacopo da Trezzo, Federico Bonzagna, Sebastiano Plumbo
i inni; Gorlaeus (Niemiec z rodu), Carteron w Hollandyi, Dervieux
w Florencyi, La Roche w Francyi, Scoti w Krymie, Karol Wilhelm Becker
(+1830 w Offenbach) radca nadworny, który znaczną liczbę pięknych
fabrykatów w obieg puścił. (Ob. Sestini: Sopra i moderni falsificatori.
Firenze 1826. 4to — Steinbüchel: Die Beckerschen falschen Münzstäm=
pel in ausführlichen Verzeichnissen. Wien 1836. 8vo Pinder M.: Die Becker'
schen falschen Münzen. Berlin 1843. — Loos: Kunst falsche Mün=
zen zu erkennen. Berlin 1828. 8vo dotyczy głównie nowych monet obiegowych.)
Monety podrabiane powinny także znaleźć miejsce w zbiorze numiz=
matycznym dla porównania i dla nauki.

Skrócenia w dziełach numizmatycznych: Kruszec: AV. OR. (aurum, d'or,
złoto) — AR. AR. AR. (argentum, argent, srebro), EL. (electrum — Weissgold —
białe złoto, mieszanina złota z srebrem — w monetach greckich). — POT. (po=
tin; mieszanina miedzi, ołowiu, cyny i 5tej części srebra) — Æ. (aes, bronze,
miedź lub spiż). — BIL. (billon, Scheidemüntze, pieniądz zdawkowy podły
mający znaczniejszą domieszkę podlejszego kruszcu) — Pl. (plumbum, Blei,
ołów używany na marki) — Wielkość: W monetach rzymskich miedzianych
rozróżniają Francuzi: G.B. (grand bronze, wielkie) — M.B. (moyen bron=
ze, średnie), P.B. (petit bronze, małe co do wielkości.). (Nummi aerei I. II.
III. formae vel moduli). Med. (médaillon, medal przewyższający swą wiel=
kością obiegowe monety, Schaumüntze, Nummi maximae formae
vel moduli). Jet. (jeton, liczman albo znaczek, tessera) — Av. (avers,
strona główna monety), Rv. (revers, strona odwrotna monety). —
Stan i zachowanie monety: C^1, C^2, C^3 (Conservation, Zachowanie [1] bar=
dzo piękne, [2] piękne, [3] gorsze, Erhaltung). — Rzadkość monety ozna=
czają: Un. (unicus, jedyny znany exemplarz), R^1, R^2, R^3, R^4 aż do R^8
(stopień rzadkości od R^1 rzadki, aż do R^8 najrzadszy, Seltenheitsgrad)
C. (communis, obvius, häufig, zwyczajny, nie rzadki). Do stopnia rzad=
kości stosują się też ceny monet starożytnych, jakoteż do stopnia zacho=
wania. Piękne syrakuzańskie dekadrachmy płacono w Londynie 1841 r. po 10 do
35 funtów sterling. — Za złotą egipską oktodrachmę z wizerunkiem królowy Be=
renice (żony Ptolomeusza III. Evergetes), którą Mionnet na 1500 franków oszaco=
wał, zapłacono w Londynie 1844 r. 165 funtów sterl. (1155 talarów prusk.). — Co
do cen starożytnych monet, podaje wskazówki: Theod. Edm. Mionnet: Description des mé=
dailles antiques grecques et romaines, avec leur degré de rareté et leur estimation.
Paris 1806–1813. 8vo 4. Vol. et Supplement. F co do konsularnych rzymskich: Cohen H.: Description
6 tomów textu, i tom rycin i Supplem. 9 tomów)

F Mionnet M: De la rareté et du prix des médailles ro=
maines. Paris, 1815. 8vo

6355. générale des monnaies de la république romaine. Paris 1857. 4to. – co do monet
cesarzów (imperatores) rzymskich: Tables générales de la numismatique.
3172 Rheims 1825, w dziele Gérard Jacob K.: Traité élémentaire de numisma=
tique ancienne grecque et romaine. Paris 1825. 8o Tome IIo. – co do monet
cesarzów (imperatores) rzymskich i byzantyjskich: Cohen Henry: Guide de
l'acheteur de médailles romaines et byzantines. Paris, 1836. 8vo.
Pod względem państwowym rozróżniają numizmatycy: 1) Aut. (Nummi auto=
nomi) monety bite w prowincyach i miastach mających rząd własny niepodległy, +
wolne miasta (eleuthera); na monetach tych są zwykle bóstwa opiekuńcze
lub wizerunki zwierząt im poświęconych (godła): są to zwykle monety greckie.
2) Cons. (Nummi consulares seu familiares) monety rzymskie bite w srebrze lub
miedzi podczas republiki rzymskiej do r. 78 przed narodz. Chryst.; na nich po=
piersia rządzących konsulów i ich familij.*) 3). Imp. (Nummi imperatorii)
monety rzymskie złote i srebrne oraz miedziane (te mają litery: S. C. = Se
natus consulto) bite za czasów cesarstwa rzymskiego, od r. 78 przed Chryst.
do r. 395 po narodz. Chryst. z wizerunkami imperatorów rzymskich lub ich
żon. – 4) Byz. (Nummi byzantini) monety złote, srebrne i miedziane
cesarzów greckich od r. 395 do r. 1453 po nar. Chryst. – 5) Col. (Nummi co=
loniales) monety rzymskie, bite w osadach rzymskich za konsulów
i imperatorów z napisami greckiemi i rzymskiemi z dodaniem liter: Col
lub Kol. sięgają tylko do czasów imper. Galliena r. 268 po Chryst.
Wyrazy techniczne używane w Numizmatyce: 1) Nummi victoriati, z wi=
zerunkiem postaci zwycięztwa bogini. 2) ratiti, z wizerunkiem łodzi lub ko=
rabia. 3) bigati, z wozem mającym zaprząg 2 koni. 4) quadrigati, z wozem
mającym zaprząg 4 koni. 5) Cistophores, z koszykiem mistycznym (poświę=
conym czci Bacchusa) z którego węże wyłażą (głównie w Azyi małej).
6) serrati, mające wystające karby po brzegach. 7) incusi mające na odwro=
tnej stronie ten sam stempel w odwrotną stronę zwrócony (co się tem tłomaczy
iż do bicia odwrotnej strony, używano na kowadle tej samej monety z
stroną główną jako stempel). 8) contorniati mające w otoku linię głęb=
szą i rowniej wypukły wizerunek. 9) cum signis incusis, z wybitą kontra=
marką ważności, jedną lub dwoma (na monetach dawnych greckich i na rzymskich).
nami retusi). 10) suberati vel pelliculati monety fałszowane spiżowe pokryte
platerowaną blaszką srebrną. 11) restituti monety bite z naśladowaniem wzorów
dawniejszych (zwykle contorniati), były to medale pamiątkowe

*) n. p. familia Aemilia, Aemilia, Cassia, Claudia, Cornelia, Plautia, Postumia, Scribonia i t. p.

†) na monetach obcych aby miały kurs w kraju. (Na monetach rzymskich zaczynają się kontramarki od Augusta, używane do Justyna.

Ze wszystkich kruszców najpierwej było znane i w użyciu złoto. Przyczyną tego było głównie, iż takowe znajdywano w stanie rodzimym, szczerym czyli czystym na powierzchni w kształcie ziarn drobnych (pépites), lub w kształcie małych blaszek (paillettes) pomieszanych z piaskiem, który rzeki toczyły. Ziarka złote wypłukiwano z iłu (przez iłowanie), a blaszki złote zbierano z rzek za pomocą skór lub przez płukanie i oczyszczanie z piasku (przez płuczki). Potem zaczęto wydobywać złoto w pokładach ziemnych lub w żyłach skał pierworodnych sposobem górniczym, tłuczono kamienie złotonośne, proszkowano przez mielenie, przepłukiwano i nakoniec topiono w tygielkach. Starodawne narody Egipcyanie, Rzymianie, Grecy używali do robót w kopalniach niewolników*): dla tego też mogli prowadzić roboty i w takich kopalniach, które się dziś nie wypłacają: do czego się przyczyniała także wielka obfitość materyjału palnego, to jest drzewa potrzebnego do rozsadzania skał kruszconośnych za pomocą ognia. – Wartość czyli stosunek złota do srebra wynosił za czasów rzymskich i greckich (około r. 310 przed Chrystusem) 1 : 12; dopiero za nowszych czasów (r. 1850) wynosi 1 : 15½. Stosunek zaś srebra do miedzi wynosił r. 396 po Chrystusie 1 : 100, a roku 1850 zaś 1 : 89. Produkcya złota r. 1844 na całej kuli ziemskiej wynosiła rocznie 67529 kilogramow, z których przypadało na Europę 28245 kilogr. (najwięcej Rossia 27,106 kilogr., i Austrya 1101 kilogr.), na Amerykę (nie licząc w to Kalifornii, gdzie r. 1848 zaczęto złoto produkować) 22886 kilogr. (najwięcej Brazylia, Kolombia, Meksyk, Chili), na Azyję 8567 kilogr., na Afrykę 7832 kilogr. – Do tego należy dodać produkcyję złota w Kalifornii, oraz w Australii.

*) U Rzymian płacono za niewolnika (za czasów Pliniusza) 6000 sesterców t. j. 1500 franków – w Grecyi dawniej 500 do 600 drachm.

Gatunki pieniędzy. – W Grecyi rachowano: 1 Talentum = 60 Min; 1 Mina = 100 Drachm; 1 Drachma = 1 Denar (pieniądz kruszcowy)

1 ~~[illegible]~~ gr. W.W.

Oprocz złotych i srebrnych pieniędzy mieli także Grecy miedziane, zwane Chalkus i Obolos.

Żydzi rachowali na Sykle. 1 Siklus = 4 Drachmy. (Shekel złoty babiloński)

U Greków jednostką mennicza w srebrze była 1 drachma, która się dzieliła na 6 obolos. – Dwie drachmy (Didrachma) = 1 Stater srebrny. – Cztery drachmy (Tetradrachma) = 2 Statery. – Jednostka mennicza w złocie była 1 Statera złota = 6 Hektai. (w wartości 20 drachm srebrnych) (attycko-greckie)

Oznaczano wagi i monety greckie znakami:
1 Talanton T = 60 Min
1 Mna (Mina) H = 100 Drachm
1 Drachme ⊢ = 6 Obolos
1 Obolos I = 8 Chalkus
1 Chalkous X.
1 Stater złoty Σ
Liczby: H = 100
Δ = 10
Γ = 5
I = 1.
C = ½

*) pieniądze srebrne greckie (wielkości talara naszego) (Mionnet Scala Nr. 8 lub 6.)
**) Mionnet Scala Nr. 10.

1 Statera srebrna ważyła 12,4 do 11,9 Gr.

					Wartość:
½ Statery	=	Drachma (Hemistater)		. . . 4,366 Gr.	= 79 Rz. fennige
¼ Statery	=	Triobolion czyli ½ Drachmy		. . 2,18 "	= 39 "
—		Diobolion	" ⅓ "	. . 1,45 "	= 26 "
~~1/8~~ "	=	Trihemiobolion	" ¼ "	. . . 1,09 "	= 20 "
~~1/12~~ "	=	Obolion (Obolos)	" ⅙ "	. . . 0,73 "	= 13 "
~~1/16~~ "	=	Tritemorion	—	. . . 0,55 "	= 10 "
~~1/24~~ "	=	Hemiobolion	" 1/12 "	. . . 0,36 "	= 7 "
~~1/48~~ "	=	Tetratemorion	—	. . . 0,18	= 3 "
2 "	=	~~Tetra Drachmon~~ *)	" 4		
5 "	=	Pentêkontalitron **) albo Dekadrachmon	" 10 "		
	=	Chalkus miedziany, czyli ⅛ Obolion (za Rzymian: Assarion, od wyrazu As, assis)	—		1½ "

Złoto: 1 Talent (czyli 60 Min czyli 600 Drachm) . . . 2619,6 " = 4715 Mark
1 Mina (czyli 100 Drachm) . . . 436,6 [43,66] " = 78 Mark 59 Pfen. [7 Mark 86 Pfen.]
1 Dekadrachmon (10 Drachm złotych za Alexandra)
1 Tetradrachmon (4 Drachmy zł.) (albo 2 Statery) 17,464 " 3 " 14 "
1 Tridrachmon · czyli Stater złoty
1 Didrachmon (Chriseios Stater) (Dwie Drachmy złote) . 8,732 " 1 " 57 "
Srebro: 1 Drachme (czyli 6 Obolow) . . 4,366 " – " 79 "

Złoto: 1 Stater złoty czyli Didrachmon (Dareikos) = 20 Drachm srebrnych ~~wartości~~

1 Dareikos (moneta złota perska) (8,4 Gr.) czyli Statera złota, tyle co i Shekel babiloński (medyjski)

Lenormant François: La monnaie dans l'antiquité. Paris 1878. 3 Vol.

Obacz: Hultsch Friedr.: Griechische und römische Metrologie. Zweite Bearbeitung. Berlin 1882. 8vo (Hist. obc. 8808.) – Aug. Boeckh: Staatshaushaltung der Athener – Boeckh: Metrologische Untersuchungen über Gewichte Münzfüsse und Masse des Alterthums, in ihrem Zusammenhange, Berlin 1838. – Dureau de la Malle: Traité de l'Économie politique des Romains, Paris 1840. T. I. p. 77. – Th. Mommsen: Geschichte des römischen Münzwesens. Berlin 1860.

Skarb rzymski posiadał r. 51 przed Chrystusem za Juliusza Cezara: w sztabach złotych 1,500000 libras (funtów), w sztabach srebrnych 2,100,000 libr., w pieniądzach 40,000000 sesterców = razem w wartości 1,623,800,000 franków francusk. – R. 161 po Chrystusie ze śmiercią Antoninus Pius 2,700,000,000 sestertia w wartości 526,500,000 franków fr. – Za Nerona było w Rzymie i Koloniach 125000 wojska: Każdy żołnierz pobierał dziennie 45 centimów franc. żołdu.

U Rzymian pierwotne monety były ze spiżu, bronzu lub miedzi. Podstawą ich było: As ~~[illegible]~~ (Aes grave) (As libralis) czyli funt (Libra) zaprowadzony przez Numę czyli Serviusa Tulliusa, mający w sobie 12 Uncyj. Przez późniejsze redukcyje i depreciacye zeszedł i As na ~~[illegible]~~ 11, 10, 9, 8, 6, 5, 4, 3, 1¾, 1⅓, 1, ¾, ½ Uncyj. As pierwotnie wartał 16,6 Pfen. później zeszedł na 4,4 Pfen. Pierwotne monety (spiżowe) były lane: As, Semis, Triens – później zaś bite: Quadrans, Sextans, Uncia. = W Koń[illegible] As zwał się Libella (czyli Medal większych rozmiarów) którą dzielono na 2 Sembellae (czyli Medale średnich rozmiarów) albo na 4 Teruncii (czyli 4 Medale małych rozmiarów). Podział i wartość tych miedzianych monet był następujący:

				znak
24 Uncyj = Dupondius (2 Asses)				znak II = 2 As
12 Uncyj = As (lany) wartał przed redukcyją	19.6 Pfen.	po redukcyi	4,4 Pfen.	znak I = 1 As
6 " = Semis " " " "	9.8 "	" "	2,2 "	" S = ½ As
4 " = Triens " " " "	6.6 "	" "	1,5 "	" .... = ⅓ As
3 " = Quadrans (bity) " " "	4.9 "	" "	1,1 "	" ... = ¼ As
2 " = Sextans " " " "	3.3 "	" "	0,7 "	" .. = ⅙ As
1 " = Uncia " " " "	1.6 "	" "	0,4 "	" . = 1/12 As
= (Libella) Dodrans				"......S = ¾ As
½ " Sembella (Semiuncia) .				" ... = ⅓ As
¼ " Teruncius (przed redukcyją ¼ As) quincunx (5/12 As)				" ..... = 5/12 As

Srebrne monety u Rzymian pojawiły się dopiero około r. 264 przed Chrystusem czyli r. 485 od założenia Rzymu podczas pierwszej wojny punickiej, gdy się państwo rzymskie na całe Włochy rozszerzyło.

1 Denarius srebrny (10 Asses) (Deni asses) wart. przed redukc.	82 Pfen.	po redukcyi	70 (65) Pfen.		16 Kr. W.W. = X
1 Victoriatus (¾ Denara) " " "	53	" "	53		
1 Quinarius (5 Asses) " " "	41	" "	35 "		8 Kr. W.W. = V
1 Sestertius (2½ Asses) (Semistertius) " "	~~28~~ 21	" "	~~[illegible]~~ 18 "		4 Kr. W.W. = IIS
1 Dupondius (⅕ Denara) (2 Asses)					

Monetę złotą (Nummus, Aureus, Denarius aureus) zaczęli bić Rzymianie dopiero r. ~~[illegible]~~ 547 za Konsulatu C. Clodius Nero i S. Livius Salinator, czyli r. 217 przed Chrystusem, gdy się władza rzymska po całym dawnym świecie rozszerzyła i gdy złoto zostało kruszcem normalnym. 1 Denarius aureus (których 10 szło na jedne Sestertium) wartał 25 Denariów srebrnych czyli dzisiejszych 20 Reichs Mark, albowiem stosunek złota do srebra był = 1 : 12½. – Podług ustawy Cesara szło 40 denarów złotych na jeden funt złota, a na 1 denar złoty szło 25 denarów srebrnych. –

Złote monety rzymskie: Denar złoty, Półdenara złotego, Ćwierćdenara (Quaternio). 2 dukaty

Za cesarstwa Konstantyna Wielkiego (308–337 po Chryst.) zamiast denarów złotych zaczęto wybijać Solidy złote (Solidus) mniejszej wartości (11.25 Reichs Mark) których 72 ~~szło~~ wybijano z 1 grzywny czyli 1 funtu (12 Uncyj) złota, albowiem wartość złota do srebra była wtedy 1 : 12, która dotąd jest w użyciu i zowie się stopą Konstantynowską mennicy złota (Münzwährung) 1 : 72

Za Konstantyna: 1 Solidus aureus = 25 Denarów srebr. ½ Quinarius " = 12½ Denarów srebr.

As libralis (1 funt)): odpowiadający 10 unc. 5 gros. 40 grains wagi francuskiej:) dzielił się na 12 Uncyi (Asses unciales), których pierwotnie szło 10 Asses na 1 Denar srebrny; później w skutek redukcyi zaś 16 Asses na 1 Denar srebrny. (Denar pierwotny był 1/10 Ass = 1 Pfennig). – 25 Denarów srebrnych szło na 1 Denar złoty.

1 Grzywna (Marca = Znak czyli Piętno = Kennzeichen) = 1/2 funta czyli 16 łutów (wartość jej 18 Reichs Mark).

Monety rzymskie były z złota, srebra i miedzi czyli spiżu (bronzu). Srebro począwszy od cesarza (Alexander Severus) (r. 222 – 235) po Chrystusie zaczyna się w monetach rzymskich psuć przez domieszkę innych kruszców, tak iż za czasów Dioklecyana cesarza (r. 284 – 305) monety srebrne wyglądają jak miedziane. Pierwotnie bito w Rzymie z 1 funta złota 40 denarów złotych, a z 1 funta srebra 84 denarów srebrnych. Waga i wartość tych pieniędzy tak się z biegiem czasu zmniejszała (albowiem stosunek złota do srebra z 1:9 wzrósł z czasem do 1:12½*)) iż za czasów Konstantyna Wielkiego (r. 308 po Chryst.) bito z 1 funta złota 72 monet złotych (nazwanych Solidus), a z 1 funta srebra 96 denarów srebrnych. = Stosunek srebra do miedzi był za Juliusza Cezara 1:60; za czasów Konstantyna Wielkiego 1:100; roku 1850 zaś 1:89.

W najdawniejszych czasach połączenie (aliaż) złota z srebrem zwano Electrum. Miedź dopiero r. 1431 przed Chrystusem była znaną (podług napisów na marmurach Oxfordskich Arundela). – Spiż czyli bronz (l'airain) u starożytnych narodów było połączenie (aliaż) miedzi z [illegible] cynkiem lub cyną dla większej twardości i hartu. Z bronzu robiono siekiery, noże, miecze, broń. Starożytne narody znały sposób hartowania miedzi, który jej nadawał twardość żelaza; przetoż owe czasy zowiemy Wiekiem bronzowym. Dopiero gdy zaginął sposób hartowania miedzi, zaczęto takową zastępować żelazem, co zowiemy Wiekiem żelaznym. Starzy nie znając wiadomości chemicznych, nieumieli też produkować czystej miedzi; miedź ich zmieszana zawsze w różnych stopniach ze srebrem, cynkiem, cyną lub ołowiem, skąd pochodzi ta rozmaitość kruszcu w pieniądzach rzymskich miedzianych czyli spiżowych. Z tąd też niektórzy numizmatycy dzielą monety na białe (billon blanc), szare (billon gris), brunatne czyli bronzowe (billon brun) i miedziane szczere. Monety większe nad zwykłą miarę spiżowe zowią Medalami (Médaillons), których Francuzi rozróżniają 3 gatunki: Wielkie (Grand bronze = G.B.), średnie (Moyen Bronze = M.B.) i Małe (Petit Bronze = P.B.). Monety z karbami natinanemi brzegami ze srebra (dla próby) zowią: Nummi serrati. – Monety bronzowe płytkie*) z brzegiem szerokim zowią: Nummi contorniati. – Nummi incusi †) mają z obu stron ten sam stempel, tylko jeden wypukły, drugi wklęsły (przez przypadek w mennicy) – Nummi victoriati, z wizerunkiem [illegible] zwycięztwa bogini.

Za Galliena (260) w srebrnych monetach było 1/5 srebra a 4/5 spiżu – za Klaudiusza jeszcze więcej spiżu – za Karakalli 1/3 srebra a 2/3 spiżu

*) r. 1850 stosunek 1:15½.

Electrum miało wartość = 25/100 złota szczerego; z powodu coraz większych domieszek i pogorszenia takowego przez fałszerzy zaprzestano w V wieku przed Chrystusem używać Electrum do monet.

[5 do 12 %

Nummi scyphati mają z jednej strony powierzchnię wypukłą z drugiej zaś wklęsłą, w średnich wiekach zjawiają się w monetach bizantyńskich (Regenbogen-Schüsselchen) i w brakteatach.

Monety platerowane (monnaies fourrées) miedziane, żelazne, ołowiane okryte blaszkami srebrnemi lub złotemi, pochodzą od fałszerzy starożytnych lub nowożytnych.

*) z wizerunkiem o słabych konturach (zwykle medale rzymskie)

†) Hohlmünzen)

Klasyfikacya monet starodawnych. – Powszechnie przyjętym od numizmatyków jest system Eckla, który także adoptował Mionnet, Wellenheim, Welzl, Wern i inni. Dzieli ten system monety na A) Greckie i B) Rzymskie; Monety Greckie podług prowincyj, a w tych zaś podług miejscowości alfabetycznie. W miejscowościach umieszczone są także monety panujących lub królów w porządku chronologicznym, monety cesarzy rzymskich z napisami greckiemi lub łacińskiemi jeżeli były bite w koloniach. Monety co do miejscowości lub panujących idą w porządku kruszcowym, najprzód złote (AV), [illegible] z białego złota czyli elektronu (EL), srebrne (AR.), z mieszaniny srebra i miedzi (potin, POT.), bronzowe czyli spiżowe podług czworakiej wielkości (MED największe), ~~MB~~ wielkie (G. B. grand bronze), średnie (M. B moyen bronze) i małe (P. B. petit bronze). Francuzi zowią żółtą miedź (Gelbkupfer – Mosiądz?) Potin, jest ona mieszaniną: miedzi, ołowiu i cyny; – bito z niej monety rzymskie: sestertius, dupondius; była ona droższą od zwykłej miedzi czyli bronzu, z którego wybijano mniejsze monety: as, semis, quadrans.

Nazwy monet (podług Eckhel: Prolegomena pag. 11): 1) od imienia osoby która bić takowe kazała (ab auctore monetae): Stater Kroesusa, Dareik od Dariusa, Filippik od Philippa II, Alexandrin od Alexandra wielkiego; 2) od obrazu i godła monety: bigati, quadrigati z dwójką lub czwórką koni, ratiti z czółnem, victoriati z boginią zwycięstwa, Homerei z twarzą Homera w Smyrnie, testudo z żółwiem w Peloponezie, noctua z sową w Atenach (ab imagine); 3) od miejscowości bicia monety (a loco): Cyziceni, Phocaici, Reginaei staleres; 4) od sposobu bicia (a modo fabricae): serrati nummi denary srebrne z karbami; 5) od wagi (a pondere): drachme, di- tri- tetra-drachmon; obolus di- tri hemi obolus; pondo, dupondius; as; quin-de-cussis; semis, quincunx, triens, quadrans, sextans; 6) od wartości (a valore): denarius 10, quinarius 5, sestertius 2½ as; 7) od politycznej niezależności miasta lub kraju (numi autonomi): Syracus, Ephesus, Athenae, Tyrus, Corinthus.

Do czasów Nerona bito rzymskie monety z czystego srebra, poczem zaczęły się upodlać przez domieszkę (Legirung) która wynosiła z początku ~~za Domitiana~~ 1/20, za Domitiana 1/10, za Commodusa 3/10, za Severa 1/2 wagi monetarnej; za Valeriana, Galliena, Claudius'a Gothicus aż do Diokleciana zawierały tylko 5% srebra; posrebrzano je przez gotowanie w kwasie siarkowym lub przez platerowanie blaszką cynową (nummi tincti, subaerati, pelliculati – médailles saucées, fourrées).

Zwykłą monetą złotą u Greków był Stater ważący 2 drachmy złote i war-
tający (przy stosunku srebra do złota 1:10) 20 drachm srebrnych (około
24 lub 30 marek pruskich). Bito także większe monety złote (cesarski gabi-
net numizmatyczny w Wiedniu posiada monetę złotą z czasów Valensa, ważą-
cą 51/4 dukatów). W Rzymie zaczęli bić monety srebrne 269 r. przed Chrys-
tusem; złote zaś r. 218 przed Chrystusem.
Rzymskie monety miedziane z czasów cesarstwa rozróżniano podług
wielkości; dopiero Borghesi i Mommsen dzielą monety: a) z mosią-
dzu (Messing, Weisskupfer): sestertius, dupondius; b) z miedzi: as, semis,
quadrans i t.p. mniejsze zdawkowe monety.
Sztuka wyrzynania pięknych stempli do monet (jak n.p. monety syrakuzań-
skie, Seleucydów, Ptolomeów) zaginęła prawie całkiem w wiekach średnich;
dopiero w czasach odrodzenia około r. 1400 we Włoszech wyrabiają lane me-
dale naśladowane z staroklassycznych, a Vittore Camelo począł już
bić medale.

Chronologia numizmatyczna.

R. 895 przed nar. Chrystusa. – Phidon z Argos zaprowadza miary i wagi oraz na wyspie Aeginie bije pierwszą monetę srebrną. (Podług Kroniki rytej na marmurze w Paros, odnalezionej przez Tomasza hr. Arundel – dziś w Oxfordzie).

" 753 założenie Rzymu.

– Bydło jako środek przy zamianie towarów we Włoszech (pecus)

– Kolonie chalkidyjskie (Kyme, Rhegion, Zankle, Naxos bija monetę podług stopy aeginejskiej; – Phokaeowie i Helleni w Kampanij biją podług stopy babilońskiej; – Achaeowie w Wielkiej Grecji (Sybaris, Kroton, Metapont, Kaulonia) biją podług stopy korynckiej.

– Miedź kursuje w Środkowej Italii podług wagi (Aes libralis); Servius Tullius zaprowadza znaki na miedzianych pieniądzach (Aes signatum)

Etruskowie biją złotą i srebrną monetę podług stopy milezyjskiej

r. 160 po zbud. Rzymu. – Solon zaprowadza w Atenach stopę mennniczą euboiską (attycką) którą wszędzie przyjęto. – Stosunek srebra do miedzi 1 : 250. r. 594 przed Chryst.

r. 300 " Bicie monet z Quadratum incusum ustaje.

r. 303 " W Rzymie Decemviri zaprowadzają jako monetę As lany ważący 10 uncyj (As libralis – Semis, triens, quadrans, sextans, uncia) r. 451 przed Chryst.

" 418 " Filip II Macedoński umiera.

" 416 " W Kampanij biją monetę z napisem Roma.

" 486 " Zniesienie monet As libralis, i zaprowadzenie stopy trygentalnej w Rzymie. Wprowadzenie Denara = 1/72 funta, miedzianych Decussis. – Zredukowanie libralnego Asa dawnego na wartość 1 Sestertius czyli 1/4 Denara.

r. 526 " zaczęto wybijać w Rzymie Victoriatus (= 3/4 Denara)

r. 537 " Zaprowadzenie stopy Uncyalnej. As = 1/16 Denara. – Redukcya Denara na = 1/84 funta. – Pokazują się monety srebrne platerowane. – Oficyny monet italijskie ustają.

544. " Syrakuzy zabierają Rzymianie

597 " W skarbie Państwa rzymskiego tylko złoto i srebro; miedź jest tylko walutą (Scheidemüntze) – Bicie monet srebrnych w Italii i Hiszpanii ustaje.

650 " Wybijanie Wiktoryatów ustaje.

608 " Macedonia prowincyą rzymską

r. 621 po zbud. Rzymu. Azia dostaje się pod panowanie Rzymian.
" 650 " " Senat otrzymuje prawo bicia monet (Senatus consulto)
" 665 " " Autonomiczne mennice italijskie zamknięte
" 690 " " Syria rzymska.
" 705 " " Wybijanie monet imperatorskich i senackich.
" 710 " " Wizerunek Caesara na monetach
" 716 " " Zaprzestano bić Sestercye srebrne — na to miast poja:
wiają się miedziane sestercye, trzyasówki, i dwuasówki.
" 738 " " Prawo bicia monet złotych i srebrnych należy do cesarzy
a miedzianych do Senatu. — Biją: Sestercye i Dupon:
dius z mosiądzu podług stopy ćwierćuncyalnej;
zaś As, Semis, Quadrans z miedzi podług stopy pół:
uncyalnej. — Aureus = 1/42 funta.
r. 17 po Chrystusie. Kapadocya rzymska
" 54 " " Redukcya denara na 1/96 funta.
" 218-222 " " za Elagabala nakazano spłaty rządowe w złocie —
niebrano do Kas srebra ani miedzi
" 28 " " Aegiptskie tetradrachmy jako moneta zdawko:
wa (billon)
" 84 " " Bosforscy Królowie, hołdownicy Rzymu biją swoje
monety z wizerunkami cesarzy rzymskich.
" 227 " " Sassanidów dynastyja powstaje, bije monety na wzór
attyckiej drachmy.
" 274-260 " " pseudo — srebro w monetach rzymskich
" 270-276 " " Zaprzestano bić monety Senatu, oraz monety mie:
dziane, natomiast monety z pseudo-srebra.
" 300 " " Reforma monety miedzianej, zaprowadzono monetę
miedzianą follis
" 312 " " Zaprowadzono Solidus złoty = 1/72 funt.
" 360 " " Zaprowadzono: Siliqua = 1/2 Miliarense lub 1/24 Solidus.
" 474 " " bito follis = 1/144 Solidus i 40 denarów
" 493 " " Monety Ostgotów.
" 548 " " Monety złote frankońskie za Theodeberta I.
" 615 " " Zaprzestano bić srebrne monety. Zaczęto bić podwójne
Miliarensia = 1/48 funt czyli 1/6 Solidus — i pojedyncze Mili:
arensia = 1/96 funt czyli 1/12 Solidus.

Wartość monet dawnych rzymskich w stosunku do monety nowej pruskiej r. 1860 (podług Momsena pag. 900.)
1 Talar prusk. = 30 Groschen; Grosz = 10 Pfenige ≐ 17.75 Gramm
Stosunek złota do srebra 1 : 13.5.

1 Funt złota rzymski . . . 1 funt (Grammów 327 = 285 Tal. 28 Gr. 3 Pfen.
60 sestercyów w 1 sztuce złotej 1/96 " 3.41 = 2 " 29 " 3 "
Aureus Caesara złoty . . . 1/40 " 8.18 = 7 " 4 " 3 "
" Augustus " . . . 1/42 " 7.80 = 6 " 24 " 3 "
" M. Aurelius " . . . 1/45 " 7.28 = 6 " 10 " 7 "
" Caracalla " 1/50 " 6.55 = 5 " 21 " 6 "
Solidus Constantini " 1/72 " 4.55 = 3 " 29 " 2 "

1 Funt srebra rzymski srebr. 1 funt " 327.43 = 18 " 13 " — "
Dénar najstarszy " 1/72 " 4.55 = — " 7 " 7 "
Victoriatus " " 1/96 " 3.41 = — " 5 " 8 "
Sestertius " " 1/288 " 1.14 = — " 1 " 9 "
Dénar z republiki konsular. " 1/84 " 3.90 = — " 6 " 6 "
Victoriatus " " " " 1/112 " 2.92 = — " 5 " — "
Sestertius " " " " 1/336 " 0.98 = — " 1 " 6 "
Dénar Nerona i Dioklecyana " 1/96 " 3.41 = — " 5 " 8 "
Argenteus Antoninianus " 1/64 " 5.12 = — " 8 " 6 "
Miliarense (przed Herakliuszem) " 1/72 " 4.55 = — " 7 " 7 "
Siliqua . . . " 1/144 " 2.27 = — " 3 " 8 "

" 16.50 = 14 " 12 " 3 "
Złoty Stater Kyzikeński — " 8.38 = 7 " 1 " — "
" Stater Dareikos perski . — " 8.73 = 7 " 18 " 7 "
" " Philippeus macedoński . — " 7.14 = 6 " 7 " — "
" Stater Aegyptski . . . — " 11.39 = — " 19 " 3 "
Srebrny Stater Babyloński . . — " 12.40 = — " 21 " — "
" " Aeginaeiski . . . — " 17.46 = — " 29 " 5 "
" Tetradrachmon Attycki . . . — " 14.23 = — " 24 " 1 "
" " Syryjsko-egipski . . — " 12.64 = — " 21 " 4 "
" Cistophorus . . . —

Bibliografia.

Kirchner Ernst: Die Papiere des XIV Jahrhunderts im Stadtarchive zu Frankfurt a. M. und deren Wasserzeichen, technisch untersucht und beschrieben. Frankfurt a. M., C. Jügels Verlag (M. Abendroth) 1893. 8vo ppg. 35 und 153 Wasserzeichen auf 16 Blättern litograph. 2 Mark 50 ₰

Éucel Ch. Eléments de paleographie grecque. Paris 1891. 8o Hist. paleogr. 10725

Münzkunde (Neueste). Abbildung und Beschreibung der jetzt coursirenden Gold= und Silbermüntzen. Leipzig 1853. 8vo 2 Bde. Hist. num. 11146

Wirth M.: Das Geld. Geschichte der Umlaufsmittel von der ältesten Zeit. Leipzig 1884. 8. Hist. num. 11543.

Acta et diplomata graeca medii aevi ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae 1860–1865. 8o 4 Bde. Hist. 4053.

Beauvais: Abhandlung wie man echte Münzen von nachgemachten unterscheiden kann. Dresden 1791. 4to Hist 5481.

Brinckmeier E. Praktisches Handbuch der historischen Chronologie aller Zeiten. Leipzig 1843. 8o Hist 2755.

Brandis J. Das Münz- Mass- und Gewichtwesen in Vorder-Asien bis auf Alexander d. Grossen. Berlin 1866. 8o Hist. 2752.

Blau O. De nummis Achaemenidarum aramaeo-persicis. Lipsiae 1856. 4to Hist 6459 brosz.

Brand: Archivwissenschaft oder Anleitung zum Lesen alter latein. und deuts. Handschriften und Urkunden. Paderborn 1854. 8o Hist. 8293.

(Migne): Dictionnaire de numismatique et de sigillographie relig. [Paris 1852. 4o Hist. 7319.
[par M. Z*** (nouvelle Encyclopédie theologique par Migne Tome 32)

Gräße J. G. Th.: Handbuch der alten Numismatik. Leipzig 1854. 8o Hist. 2853.

Mommsen Th.: Geschichte des römischen Münzwesens. Berlin 1860. 8º ppg. 900. Hist. 3003.

Peter C. Zeittafeln der römischen Geschichte. 1866. 4to Hist 6085.

Rasche J. C. Die Kenntniss antiker Münzen nach Jobert und de la Bastie. Nürnberg 1778. 8º 3 Bde. Hist. 3068

Rasche J. C. Lexicon universae rei numismaticae: Lipsiae 1785–1805. 8º 14 Vol. Hist. 3069

Die Reichelsche Münzsammlung Petersburg 1842. 8º 9 Vol. Hist. 3072.

Rentzmann W.: Numismatisches Legenden-Lexicon. Berlin 1865. 4º Hist 6134.

Schmieder C. C. Handwörterbuch der gesammten Münzkunde. Halle 1811. 8º Hist. 3097. –(Nachtrag) 3098.

Kirchhoff. A. Studien zur Geschichte des griechischen Alphabets. 3º Aufl. Berlin 1877. 8º mit 2 Taf. Gram. 3701.

Gerard Jacob K.: Traité élémentaire de numismatique ancienne grecque et romaine, composé d'après celui d'Eckhel. Paris 1825. 8º 2 Vol. Hist. 3172./I. II.

Verzeichniss der Münz- und Medaillen-Sammlung des Leopold Welzl von Wellenheim. Wien 1844. 8º 2 Bde I Bd. (Griechische Nr 1–8163. Römische Nr 8164–16767.) II Bd. (Mittelalter- Neue Nr 1–12428) Hist 3196/I–II.

Cohen Henry: Description générale des monnaies de la République Romaine communement appelées medailles consulaires. Paris (Rollin) 1857. 4to pp. 44. 359 et 75 tabl. Hist. 6355.

2e edit. contin. par Feuardent. Paris 1880. Tom I–VII (do Constentins II)

Cohen Henry: Description historique des monnaies frappées sous l'empire Romaine, communément appelées Medailes imperiales. Paris (Rollin) 1859–1868. 8º Tom I–VII. avec tabl. Hist. 2779.

Eckhel Jos.: Kurzgefasste Anfangsgründe zur alten Numismatik. Neue Ausgabe. Wien 1807. 8º Hist. 2806.

Sabatier M. J.: Description générale des monnaies byzantines frappées sous les Empereurs d'Orient depuis Arcadius jusqu'à prise de Constantinople par Mahomet II. Paris 1862. 8º 2 Vol. ppg. 325 et 377, tabl. 70. Hist. 3236.

" " Notions générales sur la monnaie Byzantine. Paris 1858. 8º ppg. 27, tabl. 5. Hist. 5396.

" " Monnaies byzantines inedites. Bruxelles 1859. 8vo ppg. 15, 2 tabl. Hist. 5397.

" J. et L.: Production de l'or, de l'argent et du cuivre chez les anciens et hôtels monetaires des empires romain et byzantin. St. Petersbourg 1850. 8vo ppg. 174. Hist. 3089.

Kunik A.: O russko-wizantijskich monetach Jarostawa I. S. Petersburg 1860. 4to ppg. 166, tabl. 4. Ross. 294.

Levy M. A.: Geschichte der jüdischen Münzen. Breslau 1862. 8vo. Hist. 2958.

Schlickeysen F. W. A.: Erklärung der Abkürzungen auf Münzen der neueren Zeit, des Mittelalters und des Alterthums, so wie auf Denkmünzen und münzartigen Zeichen. 2te vermehr. Aufl. von Dr. Reinhold Pallmann und Dr. H. Droysen. Berlin (Lehmann) 1882. 8vo.

Fröhner W.: Numismatique antique. Les médaillons de l'empire romain depuis le regne d'Auguste jusqu'à Priscus Attale. Paris 1878. 4to (orné de 1310 vignettes)

Barthelemy J. B. A. A.: Nouveau manuel complet de numismatique ancienne. (Manuels-Roret) Paris 1866. 8vo min. ppg. 456.

Babelon Ernest: Description historique et chronologique des monnaies de la republique romaine. Paris 1885. 2 Vol. (przerobiony Cohen)

Brendicke Hans Dr.: Einführung in die Münzkunde. Eine Anleitung für angehende und erfahrenere Münz-Sammler (Bibliothek für Sammler IIter Band). Berlin (Sigmar Mehring) 1889. 8º. str. 80. (1 Mark 50 Pf.)

v. Sallet: Griechische und Römische Münzen (w Meyers Convers. Lexikon)

Korner W.: Nummi (w Pauly's Real-Encyclopädie d. Klas. Alterth.)

Boutkowski-Glinka Alexandre: Petit Mionnet de poche
ou Repertoire pratique a l'usage des numismatistes en
voyage et collectionneurs des monnaies grecques avec in:
dication de leurs prix actuels et de leur degré de rareté.
Berlin 1889 (Julius Mahlo). 8° min. pag. 417. (20 Mark)
" " Dictionnaire numismatique.... (gdy spis podług miejscowości).

Imhof-Blumer F.: Monnaies grecques. Leipzig 1883. 8°
str. 518 i 9 tabl.

Sestini Dominicus: Classes generales seu monetae urbium, popu=
lorum et regum ordine geographico. 2a Editio. Florentiae
1841. 2 Tomi.

Rowinski D. Russkii narodnyja Kartynki. Petersburg 1884.
Atlas w 4 Tomach (500 Tabl in fol.)
i 5 Tomow Textu in 8o 250 Rubl.

Cohen Henry: Description historique des monnaies frappées sous l'empire romain, communément appelées Médailles impériales Paris (M. Rollin) 1859. 8o
Nr. 2779.

Portugalia.

12

Lelewel J.: Numismatique du Moyen-Age. Bruxelles 1835. 8°. 3 Vol.

Rasche J. Chr. Lexicon universae rei nummariae veterum. Lipsiae 1785-1805. 8°. 14 Vol.

Wellenheim: Verzeichniss der Münz- und Medaillen-sammlung des k. k. Hofrathes Leopold Welz von Wellenheim. Wien 1844-1845. 8°. 2 Theile in 3 Bänden. Histor. 3196.

Boutkowski A. de: Dictionnaire numismatique pour servir

Schlickeysen F. W. A. Erklärung der Abkürzungen auf Münzen der neueren Zeit des Mittelalters und des Alterthums. Zweite vermehrte Auflage von Dr. Reinhold Pallmann und Dr. H. Droysen. Berlin (F. & P. Lehmann) 1882. 8° str. 438. 2 tafl.

Rentzmann Wilhelm: Numismatisches Legenden-Lexicon des Mittelalters und der Neuzeit. Berlin (R. Wegener) 1865. I Theil (Alphabetisch chronologische Tabellen der Münzherren) str. 191.
II Theil (Ergänzungen – Länder- und Städtenamen) str. 247.

Rentzmann Wilhelm: Nachtrag zum Numismatischen Legenden-Lexicon des Mittelalters und der Neuzeit. Berlin (Commissions Verlag von L. Steinthal) 1878. str. 46.

Bibliotheque de l'enseignement

Quantin 28 Vol Nr 1212.

Tom 6. Lenormant: Les monnaies.

5226.40

6529.40

3309.40

6143.40

5251.40

5054.40

4304.40

6417.40

Numizmatyka (pieniądzoznawstwo – Münzkunde) jako jedna z gałęzi pomocniczych do dziejoznawstwa, stanowi ważne źródło do geografii, mytologii, chronologii, historyi, archeologii, ikonologii, dziejów sztuki starożytnej. Widać w niej pomniki z czasów najpiękniejszego rozkwitu sztuk nadobnych w Grecyi, (w których celowali Fidiasz, Praxyteles, Apelles, Lysippos; ze czasów Filippa II macedońskiego aż do r. 192 po Chrystusie, gdy po śmierci cesarza rzymskiego Commodus sztuka bicia pięknych monet i medali zaczęła upadać. Nie mniej pomocnym źródłem jest dla badaczy języków i pisma: albowiem monety Sassanidów, Baktrów, Indow, Fenicyan, Celtyberów i t. d. rzuciły dopiero światło na te nieznane narody. –

Zbiory monet starożytnych sięgają swym początkiem czasów odrodzenia nauk. We Włoszech pierwszy Petrarka (+1374) zaczął zbierać monety starożytne; w ślad za nim poszli, Książe Kosmus Medyceusz w Florencyi, Maciej Korwin w Węgrzech, Stanisław Grzepski (+1570) w Polsce. Dziś każde miasto znaczniejsze i każdy większy zakład naukowy, posiada zbiór numizmatyczny: a mnóstwo wydanych podręczników, ułatwia każdemu obznajomienie się z numizmatyką.

Zamiłowanie w zbieraniu monet starożytnych, pobudziło także w XVI wieku autorów do opisywania takowych. Pierwszym na tém polu był Franciszek Wilhelm Budé +1540 (autor dzieła: Liber de asse, 1515), ponim Enea Vico +1560, Sebastiano Erizzo 1570, Stanisław Grzepski (De multiplici siclo), Karol Patin (+1693), Andrzej Morell +1703, Jan F. Vaillant +1706, Józef Eckhel ur. 1737 + 1798 (Elementa rei numariae veterum sive prolegomena doctrinae numorum ed. M. Pinder. Lipsiae 1842. 4º), Aubin Louis Millin +1818, Theodore Edmé Mionnet + 1842, J. Chr. Rasche +1805 (Lexicon universae rei nummariae veterum. Lipsiae 1785), [A. C. E. v. Werlhof (Handbuch der griechischen Numismatik. Hanover 1850), Joach. Lelewel, F. W. A. Schlickeysen, J. et L. Sabatier, Henr. Cohen, [Akerman John Yonge: Numismatic manual. London 1840. 8º (z tablicami), J. G. Th. Grässe (Handbuch der alten Numismatik von den ältesten Zeiten bis auf Constantin d. Gr. Leipzig Verl. v. E. Schäfer 1854. 8º pag. 241 i 72 tabl. plastycznych) Mayer Fr. Ant. Dr. (Einleitung in die alte römische Numismatik. Zürich, Meyer et Zeller) 1842. 8º pag. 144 [illegible]

Zważywszy, iż dotąd znanych jest do 80,000 typów monet starożytnego świata (albowiem sam numizmatyczny gabinet wiedeński r. 1844 posiadał 25,193 monet greckich i 34,464 rzymskich t. j. greckich 436 złotych, 8714 srebrnych, 16041 spiżowych czyli miedzianych – i 31 [illegible] monet złotych rzymskich z czasów republiki, 3257 srebrnych i 606 miedzianych – oraz 2566 monet złotych rzymskich z czasów Cesarstwa, 11811 srebrnych i 16193 miedzianych), zważywszy iż wiele dotąd jeszcze pozostaje w ziemi ukrytych, które powoli na jaw wychodzą, jako dotąd nieznane: łatwo powieźmiemy wyobrażenie o wielkim obszarze numizmatyki co do ilości typów. Jeżeli do tego dodamy ogromną ilość monet średniowiecznych i nowszych czasów, pojmiemy rozległość i trudność zadania numizmatyka, chcącego tę niezwyczajną ilość systematycznie uporządkować i do pewnego ładu przyprowadzić, aby służyła jako źródło naukowe. Przedewszystkiem najważniejszą pomoc znajdujemy w historyi, lubo ta nieraz nas opuszcza, niewspominając wcale o pamiętnych monarchach, których szeregi dopiero nowszemi czasy z monet odkryliśmy. Któż przedtem wiedział n. p. o całem szeregu królów Bosforu Kimeryjskiego, lub Chersonesu taurykiego? – kto znał dynastyą monarchów Baktryi i Indyi, wstawionych wyprawą Aleksandra Wielkiego? – zanim nowszemi czasy pojawiły się odnalezione monety takowych? – Prócz tego miały narody starożytne zwyczaj uwieczniać ważniejsze zdarzenia na monetach, przedstawiać na nich sceny z życia towarzyskiego i religijnego, ogłaszać wizerunki sławniejszych osób; – przeto też należycie uporządkowany zbiór numizmatyczny przedstawia obraz dokładny geograficzny i chronologiczny dawnego świata, obznajamia nas z powszechnemi i specyalnemi dziejami starożytności, i pokazuje nam naocznie ważniejsze wydarzenia i osobistości, uwidocznia nam religijne bóstwa i bohaterów uczczonych, różnaite przedmioty sztuki, domowego życia i t. p., krótko mówiąc objawia nam najrozliczniejsze rzeczy, których na monetach nowszych czasów wcale już nie widzimy.

Numizmatyka starogrecka.

Pierwsze monety pojawiły się w Grecyi w VII wieku przed Chrystusem. Podług Kroniki napisowej na marmurach wyspy Paros (wywiezionych przez hr. T. Arundel do Oxfordu) ułożonej r. 264 przed Chrystusem, zaczął Phidon król argijski na wyspie Eginie pierwszy wybijać srebrne pieniądze w VII wieku przed Chrystusem (około r. 895 przed Chr.). Podług Herodota zaś (I. 94) pierwsi Lidyjczykowie zaczęli wybijać złote i srebrne monety. Najdawniejsze monety greckie bite z złota, srebra lub z elektronu (białego złota, mającego w sobie 1/5 srebra, wytapianego z piasków rzeki Paktolus) mają formę owalną, z jednej strony półkulistą, na stronie głównej (Avers) wybite godło miasta, n. p. żółw na monetach eginejskich, a na stronie odwrotnej ślady kowadła, (Revers, Rv) tak zwane Quadratum incusum t. j. czworograniaste krzyżowate zagłębienie (⊞) pochodzące od powierzchni kowadła na którem monetę po przyłożeniu stępla młotem wybijano.

Elektron w stosunku do srebra 10:1.

Grecy liczyli monety na talenta, miny, drachmy i obole. Talent (τάλαντον) obejmował 60 Min (μνᾶ); lecz były to tylko rachunkowe ilości podobnie jak grzywny. Jedna Mina dzieliła się na 100 Drachm (δραχμή); Drachma na 6 Obolów (ὀβολός); Obolos na 8 Chalkus (χαλκοῦς); Chalkus na 7 Lepta (λεπτά). – Monety greckie a) złote: 1 Stater (στατήρ) miał wagę 2 drachm srebrnych, a wartość 20 drachm srebrnych, wielkości dukata nowoczesnego. – Były także: Tetra statery ważące 8 drachm, największa moneta złota – Półstatery (Hemistater) ważące 1 drachmę – Trzecia część czyli 1/3 Statery (Tritistater) – Czwarta część czyli 1/4 Statery (Tetartistater) najmniejsza moneta złota. – i Podwójne statery ważące 4 drachmy srebrne. – Jeden Stater złoty = 133 Gram. złota. – W Persyi jeden złoty Dareikos (owalnego podłużnego kształtu, 8,40 gr., mający na stronie głównej klęczącego brodatego strzelca z koroną na głowie strzelającego z łuku, a na odwrotnej stronie znak od kowadła czyli Quadratum incusum, niewyraźne) tyle wartał co 1 Stater grecki czyli 20 Drachm srebrnych – a Hemidareikos czyli Półdaryka wartał 10 Drachm srebrnych greckich. –

Jest wiele monet greckich z Kontramarkami później wybijanemi dla oznaczenia walorу; na monetach rzymskich są bardzo rzadkie tylko na miedzianych do czasu Vespasiana.

2½ – (6½ zal. prosk.)

Stater złoty 12, 60 gr.

Pięciostatery czyli Dekadrachmon złoty za Alexandra Macedońskiego ważył 10 drachm i wartał 100 drachm srebrnych (był to największy pieniądz złoty)

b) Monety srebrne: Drachma srebrna jedna (podług kursu attyckiego czyli 82,2 Gran. parys. srebra) wartająca 6 obolow[^*]; – Tetradrachmon (wartości 32 franc. 60 cent.) wartający 4 drachmy srebrne, była zwykle największą w obiegu monetą srebrną – Didrachmon wartający 2 drachmy srebrne – Obolion czyli Obolos wartający 1/6 Drachmy srebrnej – Tetrobolon (czyli 4 Oboliony) – Triobolon (czyli 3 Oboliony czyli 1/2 Drachmy) – Diobolon (czyli 2 Oboliony czyli 1/3 Drachmy) – Trihemiobolon (czyli 1 1/2 Obolion czyli 1/4 Drachmy) – Obolos (wartający 8 Chalkus miedzianych) najmniejsza moneta srebrna grecka. – Oprócz tego przychodzą w rachubie: Pentobolon (czyli 5 Obolionów) – Hemiobolon (czyli pół Obolion[a] albo 1/12 Drachmy) – Ćwierć czyli 1/4 Obolion[a]. – 1 Stater srebrny czyli Didrachmon – Pentekontalitron albo Dekadrachmon (czyli 10 Drachm srebrnych największa moneta srebrna). – c) Monety miedziane czyli właściwie spiżowe (bronzowe) wybijane z mieszaniny miedzi z 5–12% cyny, zwanej χαλκος. Grecy wybijali tylko 1 gatunek monety spiżowej małej, tak zwane Chalkus (których szło 8 na jeden Obolion srebrny[^**]. Takowy Chalkus (χαλκοῦς) dzielono w rachunkach na 7 lepta (λεπτά). W ostatnich czasach Grecyi przed zaborem rzymskim wybijano pojedyncze Oboliony z srebra lub też z spiżu. Za czasów Państwa Rzymskiego wybijano także w Grecyi miedzianą monetę: Assarion której szło 16 na jeden Denar srebrny. Wartość pieniężną oznaczali Grecy na monetach i pomnikach albo liczbami greckiemi: A=1; B=2; Γ=3; Δ=4; E=5; ϛ=6; Z=7; H=8; Θ=9; I=10; K=20 i t. d. Π=80; ϙ=90; P=100; ϡ=900; – [^***] lub też znakami: T = Talanton; H = Mna (Mina); Σ = Stater złoty; ⊢ = Drachma; I = Obolos; II = Diobolon; X = Chalkos; I = 1; Γ = 5; Δ = 10; H = 100; C = 1/2. – Napisy czytają się zwykle z lewej strony ku prawej, czasami też na odwrót z prawej ku lewej. – Czasami natrafiają się monogramy miast lub krajów, n. p. [A] = Achaja; ⅄ = Panormus. – Język napisów na monetach greckich bywa grecki, łaciński (w rzymskich Koloniach), fenicki, punicki (w Kartaginie), hebrajski, celtyberyjski (w Hiszpanii), oskijski (etruski) we Włoszech. – Napisy (legendy) greckie czytają się czasami odwrotnie.

[^*]: (czyli 2 1/2 Kolor. prusk.) 79 Reichspfen.

Tritemorion czyli 1/8 Drachmy. Tetratemorion

[^**]: Dichalkon miedziany (2 Chalkus).

[^***]: Λ=30; M=40; N=50; Ξ=60; O=70; Σ=200; T=300; Υ=400; Φ=500; X=600; Ψ=700; Ω=800; ϡ=900. (Liczby te stoją w rozmaitym porządku)

Numizmatyka starogrecka.

Początek monet. – Podług kroniki paryjskiej (obejmującej dzieje r. 1582–264 przed Chrystusem) odnalezionej przez hr. Arundel w XVII wieku, na Wschodzie wyrytej na płytach marmurowych (znajdujących się dziś w Oksfordzie) pierwszy Fidon król argijski zaczął około r. 895 przed Chrystusem, wybijać monety srebrne na wyspie Eginie, mające z jednej strony wizerunek żółwia, a z drugiej strony czworograniaste krzyżowate zagłębienie (Quadratum incusum) pochodzące od kowadła, na którym monetę z stęplem na jednej stronie wybijano. Równocześnie niemal pojawiły się podobnie wybijane monety złote i srebrne w Lidyi, mające z jednej strony jako stępel głowy zwierząt, oraz w Persyi tak zwane Darejki z stęplem łucznika. Zagłębienie to (Quadratum incusum) praktykowało się dosyć długo przy wybijaniu monet: albowiem są monety Alexandra I króla macedońskiego (z r. 497–454), które przy wielkim postępie sztuki w wyrzynaniu stępli z jednej strony w rodzaju Kameów, z drugiej strony mają jeszcze rzeczone zagłębienie (Quadratum incusum). W dziejach mincarstwa starożytnych czasów widoczne są następujące okresy: 1) Od czasów Fidona aż do Alexandra I macedońskiego (r. 895–454 przed Chrystusem. Monety tego okresu mają kształt półkolisty i odznaczają się owem krzyżowatem zagłębieniem (Quadratum incusum). Przy końcu tego okresu pojawiają się monety (Nummi incusi) mające z jednej strony (Avers) wyobrażenie wypukłe, a z drugiej (Rev.) takież same lecz wklęsłe, jako początki podwójnego stępla (miast Sybaris i Tarentu). – 2) Od czasów Alexandra I aż do Filipa II (ojca Alexandra III. wielkiego) przez 100 lat t.j. do r. 359 przed Chrystusem. W monetach widać znaczny postęp co do zewnętrznego kształtu, mają już z obu stron wybite stęple, stanowiące najpiękniejsze zabytki greckiej sztuki. – 3) Okres trwający aż do końca Rzeczypospolitej Rzymskiej i wstąpienia na tron Cesarza Augusta r. 31 przed Chrystusem. Monety tego okresu odznaczają się obok wytwornej roboty, kształtniejszemi napisami czyli legendami oraz dodatkiem monogrammów i oznaczeniem czasu. – 4) Okres trwający od Augusta aż do Cesarza Galliena r. 253 po Chrystusie. Tu należy znaczny bardzo szereg monet cesarskich i kolonialnych.

Pierwotne monety były to kawałki srebra lub złota oznaczone stęplem, u starych Egipcyan w kształcie kręgów (pierścieni dużych), w Chinach sztabki srebrne lub złote ostęplowane (używane dotąd) używane jako towar do wypłaty zamiennej. Dopiero w VIII w. przed Chryst. pojawiły się w Eginie sztabki małe srebrne zaokrąglone, zwane Obeliskoi i równocześnie w Lidyi srebrne i złote z stęplem panującej dynastyi Mermnadów, mające kurs ustalony pieniężny. – Monety tak szybko się rozpowszechniły, iż w VI w. po Chr. nie było kraju, w którymby nie bito monet greckich. Przy pomocy zwycięzkiego oręża Alexandra macedońskiego zapoznała się Baktrya i Indyja z cywilizacyją i pieniądzmi greckiemi. Panowanie Seleucydów zapoznało Parthów i Arabów (Characene) z typem pieniędzy greckich. Etruskowie obok monet złotych i srebrnych, zaprowadzili spiżowe lane Aes grave signatum, które Rzymianie naśladowali w Aes libralis.

Pomimo iż sztuka w Grecyi zaczyna upadać; monety jednak rzymskiego Cesarstwa tego okresu odznaczają się wytworną robotą. Liczba mennic z upadkiem autonomii miast znacznie się zmniejszyła. — 5) Od czasów Cesarza Galliena aż do utworzenia państwa Bizantyńskiego przez Arkadiusza r. 395 po Chrystusie: widoczne pogorszenie kruszcu w monetach, upadek sztuki, monety więcej płaskie. Do tego okresu należą także partyjskie monety Arsacidów, i perskie Sassanidów z napisami staroperskiemi (Zend-Pehlewi) i skitho-indyjskie z napisami sanskrytskiemi (Deva-Nagari). — 5) Od r. 400 po Chrystusie aż do czasów zajęcia Carogrodu przez Turków r. 1453. Okres ten należy właściwie do Numizmatyki średniowiecznej. W monetach dostrzegamy widoczny upadek. Monety cienkie i płaskie przedstawiają z jednej strony osobę siedzącego Zbawiciela lub Świętego jakiego, z drugiej zaś licho wykonane wizerunki panujących monarchów w nieruchawym zaskrzepłym stylu, tak zwanym bizantyjskim.

Prawo bicia pieniędzy przysłużało tylko panującym osobom, lub urzędowi miast posiadających rząd swój własny (regale); one to także upoważniały obce monety w swym kraju, przez wybicie na takowych swej kontramarki. Niekiedy też Panujący pozwalali podległym im pojedynczym miastom wybijać pieniądze, jak tego mamy przykład na syryjskim królu Antiochu VII., który najpierwszemu kapłanowi Symeonowi w Judei pozwolił bić monetę (Maccab. Lib. I. cap. 15). Monety wybijane przez miasta mające rząd własny, zowią się: Nummi autonomi. Po zawojowaniu prowincyj i miast, pozwalali Rzymianie, takowym bić własne monety, które to pozwolenie za panowania Cesarza Galliena ustało. Zaledwie kilka miast miało pozwolenie bicia srebrnych monet: wybijano takowe monety w Cezarei (Kappadocyi), Antyochii (Syryi), Alexandryi (Egipcie); gdzie nawet pod zwierzchnictwem rzymskiem podwładni Królowie bili monety złote, srebrne, z spiżu mieszanego z 1/5 srebra (potin) i z miedzi. Na bicie rzymskich monet spiżowych wydawał Senat pozwolenie: dlatego też zamieszczano na takich monetach: S.C. (Senatus consulto); a na srebrne i złote tylko Cesarze rzymscy mieli prawo bicia (regale).

Kruszce z których wybijano monety były: 1) Złoto: AV. (Aurum) zwykle szczere bez żadnej przymieszki. 2) Białe złoto: EL. (Electrum) t.j. złoto z przymieszką 1/5 lub 1/3 srebra.*) 3) Srebro: AR. (Argentum), pierwotnie czyste;

*) Momsen uważa monety królów bosforskich z elektrum – za złote fałszowane przez przymieszkę.

dopiero za czasów Cesarza rzymskiego Klaudyusza zaczęto dodawać spiż do takowego, w Egipcie nawet w takiej ilości, iż w monecie zaledwie jest 1/5 srebra, którą to mieszaninę francuscy numizmatycy zowią: Potin (POT.) *)
Wogóle srebrne monety rzymskie od czasu pierwszego pojawienia się takowych r. 485 po zbudowaniu Rzymu, były wybijane z czystego srebra. Dopiero od czasów Karakali zaczyna się w nich srebro pogorszać, które do tego stopnia zepsucia zeszło, iż za Galliena srebrne monety miały 4 części miedzi i 1 część srebra. Za czasów Klaudiusza Gothicus aż do Dyoklecyana srebrne monety były właściwie miedziane, mające tylko na powierzchni cienką powłokę srebrną (Nummi tincti). – 4) Miedź czyli Spiż: Æ. (Aes). Monety greckie i rzymskie miedziane mają zwykle 4–5 do 12 procentów domieszki cyny, wskutek czego z biegiem czasu i pod wpływem chemicznym otrzymują powłokę zielonkowatą lub niebieskawą (vernix, patina, aerugo nobilis) świadczącą o ich autentyczności. Francuzi zowią mieszaninę miedzi z cyną: Bronze.

*) Potin = mieszanina miedzi, mosiądzu (galeny, cynku), ołowiu i nieco cyny.

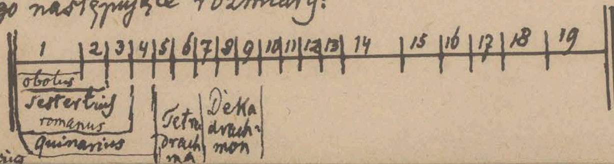
Spiż Greków miał domieszkę cyny; Spiż Italiotów i Rzymian miał większą domieszkę ołowiu a niżeli cyny. Za czasów Cesarstwa w Rzymie spiż żółty miał podwójną wartość spiżu czerwonego

Kształt monet starożytnych zwykle bywa okrągły lub owalny; niektóre tylko monety staro-italskie i baktryjskie są czterograniaste nader rzadkie. Najdawniejsze partyjskie i baktryjskie mające stępel z jednej tylko strony, są kształtu guzikowatego. Do najrzadszych okazów należą miedziane monety w kształcie rybek starogreckie, wybijane tylko z jednej strony z literami Α. Θ. – Podczas gdy Grecy rozpoczęli wybijanie monet od srebra i złota: zaczęły narody italijskie wyrabiać najpierw monety lane ze spiżu (Aes grave); później dopiero wybijali monety z złota i srebra. – Największą monetą złotą jest duży medal (wartości 20 stater złotych) okrągły *) mający z jednej strony popiersie mężczyzny w hełmie bez wąsów, a z drugiej 2 Dioskurów na koniach z napisem greckim: Eukratidu basileos megalu. Tegoż króla baktryjskiego Eukratida jest także mniejsza czworograniasta moneta spiżowa **) mająca z jednej strony takąż popierś z tym samym napisem greckim, a z drugiej strony 2 Dioskurów z napisem aryjskim: Maharagasa Eikatidasa (w języku Pehlevi)

*) Mionnet'a Skala Nr 15.

**) Mionnet'a Skala Nr 6.

Do oznaczenia wielkości monet używa się Wielkomierza czyli Skali Mionnet'a mającego następujące rozmiary:

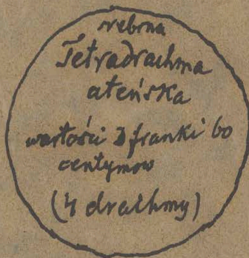

Drachma – Solidus et Denarius

Grand bronze = 12–15 linii
moyen " = 9–11 "
petit " = 8 "

Gatunki monet starogreckich: a) Złote: Stater (Darejkos) wartał 20 Drachm attyckich srebrnych (albowiem stosunek złota do srebra był 1 (Zł.) : 10 (Srebr.); ważył zaś tyle co 2 Drachmy srebrne. — Półstatera — Ćwierć statera. — b) Srebrne: Drachme czyli Drachmon — Didrachmon (2 Drachmy); Tridrachmon (3 Drachmy); Tetradrachmon (4 Drachmy); Pentadrachmon (5 Drachm); Dekadrachmon (10 Drachm); — c) Miedziane czyli spiżowe: Obolos (szło ich 6 na 1 Drachmę srebrną); Diobolos (2 Obolos); Triobolos (3 Obolos); Tetraobolos (4 Obolos); Hemiobolos (pół Obolusa); Tetartobolos (czwarta część Obolusa); Chalkis (ósma część Obolusa — najmniejsza i najdawniejsza moneta miedziana grecka) za rzymskich czasów zwany Assarion (od wyrazu As-assis) —
Za wpływem rzymskim zaczęto w Sycylii i Niższej Italii później rachować na litry i Uncyje (Ougkia). 1 Sycylijska Litra wartała tyle co 1 Obolos; a Dekalitron znaczył tyle co Didrachmon albo Stater. — Ciekawem jest to spostrzeżenie, iż starożytne rozmaite i rozliczne narody w interessach handlowych więcej zgadzały się z sobą co do jedności miar, wag i monet, pomimo iż żadnych między sobą nie zawierały traktatów, a niżeli dzisiejsze oświecone i cywilizowane narody różniące się znacznie pomiędzy sobą w tych przedmiotach. — Redukcyje waluty i monet były już starożytnym narodom znane albowiem stopa mennicza eginejska, mająca kurs w Peloponezie, Beocyi, północnej Helladzie, Tessalii, Macedonii a nawet w Sycylii i niższej Italii, doznała redukcyi za Solona w Atenach, w ten sposób iż stosunek eginejskich pieniędzy był do solońsko-attyckich, jak 5 do 3. — Stosunek srebra do miedzi był wtedy: 1 do 300 (w Egipcie tylko wyjątkowo stosunek srebra do miedzi był: 1 do 60, może dla tego iż do miedzi dawano przymieszkę srebra).

Wielkość monet srebrnych greckich.

~~wartości 15 centy:~~
~~mów~~
Drachma attycka
srebrna
mająca w sobie 6 obolów
wartości 90 centimów

srebrny(?)

Obolus [illegible]
miedziany(?)
(szósta część
drachmy)
wartości
15 centy:
mów
były:
Diobolus (2 obole)
Triobolus (3 obole)
Tetrobolus (4 obole

(srebrny?)

semiobolus
miedziany(?)
(półobolusa)
były i 1/4 obo:
lusa z mie:
dzi (Chalcon)

Tessera z liczbą rzymską XIII. XV.

22

Tetradrachma srebrna grecka srebrna

Statera złota

Solidus byzantyjski złoty

Triens wieków średnich srebrny

Medalion bronzowy rzymski

Dareyk perski

Denarius X rzymski srebrny

Denarius X rzymski srebrny

Quinarius V rzymski srebrny

Sestertius IIS rzymski srebrny

Prócz nazwisk panujących przychodzą także na monetach greckich, tytuły n.p. Archon (starszy – na bosforskich), Autokrator (samowładca – na syryjskich), Basilejs (Król), Dinastes (panujący), Etnarchos (naczelnik ludu), Tetrarches (czworowładca), toparchos (miejscowładca), Dikajos (sprawiedliwy), Epifanes (jaśnieoświecony), Evergetes (dobroczyńca), Eupator (z dobrego rodu), Eusebis (wielmożny) (pobożny), Kallinikos (sławny zwycięzca), Megas (wielki), Nikator (zwycięzca), Nikiforos (zwycięstwo przynoszący, pobiedonosca) Soter (wybawca), Filadelfos (bratolubiec). – Prócz wizerunku czyli popiersia panującego, dostrzegamy na monetach greckich wizerunki różnych bóstw n.p. Kronos (Saturnus), Rhea (Cybele), Zeus (Jupiter)*), Helios (Febus Apollo), Hera (Juno), Asklepios (Aeskulap) z córką Higieą i synem Telesforem, Artemis (Dianna), Athene, (Pallas, Minerva), Ares (Mars), Afrodite (Venus), Eros (Kupido), Hermes (Merkur), Demeter (Ceres), Dionysos (Bacchus) Pan, Neptun, Hephaistos (Vulcanus), Pluto, Persephone (Proserpina), Serapis (egipski bożek śmierci, ma miarę czyli kopiec (modius na głowie), Isis (egipska bogini z sistrum), Osiris (egipski bożek brodaty ma modius na głowie), Harpokrates (trzyma palec na ustach), Kanopus (egipski bożek w urnie z wystającą głową), Herakles (Herkules), Dioskury (Castor i Pollux – dwóch jeźdców z włóczniami – z gwiazdą nad głową). – Skrócenia napisowe monet greckich podaje i tłomaczy J. G. Th. Grässe Handbuch der alten Numismatik. Leipzig 1854, str. 80–83. – W ogóle zalecają się monety greckie wytwornym i pięknym stemplem.*) W Grecyi kwitnęła sztuka gliptyczna, sławni byli wyrzynacze na drogich kamieniach (scalptores, n.p. Pirgoteles), a piękną robotą stempli do monet odznaczyli się: Neuantos, Pythodamos Kreteńczycy, Eukleidos, Eumenes, Kimon, Augias, Filistion, Sostratos, Apollonios, Theodotos, Phrygillos i inni. – Na niektórych monetach greckich mianowicie w Małej-Azyi, zwłaszcza na monetach srebrnych i bronzowych spotyka się małą kontramarkę później wybitą, poświadczającą dobroć monety i jej kurs (rodzaj dzisiejszego puncerunku).

Klassyfikacyja monet greckich: 1) __Starogreckie__: Argiwijskie i (od r. 895 przed Chr.) Aeginetyjskie najdawniejsze z VII wieku przed Chrystusem formy owalnej półokrągłej, srebrne lub z elektronu, z żółwiem*) lub wilkiem, mające oraz Quadratum incusum; monety z Naxos w Sycylii z głową Bacchusa; monety z Thasos z Satyrem; monety z Ephesus z pszczołą, z Klazomeny z wieprzem, z Dyrrachium z krową, która ssie cielę; z Attyki z sową i głową Pallady, z Krety z głową dzika, z Rhodus z różą; z Miletu z lwem i bykiem; miasta Athe-

*) w Afryce Jupiter Amon z rogami

*) Pięknym stemplem odznaczają się monety greckie Heraklei i Tarentu, mianowicie syrakuzijskie, które dlatego wysoko są dziś cenione (od 200 do 600 franków)

*) pierwsza znana moneta z r. 895.

lesbijskie z dzikiem.*) 2) *Macedońskie* (królewskie). Szereg ich rozpoczynają mone-ty złote i srebrne Alexandra I (500 r. przed Chryst.) z głową pasującego i na-pisem; jego syna Perdiccas (413 przed Chr.), Archelaosa I (r. 399), Aeropusa III (r. 394), Pausaniasa (r. 398), Amyntasa II (r. 369), Alexandra II (r. 367) bron-zowe, Filippa II (r. 359–336)†, Alexandra Wielkiego (r. 330–323), Demetrius I Poliorcetes (r. 286), Antigonus I Gonatas (r. 243), Filippa V. (r. 199), Perseus I r. 168 przed Chr. (na jednej stronie głowa z dyademem, na drugiej orzeł stojący na piorunie.) Wogóle monety macedońskie (mianowicie Alexandra wielkiego) należą do najpiękniejszych.*)

3) *Kolonij wielkogreckich* w niższej Italii czyli Staregreckich miast: Sybaris (r. 721–444 przed Chr.) z bykiem idącym; Kroton (710 p. Chr.) z trójno-giem pithejskim; Metapontum (r. 774) z kłosem; Caulonia (400 r.) z jeleniem; Posidonia (r. 500) z Neptunem; Locri Epizephyrii (r. 374) z orłem który zająca rozdziera; Rhegium (r. 490) z zającem; Elea czyli Velia, z lwem; Brettion z rakiem morskim; Tarent (r. 410) z delfinem; Heraclea, z głową Herkulesa; Cumae z Cerberusem; Neapolis r. 460 z bykiem; Nola; Hyria; Rubi.*)

4) *Syrakuzańskie* (czyli Sycylijskie) piękne monety od r. 757, Agathoklesa (289 r.) z jego wizerunkiem, Hierona II (r. 216); – oraz miast sycylijskich: Agrigentu z rakiem morskim; Kamaryny; Katany; Enny; Erix; Gela; Himera; Leontium; Zankle (Messana); Naxos; Selinus; Tauromenium; Pa-normus.*)

5) *Krain i miast udzielnych greckich* (autonomicznych). W Thracji: Abdera z gryfem, Ainus z kozą, Byzan-tium z koniem i rybą, Maronea z winogronem, Thasos z głową Bacchusa. W Macedonii: Amphipolis z pochodnią, Neapolis z głową Gorgony. Thes-salii z koniem; Epiru królów Pyrrhusa (r. 270 przed Chr.) i syna jego Alexandra II (r. 272 przed Chr.), i miasta Korcyry z Pegazem. W Akarnanii: Leukas z przodem okrętu, Thyreum z przodem byka mającego twarz męską. Aetolii z dzikiem; Lokris z rycerzem; Phocis z głową byka. W Boeocyi: Plataeae z tarczą. W Attyce: Atheny z sową, Eleusis z świnią, Megara z lirą. W Achai: Korynth z Pega-zem†, Sicyon z gołębiem; Kranium, Messene, Argos z wilkiem. W Arkadyi Megalopolis z głową Pana. Na wyspie Krecie: Aptera z głową Apollina, Knos-sus z labiryntem, Kydonia z chłopcem do którego pies skacze, Elyrus z pszczołą i kozą, Gortyna z bykiem, Itanos z 2 wężami morskiemi, Lyttus z głową dzika, Phaes-tus z bykiem. Na wyspie Euboea: Karystus z bykiem, Chalcis z lirą, Eretria z bykiem. Wyspy Ceos z winogronem; Melos z jabłkiem granatu. (Ob. Werlhof A. C. E. von: Handbuch der griechischen Numismatik mit besonderer Rücksicht auf deren Literatur. Hanover 1856. 8º. z 5 tabl. monet i alfabetów – podaje także spis miast greckich i ich monet).

*) (Ob: Humphrey's: Ancient coins. London 1851)

(od r. 500–168 przed Chr.)

† Statery złote, zwane Filipikami;

*) (Ob. Werlhof: Handbuch der griech. Numismatik Hannover 1850.)

(od r. 721–410 przed Chr.)

*) (Ob. Cavedonius: Nummorum Italiae veteris Tab. 201. Lipsiae 1850. 4º)

(od r. 757–215 przed Chr.)

*) (Ob: Keerl: Siciliens vorzügliche Münzen. Gotha 1802. 8º)

† (i literą ϙ = K.)

6) Pontyjskie i Bosforu cimmeryjskiego: Monety złote i srebrne z głowami (wizerunkami) królów: Paerisades II (r. 289 przed Chr.), Mithridates III (266 przed Chr.), Mithridates VI Eupator Dionysus (123 przed Chr.), jego syn Pharnaces II (r. 47 przed Chr.), Asander (46 r. przed Chr.), Polemon I (13 r. przed Chr.) i jego żona Pythodaris, Polemon II (r. 63 po Chr.), Sauromates I., Rheskuporis, Kotys I., Roimetalkos (z czasów ces. Hadriana). – Miasta Pontyjskie: Olbia czyli Olbiopolis z głową brodatą, sajdakiem i siekierą†; Chersonesus (Heraclea); Panticapaeum†, w Sarmacyi.*) 7) Mało-azyatyckie: w Paflagonii miasta: Kromna, Sinope z orłem pożerającym rybę; – w Bithynii: Heraklea (królowej Amastris) i królów bithyńskich: Nikomedes I (r. 290 przed Chr.), Prusias II (r. 149 przed Chr.), Nikomedes II Epiphanes (r. 91 przed Chr.); – w Myzii miast Cyzicus z lwem lub bykiem na rybie; Lampsacus z koniem morskim; Parium; Pergamus: srebrne Tetradrachmy tak zwane Cistofory (Κιστοφοροι) z wężem wyskakującym z skrzyni; oraz królów pergameńskich: Attalus I (197 r. przed Chr.), Eumenes II (r. 159 przed Chr.), Attalus II.; – z Abydos (z orłem); – z wyspy Tenedos z siekierą; – w Aeolii miast: Aegae, Cyme z koniem, Myrhina; – na wyspie Lesbos: Methymna z dzikiem; – w Jonii: Clazomenae z łabędziem, Ephesus z pszczołą, Magnesia z bykiem, Milet z lwem; Smyrna z Homerem; Teos z gryfem; Chios z lwem skrzydlatym; – z wyspy Samos z głową lwa; – z Knidos z głową Wenery; – z Karyi królów: Hekatomnus (381 przed Chr.), Mausollus (353 przed Chr.) i jego żony Artemisii i ich syna Pixodarus (r. 336 przed Chr.); – z wyspy Kos z Eskulapem; – z wyspy Rhodus z różą; – z Lycyi z połową dzika, miasta Rhodia z lirą i sajdakiem; – Pamphylii miasta Aspendus; – w Pizydii miasta Selge, Perga; – Lykaonii miasto Iconium. – W Cilicyi miasta Anazarbus, Celenderis z kozłem, Mallus, Nagidus, Olba z czasów rzymskich z Polemonem i Ajaxem, Soli czyli Pompejopolis, Tarsus z lwem i królów: Tarcondimotus i Philopator I (z czasów Juliusa Caesara); z wyspy Cypru królów: Evagoras I (r. 380 przed Chr.), Nikokles, Evagoras II, Pythagoras, Menelaus; – z Lydyi miast Philadelphia, Sardes, Tralles; – z Phrygii miast Apamea, Cibyra, Hierapolis; – z Laodycei liczne Cystofory z wężem w koszyku; – z Galatii królów: Dejotarus, Amyntas (r. 25 przed Chr.). – 8) Kappadockie: miasta Caesarea (Eusebia) i królów kapadockich (220 – 13 przed Chr.): Ariarathes czyli Ariobarzanes IV.

(od r. 480 przed Chr. – 138 po Chr.)

† takie z orłem stojącym na rybie

† z głową Pana;

*) Ob. Aszik: Carstwo Wosporskoje. Odessa 1848 4to 3 części

(Nummi Achaemenidarum)

9) Syryjskie czyli Syro-greckie. Znane są piękne monety autonom. złote, srebrne i spiżowe całego szeregu królów tego kraju, tak zwanych Seleucydów od r. 312 – 60 przed Chrystusem, z napisami greckiemi. Pierwszym z nich: Seleucus I Nicator AV (r. 312 – 281 przed Chr.); po nim Antiochus I Soter AV AR (r. 280 p. Chr.); Antiochus II Deus (r. 262) AV; Seleucus II Kallinikus Pogon AV AR (r. 248), i tegoż brat Antiochus Hierax (r. 226) AR; Seleucus III Keraunus (r. 223) AR; Antiochus III Magnus (Wielki r. 224 – 187) AR; Achaeus (r. 220) AV; Seleucus IV Philopator (ojczyznę kochający) (187 r. p. Chr.), Antiochus IV Deus Epiphanes Nikephorus AV (r. 175 p. Chr.) P), Antiochus V Eupator (syn dobrego ojca) (r. 164 p. Chr.) AR, Demetrius I Soter (162 r. p. Chr.) AV, Alexander I Bala AR L) (150 r. p. Chr.) i jego żony Kleopatry (córki egipskiego króla Ptolomeusa Philometor), Demetrius II Deus Philadelphus Nikator (r. 146 – 125 p. Chr.) AR, Antiochus VI Epiphanes Dyonysus (142 r. p. Chr.) AR, Tryphon autokrator (140 r. p. Chr.) AV, Antiochus VII Energetes (dobroczyńca) Sidetes (r. 138 p. Chr.) AR, Alexander II Zebina (r. 128 p. Chr.) AR, Seleucus V (r. 120 p. Chr.), Antiochus VIII Epiphanes Grypus L) r. 123–99 (r. 113 p. Chr.) AR, Antiochus IX Philopator Cyzicenus (r. 113 – 95 p. Chr.) AR i jego żony Kleopatry Selene (córki egipskiego króla Ptolemaeus Physkon), Seleucus VI Epiphanes Nikator (95 prz. Chr.) AR, Philippus*) Epiphanes Philadelphus (r. 93 p. Chr.), Antiochus X Eusebes Philopator (r. 95 p. Chr.), Antiochus XI Epiphanes (świetny), Philadelphus (bratolubiec) (r. 95 p. Chr.) AR F), Demetrius III Deus Philopator (r. 90 p. Chr.) AR, Antiochus XII Dionysus Epiphanes (89 r. p. Chr.) AR; Antiochus XIII Asiaticus Epiphanes Philopator Callinicus (68 r. przed Chr.) AR. — Monety prowincyi syryjskich i 95 miast: Commagene, Cyrrhestica, Chalcidene, Palmyrene, Antiochia miasto (rzymskie cesarskie), Laodicaea miasto, Seleucia, Damascus miasto (w Coelesyryi), Caesarea m. (w prowincyi Trachonitis), Gadara m. (w prowincyi Dekapolis); w prowincyi Phoenicia miasta Berytus, Sidon, Tripolis, Tyrus, Aradus. Niektóre z tych monet mają napisy literami fenickiemi. Prowincye Galilaea i Samaria mają tylko monety z czasów cesarzów rzymskich. — 10) Staro-hebrajskie*) czyli Żydowskie monety. W krainie Judaei kursowały pierwotnie perskie darejkosy i sykle medyjskie (Sekel) F). Dopiero po zawojowaniu tego kraju r. 301 przed Chrystusem przez syryjskiego króla Seleucus I Nicator, nadał król Antiochus VII Energetes Sidetes r. 138 przed Chr. Simeonowi Machabeuszowi (Makkabaeus = młoczący młotkiem) najwyższemu kapłanowi przywilej bicia monet własnych. Monety tego Symeona AR (r. 138–135 przed Chr.) są najdawniejsze.

P: jego żony Jotape AR.

L: Theopator Euergetes Epiphanes Nicephorus

L: z matką: Cleopatra Diva Ceres

F: Philippus*) Epiphanes Philadelphus (r. 95 przed Chr.) AR.

L: Tigranes król Armenii i Syryi (86 r. przed Chr.) AR.

F: Demetrius III Deus Philopator Soter Philometor Eusebes, Callinicus Energetes

*) Ob. Vaillant: Hist. regum Syriae. Hagae Com. 1732. fol. – Gough: Coins of the Seleucidae. London 1803. 4°

F (σιγλος Μηδικος)

B) od r. 138 przed Chr.

i mina babilońska = 60 Darejkos czyli 90 Siglos.

<u>Talent</u> (ταλαντον) był najwyższą jednostką przy oznaczeniu wagi i wartości pieniężnej. W starożytności rozróżniano następne rodzaje tej jednostki: 1) <u>Babyloński</u> Talent (srebrny) mający kurs w całem dawnem państwie perskiem w Persyi, Medyi, Assyryi, Baktryi. Dzielił się on na 60 min (jedna mina zaś na 100 drachm; — a jedna drachma na 6 obolow) czyli 600 drachm lub 36000 obolów. Babyloński talent równał się 70 euboeiskim czyli starogreckim a 72 attyckim czyli solońskim minom; był więc mniejszym czyli ~~[illegible]~~ 7: 6. — 2) <u>Egipski</u> Talent, stosunek jego do talentu attyckiego był 6: 5. — 3) <u>Antyocheński</u> Talent wartał 3/4 talentu attyckiego. 4) <u>Syryjski</u> Talent równał się antyocheńskiemu. 5) <u>Tyryjski</u> Talent wartał 6000 denarów czyli drachm rzymskich. 6) <u>Cilicyjski</u> Talent wartał połowę attyckiego. 7) <u>Rodyjski</u> Talent wartał 4500 denarów czyli drachm rzymskich. 8) <u>Sycylijski</u> Talent równy był 120 funtom miedzianym (w 1 funcie miedzianym było 120 aeginejskich obolów) lub też wartał 6 drachm attyckich złotych czyli 20 drachm attyckich srebrnych. 9) <u>Attycki</u> Talent równał się 825 drachmom. 10) <u>Euboeiski</u> Talent jednaki był z attyckim (złoty). 11) <u>Aeginaeiski</u> Talent obejmował 10,000 attyckich drachm.

~~[illegible]~~ (Ob. Grässe J. G. Th. Dr: Handbuch der alten Numismatik. Leipzig 1854. 8º. str. 55–57. — Paucton: Metrologie. Paris 1781. 4º. — Romé de l'Isle: Métrologie ou tables pour servir à l'intelligence des poids et mesures des anciens. Paris 1789. 4to. — Saigey: Traité de métrologie ancienne et moderne. Paris 1834. 8vo. — Hultsch: Metrologie

<u>Stater</u> (στατήρ) czyli waga, słowo odpowiadające aramaeiskiemu Shekel to jest waga, oznaczał tyle co 2 drachmy (δραχμή) czyli dwie garście; ponieważ przy ważeniu wypada nałożyć 2 garście, aby waga stanęła w równi (równowaga). Nazywano też dlatego Stater Didrachmon; lub Drachmę Hemistaterem (czyli pół Staterem). Perski Stater złoty zwali Grecy Dareikos; a perski Stater srebrny (równy Aeginejskiemu) tyle co 10 do 11 Gr.

Perski Dárejkos złoty = 8.36 Gr. czyli 6000 Drachm złotych (Drach=
ma złota = 4.18 Gr. czyli 25080 Gr. = Babiloński Talent srebrny =
3000 perskim Staterom srebrnym po 11.14 Gr. czyli 6000 Dárejkos srebr=
nych po 5.57 Gr. czyli 33440 Gr. Stosunek więc jednego do drugiego 3:4. —
Talent phokaiski = 3000 phokaiskich czyli Kyzikenskich Staterom
czyli dwarazy tyle co euboiski Talent. — Talent milezyjski złoty
= 14 Gr. znaczył tyle co 1 7/9 euboiskiego, lub 1 1/3 babylońskiego
Talentu i równy był 44586 2/3 Gr. = Rzymianie rachowali pierwot=
nie podług euboiskiego czyli attyckiego Talentu, który się równał
80 rzymskim funtom za republiki (Ob. Mommsen Th.: Gerchihte des
römischen Münzwesens. Berlin 1860 str. 22–25.) Stosunek w owych
czasach złota wartości do srebra był 1:10. — Sykle żydowskie
(Shekel Israel) bite były podług tyryjskiej stopy i kursu (Sykle
srebrne książąt Makkabeeiskich)
Stosunek złota do srebra w Italii za republiki 1: 11^{91}; za poźniej=
szego cesarstwa 1: 13^{88}; w Egipcie 1: 12^{5}; w Persyi 1:13
Stosunek srebra do miedzi w Italii 1:120.
Stosunek mosiądzu (Lotin) czyli bronzu do miedzi w Italii 1: 2, t.j. mosiądz
miał podwójną wartość miedzi:
U Rzymian kursowały monety a) Złote: 1) Aureus czyli Denarius (wartający
25 denarów srebrnych). 2) Quinarius czyli pół denara złotego. – Za Konstantyna
Aureus dostał nazwę Solidus, a Quinarius otrzymał nazwę Semissis. – Póź=
niej bito też złoty Triens (który był trzecią częścią denara czyli Aureusa).
b) Srebrne: 1) Denarius (10 Assów) 2) Quinarius (5 assów). 3) Sextertius (2½ Assów)
Prócz tego krótki czas kursował Victoriatus. – c) Bronzowe czyli miedziane:
za republiki: 1) As (12 uncyj pierwotnie – ½ uncyi w końcu) 2) Semis (½ Assa czyli
6 uncyj) 3) Triens (1/3 Assa czyli 4 uncyje) 4) Quadrans (1/4 Assa czyli 3 uncyje). 5) Sex=
tans (1/6 Assa czyli 2 uncyje). 5) Uncia (1/12 Assa). 6) Semuncia (1/24 Assa). – Prócz
tego kursowały: Dupondius (2 Assy), Tripondius (3 Assy), Decussis (10 Assów).
– Za Augusta zmieniono te rodzaje monet bronzowych, a na ich miejscu pojawia=
ją się medale: wielkie, średnie i małe bronzy tak zwane, których rzeczywisty
walor dotąd nie pewny i nie miały też stale oznaczonej wartości, co monety złote i srebrne.
Prócz tych były bronzowe tesserae (kontramarki lub bilety wejścia), spintria (bilety
na zabawy lubieżne lub tajemnicze), które wymyślił Tiberius podług Swetoniusa)

Godła i herby (typy) na monetach autonomicznych miast greckich.

(podług: John Yonge Akerman: Numismatic Manual. London 1840. 8vo)
(i J. Gardner: The types of Greek coins. Cambridge 1883. str. 217 z 16 tablic.)

1) Abdera: gryf leżący. 2) Acanthus: lew pożerający byka. 3) Achaja: lira w wieńcu, pod nią monogram. 4) Aegina: żółw. 5) Aenus: Koziorożec stojący. 6) Aetolia: wilk czyli dzik leżący. 7) Agrigentum: rak morski (8) Agrigentum: jeździec na wozie o 4 koniach. 9) Amissus: Parazonium, rodzaj sprzączki z haczkiem. 10) Amphipolis: lichtarz czyli łuk w którym świeca. 11) Antiochia: kozioł leżący z zwróconą głową, nad nim księżyc z gwiazdą. 12) Arcadia: Pan czyli mężczyzna siedzący na skale, trzymający laskę. 13) Athene dawniejszy typ: sowa. 14) Athene: sowa stojąca na przewróconem naczyniu. 15) Boeotia: puklerz. 16) Cales i miasta w Kampanii: kogut. 17) Campania w ogóle: byk z ludzką twarzą, nad nim lecąca sława z wieńcem. 18) Camarina: gęś z zwróconą głową. 19) Camarina: Kobieta siedząca na łabędziu, pod którym rybki. 20) Carthago lub Panormus: Koń idący, za nim drzewo palmowe. 21) Carthago lub Panormus: głowa końska. 22) Centuripa: pług na którym siedzi ptaszek u dołu. 23) Chalcis: orzeł walczący z wężem. 24) Chalcis: lira grecka. 25) Chios: sfinx siedzący z łapą podniesioną. 26) Cnidus: głowa lwa w lewo zwrócona z łapą podniesioną. 27) Cnossus: labirynt. 28) Corinthus: pegaz bieżący. 29) Corcyra: pół byka w prawo zwróconego, trójnóg. 30) Croton: pień drzewa z gałęziami. 31) Cyme: Kufel z uchem. 32) Cyrene (Sylphium): pień drzewa z gałęziami F. 33) Cyzicus: głowa lwa w lewo zwrócona z grzywą najeżoną. 34) Dyrrhachium: ogród Alcinousa. 35) Ephesus: mucha. 36) Elis: piorun leżący. 37) Elis: piorun stojący. 38) Gelas: pół byka z ludzką twarzą w prawo bieżącego. 39) Gortyna: Kobieta siedząca wśród drzew, pod nią głowa ptaka. 40) Gortyna: Kobieta siedząca na byku (Europa). 41) Heraclea: Herkules duszący lwa nemejskiego. 42) Histiaeotis: niewiasta siedząca z żaglem. 43) Larissa: Koń bieżący w prawo z uzdą. 44) Lete: Hippocentaurus unoszący kobietę. 45) Lyttus F: gałązka palmowa na której z boku konik polny. 49) Me... [illegible]: koń grzywiasty z spuszczoną głową. 50) Miletus: lew stojący z głową zwróconą w prawo, nad nim gwiazda. 51) Makousa... starzec rogaty siedzący, trzymający w ręce naczynie. 52) Neapolis w Macedonii: przednia głowy z językiem wywalonym. 53) Orinthii: gladiator z tarczą i mieczem do obrony. 54) Panticapaeum: głowa lwa z językiem i grzywą w prawo. 55) Pelinna:

[lub 2 orły pożerające zająca.]

Argos: pół wilka leżącego w lewo.

Apollonia i Dyrrachium: ciele które ssie.

F czyli roślinę Laserpicium (Sylphium).

P: głowa dzika z grzywą. 46) Melita: egipska bogini siedząca z wachlarzem i batogiem. 47) Messana: głowa lwa z grzywą w prawo; 48) Metapontum:

Panormus: Koń stojący.

gladiator z tarczą i włócznią uzbrojony. 56) Pergamus w Mysii: orzeł stojący na piorunie (podobnie jak w Egipcie Lagidów). 57) Phocis: głowa wołu (en face). 58) Posidonia: Neptun zamierzający się z trójzębem. 59) Rhodus: Kwiatek czyli lotus lub róża z gałązką. 60) Segasta: pies stojący. 61) Selge w Pisidii: dwie nagie osoby (athlety) w walce. 62) Selinus: liść. 63) Seleucia: piorun leżący. 64) Side w Pamphylii: wieniec laurowy (lub granat). 65) Side: zwycięztwo stojące z wieńcem. 66) Sidon: mąż goły trzymający łuk. 67) Sinope w Paphlagonii: Ptak (orzeł) stojący na rybie. 68) Sicyon: gołąb wzlatujący otoczony wieńcem. 69) Smyrna: starzec siedzący, trzymający gałąź. 70) Stymphalus: Herkules zamierzający się maczugą i z łukiem. 71) Syracusae: mąż jadący bigą zaprzężoną 2 końmi w prawo, nad nim zwycięztwo stojące. 72) Syracusae: mąż jadący bigą zaprzężoną 4 końmi w lewo, nad nim wzlatuje zwycięztwo. 73) Tarentum: Neptun siedzący na delfinie z trójzębem. 74) Tarentum: muszla ostrygi. 75) Tenedos: młot. 76) Thasus: starzec klęczący strzelający z łuku. 77) Tauromenium: byk rozjuszony, w prawo. 78) Tralles: wąż wyłażący z koszyka, nad nim pokrywa koszyka. 79) Velia: lew rozjuszony stojący w prawo. 80) Zacynthus: niewiasta siedząca, trzymająca węża. 81) Zancle: ryba czyli delfin. 82) Melita insula: dwie osoby egiptskie jedna stojąca z gałęzią, druga klęcząca przed posągiem. 83) Judaea: kłos zboża. 84) Judaea: drzewo palmowe. 85) Judaea: liść o 3 końcach. 86) Rhodus: róża o listkach. 87) Tyrus: prasa stojąca w szafie na 2 kołach. 88) Zacynthus: Kobieta siedząca z lirą.

Sybaris: wół z głową zwróconą.

Ślady kowadła na stronie odwrotnej monet (Quadratum incusum) pojawiają się na monetach greckich od VII wieku r. 654 do r. 397 przed Chrystusem.

Na najdawniejszych złotych małych monetach macedońskich pojawia się krzyż haczykowaty (Crux gemmata) 卍 (Svastika) i Quadratum incusum.

Na monetach Alexandra wielkiego macedońskiego: figura stojąca zwycięztwa (Victoria) lub Jupiter siedzący na krześle trzymający orła (Jupiter Aetophorus), także na monetach królów macedońskich; lub głowa Herkulesa pokryta lwią skórą; lub Minerwy głowa.

Na monetach Egiptu za czasów dynastyi Lagidów: Orzeł stojący na piorunie.

Na monetach miast sycylijskich: trzy nogi ludzkie połączone w środku (triquetra, trinacria) oznaczające przylądki: Pelore, Pachynum, Lilybea.

Godła i typy na greckich monetach miast rzymskich kolonij i cesarskich.

(podług Akermana)

1) Alexandria: orzeł stojący trzymający w dzióbie wieniec (zwyczajny typ na stronie odwrotnych małych monet miedzianych.) 2) Antiochia: niewiasta w koronie (personifikacya miasta) siedząca na skale, pod nią płynący mężczyzna (rzeka Orontes), nad nią chart. 3) Ascalon: bogini Astarte trzymająca acrostolium stoi na statku, przed nią ołtarzyk, za nią ptak. 4) Beroea: napis ΒΕΡΟΑΙΩΝ B. w wieńcu. (revers). 5) Berytus: Neptun stojący z trójzębem w bramie (revers). 6) Berytus: Neptun z trójzębem stojący w bramie, koło niego figurki, u spodu 2 osobki siedzące na delfinach z trójzębami. 7) Byblus: Astarte stojąca z włócznią w świątyni, przed nią zwycięstwo na słupie. 8) Byblus: Astarte z kwiatkiem w ręku, siedząca w świątyni. 9) Byzantium: 2 ryby, wśród nich delfin. 10) Byzantium: hełm Byzas'a założyciela.
11) Caesarea w Kappadocyi: góra Argaeus na ołtarzu. 12) Corinthus: Bellerophon na koniu walczy z Chimaerą. 13) Antiochia: litery Δ. Ε. - S. C. (Δημαρχικῆς Ἐξουσίας = tribunitia potestate - Senatus Consulto) (revers). 14) Cyprus: Świątynia Wenery na statku. 15) Cyprus: świątyni Wenery z statuami ptaków na statku. 16) Cyrrhestica: Jowisz siedzący w świątyni z orłem u nóg. 17) Edessa: popiers w koronie króla Abgara (revers na monecie Gordiana III. 18) Emerita w Hiszpanii: brama z napisem: Emerita Augusta. 19) Emisa: orzeł z wieńcem w dzióbie stojący na kamieniu. 20) Emisa: skała na ołtarzu w świątyni. 21) Ephesus: świątynia z ołtarzem. 22) Hierapolis: Cybele siedząca na lwie. 23) Macedonia: puklerz. 24) Nemausus: krokodyl uwięziony przy palmie. 25) Nisibi w Mesopotamii: popiersie ukoronowane w świątyni. 26) Perga w Pamphylii: popiers na ołtarzu w świątyni. 27) Samos: Juno siedząca na tronie. 28) Seleucia: siedzący Jupiter (Zeus Kasios) w świątyni. 29) Sidon: Europa siedząca na byku. 30) Tripolis w Fenicyi: świątynia w której 3 posągi. 31) Tyrus: 2 kamienne pomniki, w środku drzewo, pod spodem chart. 32) Viminacium w Moesii: niewiasta wśród lwa i byka. 33) Zeugma w Comagene: świątynia z figurą i schodami, pod spodem koza leżąca.

Wykaz krajów i miejscowości, w których bito monety greckie (podług Werlhofa).
(A. E. E. v. Werlhof: Handbuch der griech. Numismatik. Hannover 1850)

Europa. I.) Hispania. Prowincye: 1) Lusitania: 9 miejsc autonom. miedz., 3 miejsca w których bito monety za Cesarzy Augusta i Tyberiusza miedz. (w jednej tylko miejscowości: Emerita (dziś Merida) srebrne.) — 2) ~~Lusitania~~ Baetica: 84 miejsc. aut. srebr. i miedz. z napisami greckiemi i punickiemi. Między temi były kolonie cesarskie rzymskie za Augusta, Tyberiusza Nerona, srebr. i miedz.: Abdera (Adra), Patricia (Corduba), Gades (Cadix), Italica (Sevilla vieja), Laelia (Aracena), Hispalis-Romula (Sevilla), Sacili (Alcorrucen), Traducta Julia (Algesiras), Urso (Osuna). — 3) Tarraconenesis auton. srebrn. i miedz. z napisami greckiemi, celtyberyjsk. łacińsk. 79 miejs. Między temi kolonie cesarskie rzymskie: Acci (Guadix el viejo), Arae Sestianae (Cabo Villano), Asturica (Astorga), Bilbilis (Baubola), Caesaraugusta (Zaragoza), Calagurris Nassica (Calahorra), Carthagonova (Carthagena), Celsa (Kelsa), Clunia (Corunna), Dertosa (Tortosa), Ergavica (Santaver), Ilercavonia (Amposta), Ilerda (Lerida), Ilici (Elche), Osca (Huesca), Osicerda (Ossera), Saguntum (Murviedro), Segobriga (Segorbe), Tarraco (Tarragona), Turiaso (Tarrazona). — 4) Wyspy: Baleares (Majorca), Pityusae auton. i cesarsk. miedz. z napisami punick. celtyberyjsk. łacińsk. —

II) Gallia: 1) Aquitania, auton. srebrn. miedz. 17 miejsc. auton. między temi: Arverni (Auvergne) miało własnych królów (Epadnactus sreb. miedz., Vercingetorix złoty. Vergasillaunus miedz.), Cadurci (Cahors) srebr. (własny król: Lucterius), Pictavi (Poitou) srebr. (własny król: Duratius), Sotiates (Sôs) srebr. (własny król: Adjetuanus), Turones (Tours) srebr. — 2) Gallia Narbonensis 30 miejsc. auton. srebrne i miedziane z napis. greck. łacińsk. między temi: Allobroges srebrn. (własny król Indutiomarus), Avenio (Avignon) srebr., Antipolis (Antibes) srebrn., Glanum srebr., Massilia (Marseille) srebr., Seguvii (Séguin) srebr. — Kolonie rzymskie cesarskie: Cabellio (Cavaillon) srebr. miedz., Nemausus (Nismes) srebrn. miedz., Ruscino (Roussillon) miedz. Vienna (Vienne) miedz. — 3) Gallia Lugdunensis, auton. srebrn. i miedz. 19 miejsc. między temi: Aedui (Autun) srebr. (własny król: Litavicus), Cabillonum (Chalons) srebr., Carnutes (Chartrain) miedz. (własny król: Tasgetius, Lexovii (Lisieux) miedz. (własny król: Viridovix), Rotomagus (Rouen) miedz., Sequani (Besançon) srebr., Senones (Sens) srebr. — Kolonia cesarska rzymska: Lugdunum Copia (Lyon) srebr. i miedz. — 4) Gallia Belgica:

auton. srebrn. i miedz. 12 miejsc, napisy greckie i łacińsk. Między temi: Catalaunum (Chalons sur Marne) miedz., Eburones (Lüttich) srebrn. (panujący Ambiorix, Tambil srebrn.), Leuci (w Lotaryngii) srebrn. (panujący: Trogirix, srebr.), Magusa (?) srebr., Solimariaca (Soulosse) elektr. i srebrn. (panujący: Abucato, Abudos, Auloib, Paros, złoty, elektr., miedz.), Tornacum (Tournay) srebr., Ubii (koło Kolonii) srebr., Virodunum (Verdun) srebr.; Kolonia cesar. rzymsk.: Agrippina (Cöln) miedz. (za Postumusa)

III) Britannia: Monety złote, elektr., srebr., miedz. Królów i panujących: Segonax, złot.; Eppillus, złot., Calle.. srebr., Tinc. złot., Viri... złot., Tasciovanus złot., elektr., Cunobelinus złot., srebr. miedz. Boduoc Królowa, złot. srebr.

IV) Germania niebiła monet z napisami greckiemi, znane są tylko monety Tuskowate (Scutellatae - Regenbogen schüsselchen). — Cesarz rzymski Hadrian bił monety miedziane z napisem: Mon. Nor. (Metallum Noricum).

V) Italia: Prowincye: 1) Italia superior, auton. miedz. w miejscach: Aquileja, mied., Ravenna, mied., Ticinum (Pavia) srebr. miedz., tu bili też monety królowie Ostgotów: Totilas, Baduela. — 2) Etruria, auton. z napisami etruskiemi, w miejscach: Populonia (Piombino) złot., srebr., miedz., Telamon miedz., Veji (Isola Farnese) miedz., Veterna (Massa di Maremma) miedz., Vetulonia miedz., [redacted] Volaterrae miedz. — 3) Umbria auton. miedz. z napisami umbryjskiemi lub greckiemi, w miejscach: Ariminum (Rimini) miedz., Iguvium (Gubbio) miedz., Pisaurum (Pesaro) miedz., z napisem greckim i łacińsk., Pitnum miedz., Tuder (Todi) srebr. miedz., Vettona (Bettona) miedz. — 4) Picenum, auton. miedz w miejscach: Ancona, Asculum, Hadria (Atri) — 5) Marrucini auton. miedz., w miejscu: Teate (Chieti). 6) Latium autonom. srebrn., miedz. i ołowiane, w miejscach: Alba (Albano) sreb. ołow., Aquinum, miedz., Aricia (Ariccia) ołow., Marubium, Minturnae (Trajetta) srebr. z napisem oskijskim, Palacium, Roma, z napisem łacińsk., Signia srebr., Sora srebr., Tusculum (Frascati) ołow., Velitrae ołow., Verolae ołow., Vescia srebr., miedz. — 7) Samnium i Frentani, auton. głównie miedz. z napisami oskijskiemi w miejscach: Aesernia (Isernia), Allifae srebr., Aquilonia (Lacedogna), Beneventum, Corfinium (S. Pelino) złot., srebrn., Frentani, Larinum z napisem greck. i oskijsk., Meles, Telesia. — 8) Campania auton., srebrne i miedziane, w miejscach: Acerrae, Atella (Gruno), Aurunci, Cajatia (Cajazzo), Calatia trans Vulturnum (Galazze), Cales (Calvi) srebr., Capua z napis. oskijsk., Compulteria (Chiesa di S. Ferrante) z napis. oskijsk., Cosa, Cumae złot., srebrn., miedz., Heraclea (Herculanum), Hyrina vel Uria srebr., Neapolis, złot., srebrn., miedz., Nola, srebr., Nuceria Alfaterna (Nocera) srebrn., miedz. z napisami greck. i oskijsk., Phistelia (Puteoli) srebr. z napis. greck. i oskijsk., Picentia, srebr., Stabiae, Suessa (Sessa), srebrn. miedz., Teanum (Tiano) srebr., miedz., z napis. oskijsk. i łacińsk., Venafrum, Viseris srebrn., z napisem oskijsk. miedz.; złote monety z napisem Roma i liczbami sesterycy 20, 40, 60 - oraz srebrne —

9) Apulia, autonom. srebrne i miedziane (z napis. greck.) po miejscach: Arpi, srebr., Asculum, Barium, Caelium srebr., Canusium, Luceria, Merinum, Natiolum (Bisceglia), Rubi vel Rybastini srebr., Salapia (Salpi), Sipontum, Teate srebr., Urium vel Hyrion, Venusia z napis. łacińskim. —

10) Calabria autonom. miedziane w miejscach: Azentini, Brundusium, Butuntum (Bitonto), Callipolis (Gallipoli), Hydruntum (Otranto), Orra, Sturnium (Sternaccio), Tarentum (Taranto) złoty, srebrny, miedzian. z napis. greck., Uzentum (Ugento) miedz. — 11) Lucania autonom. srebrn., miedz. w miejscach: Atinum (Diano), Buxentum vel Pyxis (Policastro) srebr., Cossa, Cosilynas, Grumentum (Palazzo), Heraclea (Policoro) złoty, srebrn., miedz., Laos srebr., Metapontum (Torre di Mare) złoty, srebr., miedz., Palinurus-Molpis srebr., Posidonia vel Paestum (Pesti) srebrny; za Augusta i Tiberiusa bito tu rzymskie monety miedziane, Siris srebr., Sybaris srebr., Thurium (Terra nuova) złoty, srebrn. miedz., Urxentum, Velia (Castell'a Mare) srebrn., Copia miedz. — 12) Bruttium autonom. srebrn., miedzian. w miejscach: Brutium, złoty, srebrn., miedz., Caulonia (Castel Vetere) srebr., Croton srebr., Hipponium czyli Vibo Valentia (Monteleone), Locri Epizephyrii (Motta di Burzano) srebr., Medama, Mesma (Mesima), Nuceria (Nocera), Pandosia (Castel Franco) srebr., Peripolium Pitanata (Limmana) srebr., Petelia Strongoli, Rhegium (Reggio di Calabria) srebr., Tomesa vel Tempsa (Torre del Lupi) srebr., Terina (S. Eufemia) srebr.

VI) Sicilia: 1) Sicilia autonom., srebrne i miedz., w miejscach: Abacaenum (Tripi) srebr., Abella (Avola), Acrae (Pallazzola), Adranus (Aderno), Aetna (S. Maria di Licodia) srebr. miedz., Agathyrnum (S. Agatha), Agrigentum (Girgenti) złot., srebrn., miedz. (Tyranni agrigentyjscy bili monetę miedz.: Thero r. 486-472 przed Chryst., Phintias r. 280 przed Chr. — Za Augusta cesarska rzymska kolonia, miedz.), Agyrium (S. Filipo d'Argiro), Alaesa (Torre di Tusa), Aluntium (S. Philadelphi), Amestratus (Mistretta), Assorus (Assaro) z napis. łacińsk.), Caena, Calacte (Coronia), Camarina srebr., Catana srebr., Centuripe (Centorbi), Cephaloedium (Cefalu) srebr., Enna (Castro Giovanni) srebr., Entella (Entella) srebr., Erbessus (di Grutti), Eryx (Monte di S. Giulano) srebr., Euboea (Terra nova) srebr., Galarina (Gagliano) srebr., Gelas (Terra nova) złoty, srebrn., Heraclea (Capo Bianco) srebr., Himera vel Thermae Himerenses (Termini) srebr., Hybla magna (Paterno), Hyccara, Jaetae vel Jetae, Leontini srebr., Lilybaeum (Marsala), Longone srebr., Macella (Macellaro), Mazara srebr. z napisem punick., Megara, Menaenum (Mineo), Merusium srebr., Messana srebr., Zancle (Messina) srebrn.,

Mamertini (Messina), Morgantia (Murgo) srebr. miedz. z napisami punick., Metya srebr. z napis. greck. i punick., Nacona, Naxos (Schiso del Taormina) srebr., Neetum (Noto), Panormus (Palermo) złoty, srebrn. miedz. z napisem punickim lub greck. (Za Augusta i Tiberiusa cesarska rzymska miedz. z napisem łacińsk.), Petrini (Casal della Pietra, Segesta (Piteri di Barbera) srebr. (za Augusta rzymska kolonia cesarska miedz. z napisem łacińsk.), Selinus (Castel vetrano) srebr.) Solus (Castel di Solanto), Tauromenium (Taormina) złoty, srebrn., miedz., Triocala, Tyndaris, Tyracina miedz. — 2) Insulae sicilianae autonom., miedz., w miejscach: Cossura (Pantelaria), Gaulus (Gozzo) z napis. greck. i punick., Lipara, Lopadusa (Lampedusa), Melita (Malta) z napis. greck. i łacińsk.; Sardinia srebrn. i miedz. z napisem greck. i punick. (rzymskie konsularne miedz. z napis. łacińsk.). — 3) Syracusae (Siragossa) auton. złote, srebr. miedziane (Królów i Tyrannów Sycylii: Gelo r. 485–478 przed Chryst. srebrn. miedz., Hiero I r. 478–466 przed Chryst. i jego żony Philistis, srebrn. miedz., Dionysius I r. 405–365 przed Chryst., Dionysius II r. 365–343 przed Chr. srebr., Agathocles r. 317–289 przed Chr. złot. srebr. miedz., Hicetas II do r. 277 przed Chr., złoty, Hiero II r. 269–215 przed Chr. złot. srebr. miedz., Hieronymus r. 215–214 przed Chryst. złot. srebrn. miedz. Monety syrakuzańskie należą do najpiękniejszych wyrobów.

VII) Dacia, Pannonia, Moesia superior, po zawojowaniu bili tu tylko w koloniach Cesarze rzymscy monety miedziane n. p. w Sabaryi (Stein am Anger) Dardanii, Aeliana Pincensia (Ipek), Viminacum (Kostolac). — W Mezyi niższej (Moesia inferior) bili Grecy monety miedziane w tych miejscach, dopokąd były autonomiczne: Callatia (Kollati) także srebr., Dionysopolis (Balczik), Istrus (Istere) także srebr., Marcianopolis (Imertsie), Nicopolis, Tomi (Jegni Pangola). Po zawojowaniu potworzyli w tych miejscach Cesarze rzymscy kolonie w których bito pieniądze.

VIII) Thracia. Osobne królestwo w którem bili monety udzielni królowie: Seuthes III r. 324 przed Chryst., Lysimachus r. 324–282 przed Chr. złot., srebr. miedz., Agathocles (syn Lysimacha), Sarias czyli Zarias (?) miedz., Cavarus r. 219–200 przed Chr. miedz., Cotys II. (r. 171 przed Chr.) właściwie król Bosforu, srebr. miedz., Cotys III (za czasów Pompejusa) właściwie król Bosforu, miedz., Sadales II (syn Cotysa III) za czasów Pompejusa i Juliusa Caesara, miedz., Rhoemetalces I za czasów Augusta, bił najprzód własne monety miedz. potem rzymskie, właściwie król Bosforu, Cotys V. i Rhescuporis za czasów Augusta i Tiberius, najprzód własne miedz., potem rzymskie srebr., właściwie królowie Bosforu, Rhoemetalces II. za Tiberiusa, Caliguli, Claudiusa bił rzymskie miedz. podobno w Bosforze, Mostis, srebr. miedz.; Getas król w Edonis (?) bił monety srebrne. —

1) <u>Thracia</u> bito tu w następujących miejscach monety greckie autonom. a po zawojowaniu cesarskie rzymskie: Abdera (Polystilo) srebr. miedz., Aenus (Enos) srebr. miedz., Anchialus miedz., Apollonia (Sizeboli) miedz., Arnae srebr., Bisanthe (Rodosto) miedz., Bizya miedz., Byzantium (Constantinopolis, Istambol) srebrn. miedz. a od Juliusa Caesara do Macriana rzymskie miedz., Cossea złot., Cypsela (Ipsala) miedz., Deultum vel Develtus (Zagora) miedz. tylko rzymsk. kolonii cesarsk., Dicaea vel Dicaepolis (Yakbeli) miedz., Dium miedz., Hadrianopolis (Edrene) miedz. i rzymskie, Maronea (Marogna) złot. srebrn., Mesembria (Missivria) srebr. miedz., Nicopolis ad Mestum tylko rzymsk. miedz., Odessus (Varna) miedz., Passa miedz., Pautalia (Kustendil) tylko rzymskie miedz., Perinthus (Eski Erekli) miedz., Philippopolis (Filibe) miedz., Plotinopolis (Dsjir Erkene) miedz., Sala miedz., Serdica (Sofia) tylko rzymskie miedz., Tempyra miedz., Topirus tylko rzymskie miedz., Trajanopolis vel Augusta Trajana (Orichovo) tylko rzymskie miedz. —

2) <u>Chersonesus Thracica</u> autonom. w miejscach: Aegospotamos miedz., Aeolium miedz., Agathopolis miedz., Alopeconnesus (Alexi) miedz., Callipolis (Gallipoli), Cardia (Karidia) srebr. i miedz., Cherronesus srebr. i miedz., Coela kolonia cesar. rzymsk. miedz., Crithosium vel Crithote (Callipolis) miedz., Eleus (Eles-Burun) srebrn. miedz., Lysimachia (Eksemil) srebr., miedz., Madytus (Maito) miedz., Selybria (Selivria) srebr., Sestus Zalova miedz. i rzymskie miedz.

3) <u>Insulae thracicae</u> autonom. miedz. w miejscach: Imbrus (Embro), Lemnus wyspa: Hephaestia (Rapanidi) miedz., Myrina (Paleo-Castro) miedz.; Samothrace miedz. i rzymskie; Thasus (Tasso) złot., srebrn., miedz. autonom. i rzymskie cesarskie miedz. —

4) <u>Odrysae</u> auton. Krolowie: Spardocus (r. 450 przed Chryst.) srebr. podobno król Bosforu; Amadocus I r. 400 przed Chr. miedz.; Teres II miedz.; Amadocus II r. 350 przed Chryst. miedz.; Seuthes IV. miedz.

IX) Illyricum auton. Krolowie: Demetrius r. 220 przed Chryst. srebr.; Monunius (panował w Dardanii i Dyrrachium) srebr. tetradrachmy; Gentius r. 165 przed Chryst. miedz.; Ballaeus, miedz.; Zarias czyli Sarias miedz. - Miejsca auton. Alvona (w Liburnii), Dalmatia tylko rzymskie, Alleta miedz., Amantia (Nivitza) miedz., Apollonia (Pollina) srebr. miedz. i rzymskie miedz., Biludium miedz., Byllones miedz., Daorsi miedz., Dyrrachium (Durazzo) srebr. i miedz., Encheleês miedz., Olympe miedz., Oricus (Ericho) miedz., Scodra (Skutari) miedz., Dyscelados wyspa, Issa (Lissa) wyspa, miedz., Pharus (Lesina) wyspa, srebr., miedz.

X. Graecia. 1) Paeonia autonom. Krolowie monety srebr.: Audoleon r. 340–330 przed Chryst.; Eupolemus miedz.; Lyccejus; Patraus. – Miejsce auton. miedz.: Nysa. 2) Macedonia autonom. Krolowie: Alexander I r. 497–454 przed Chr. srebr.; Perdiccas II. r. 454–413 przed Chr. sreb., Archelaus I r. 413–399 przed Chr. sreb., Aeropus III r. 399 przed Chr. sreb. miedz., Pausanias r. 398 przed Chr. srebr., miedz.; Amyntas II r. 397–371 przed Chr. sreb., miedz.; Alexander II. r. 371 przed Chr. miedz.; Perdiccas III r. 366–359 przed Chr. sreb.; Philippus II. r. 359–336 przed Chr. złot. srebr. i jego żony Olimpii; Alexander III. wielki r. 336–324 przed Chr. złot., srebr., miedz.; Philippus III Aridaeus r. 324–317 przed Chr. złot. srebr., miedz.; Cassander r. 316–298 przed Chr. miedz.; Philippus IV (r. 298–297 przed Chr.) miedz.; Alexander IV. r. 297–294 przed Chr., miedz.; Antigonus (panował i w Azyi r. 307–301 przed Chr.) złot., srebr., miedz.; Demetrius I. Poliorcetes (syn Antigona I) r. 294–287 przed Chr., złot. srebr., miedz.; Pyrrhus (Król Epiru) r. 287–286 i 274–272 przed Chr.; Lysimachus (Król Thracyi) r. 286–282 przed Chr.; Antigonus I Gonates r. 278–243 przed Chr. srebr. miedz.; Demetrius II r. 243–233 przed Chr. miedz.; Antigonus II Doson r. 232–220, srebr. miedz.; Philippus V. r. 220–178 przed Chr. srebr. miedz.; Perseus r. 178–168 przed Chr. złot. srebr., miedz.; Philippus VI. Andriscus r. 149 przed Chryst. srebr., miedz.; – Titus Quinctius Flaminius Consul, rzymski złoty r. 196 przed Chryst. po bitwie pod Cynoscephalae pobił Philippa V. bił mon. złot. – Pozniej monety rzymskie w 4 prowincyach Macedonii srebrne i miedziane. – Miejsca autonom. w Macedonii: Acanthus (Erisso) srebr. miedz., Alana srebr., Aegae, Aenia (Cap Karaburun) sreb., Amphaxus srebr. miedz., Amphipolis (Yeni-Kiöi) złoty, srebr. miedz. – pozniej rzymskie miedz., Aphytis (Afito) miedz., Apollonia (Polina) srebr. miedz., Arethusa miedz., Argilus miedz., Berga (Takhyno) miedz., Berhoea (Veria) miedz., Bisaltae srebr., Bottiaea srebr. miedz., Cassandrea vel Potidaea kolonia rzymska cesar. srebr. miedz. (Moneta Apollodora Króla Cassandrei srebrna, auton.?), Cassera srebr., Chalcis złot. srebr. miedz., Dium (Stan Dia) Kolonia cesar. rzymsk. miedz., Edessa (Vodhena) Kolonia cesarska rzymska miedz. z napisem greckim, Euridicea miedz., Heraclea Sintica (Zervokhori) srebr. (Moneta tyranna: Adaeus miedziana), Lete srebr., Mende (Calandra) srebr. miedz., Neapolis (Polykhrono) złot. srebr. miedz., Olynthus (Ayo-Mama) srebr. miedz., Orestae srebr., Orrheskia srebr., Orthagoria srebr. miedz., Ossa srebr., Pella (Ala Chissa) srebr. miedz., pozniej rzymskie miedz., Phila miedz., Philippi (Filibah) złot. srebr. miedz., pózniej rzymskie miedz., Potidaea miedz., Pydna (Ayan) miedz., Pythium miedz., Scione (Yeni Kassandra) srebr. miedz., Scotussa srebr. miedz., Stobi miedz., pózniej rzymskie miedz., Terone srebr. miedz.,

Thessalonica (Salonichi) miedz., poźniej rzymskie miedz., Traelium miedz., Tyrissa srebr., Uranopolis (Lavra) miedz. — 3) Thessalia autonom. srebr. miedz. tyrann Tessalii Tisiphon około r. 336 przed Chryst. srebr. miedz. – Miejsca autonom. Aenianes sreb., Alos, Argesa sreb., Atrax (Sidhiro-Peliko) sreb., Cierium (Mataranga) sreb., Crannon (Hadschilar) sreb., Ctemene sreb., Demetrias (Goritza) sreb., Elatea Makrikhori, Ethnestae, Eurymene (Karitza), Gomphi (Skumbos), Gyrtone (Tatari), Heraclea Trachinensis sreb., Hestiaeotis sreb., Homolium (Fteri) sreb., Lamia (Zeitun) srebr., Lapithae srebr., Larissa sreb., Magnesia (Argalasti) sreb., Malienses, Metropolis (Kastri) sreb., Minyae, Mopsium (Karatschar), Oetaei sreb., Othrytae, Palinna (Gardhiki), Perrhaebia sreb., Phacium (Alifaka), Phalanna (Karadscholi) sreb., Pharcadon (Gritziano) sreb., Pharsalus (Fersala) sreb., Pherae (Valestino) srebr. (tyranna: Alexandra r. 369 – 359 przed Chr. i miedz.), Philippopolis sreb., Proarna (Ghyneko-Kastro) sreb., Scotussa (Supli) sreb.) Thibros, Tricca (Trikkala) srebr., Halonesus insula (Khiliodromia), Irrhesia insula, Peparethus (Scopelo) srebr. i rzymskie miedz., Sciathus (Skiatho) insula. — 4) Epirus autonom. srebrn. i miedz. Krolowie: Neoptolemus + 352 r. przed Chr. miedz., Arisbas r. 352–342 przed Chr. miedz., Alexander I. (syn Neoptolema) r. 342–332 przed Chr. złot., srebr. miedz., Pyrrhus r. 294–272 przed Chr. złot., srebr., miedz. wraz z swą matką Phthia żoną Aeacides'a miedz., Alexander II r. 272 przed Chr. srebr. miedz. — Miejsca auton. Ambracia (Arta) srebr., Buthrotum (Livari) miedz i rzymskie kolon. miedz., Cassope (Zalongo) srebr., Celtae Aidonites, Damastium srebr., Horreum, Molossi, Nicopolis (Paleo-Prevyza) miedz i rzymskie kolon. miedz., Pandosia vel Phoenicape miedz. i rzymskie kolon. miedz., Thesprotia; Corcyra insula (Corfu) srebr. miedz. i rzymskie miedz., Cassope Corcyrae (na wyspie Corfu). — 5) Acarnania autonom. złot., srebr., miedz. – Miejsca autonom.: Alyzia srebr., Amphilochium et Argos Amphilochicum srebr., Anactorium (Aios Petros) srebr., Heraclea (Vojnitza) srebr., Leucas vel Leucadia (Santo Maura) srebr. miedz. i rzymsk. miedz., Oeniadae (Trigardhokastro), Stratos (Lepenu) srebr., Thyreum (Zaverdha) srebr. — 6) Aetolia auton. złot., srebr., miedz. – Miejsca auton. miedz. i srebr.: Apollonia, Athamanes, Calydon (Kurtaga) miedz. i rzymskie miedz., Lysimachia (Papadhates) sreb., Naupactus (Lepanto) srebr., miedz. — 7) Locris auton. srebr. i miedz. – Miejsca: Amphissa (Salona), Axia, Locri srebr. miedz., Locri Epicnemidii, Locri Opuntii srebr. miedz., Scarphea (Andera), Tarphea (Pundonitza), Thronium (Romani). — 8) Phocis auton. złot., srebr., miedz. – Miejsca: Amphicaea (Dhadhi), Cyparissus, Delphi (Kastri) srebr., miedz. i rzymskie miedz., Elatea (Lefta), Medeon vel Modeon (Dhesfina) srebr., Tithorea (Velitza) —

9) Boeotia auton. srebrn. miedz. – Miejsca [aut.]: Anthedon (Lukisi),
Aspledon (Avrokastro) srebr., Chaeronea (Kapurna) srebr., Copae (Topoglia)
srebr., i rzymskie miedz., Coronea (Camari) srebr., Delium (Dhilessi) srebr.,
Erythrea srebr., Hyla, Ismene, Larymna (Bazaraki), Lebadia (Li=
vadhia), Mycalessus srebr., Orchomenus (Skripu) srebr., Pelecania,
Pharae vel Pherae (Andritza) srebr., Plataeae (Kokla) srebr., Potniae,
Tanagra (Grimadha) srebr. i rzymskie miedz., Thebae (Thiva) złot.,
srebr. miedz., Thespiae (Eremo) srebr., i rzymskie miedz. Thisbe (Kako=
sia). – 10) Attica et Megaris auton. srebr. miedz. – Miejsca au=
ton.: Anaphlystus (Anafyso), Athenae (Ateny) złot., srebr. miedz.,
Azetini, Decelia (Tatoy), Eleusis (Levsina) miedz. i rzymskie miedz.,
Megara, srebr. miedz., i rzymskie miedz., Nisaea, Oropus, Pagae (Pratho)
tylko rzymskie miedz., Aegina insula srebrne, miedz. i rzymskie miedz.,
Helena vel Cranae insula (Makronisi) miedz. i rzymskie miedz.,
Salamis (Koluri) miedz. i rzymskie miedz. — 11) Peloponnesus:
a) Achaja, Corinthia, Sicyonia et Phliasia auton. srebr. miedz. Miejsca:
Achaja srebr. miedz. i rzymskie miedz., Aegialus, Aegira (Paleokastro)
miedz i rzymskie miedz., Aegium (Vostitza) srebr. miedz. i rzymskie
miedz., Bura (Trupia) tylko rzymskie miedz., Carinola, Corinthus
(Gortho), srebr. miedz. i rzymskie miedz., Patrae (Patrasso) srebr. miedz, i
rzymskie miedz., Pellene (Zugra) srebr. miedz. i rzymskie miedz., Phlius
(Stin Rhakhiotissa) srebr. miedz. i rzymskie miedz., Rhypae, Sicyon
(Vasilika) srebr. miedz. i rzymskie miedz. – b) Elis [auton.] srebr. miedz. –
Miejsca: Elis srebr. miedz. i rzymskie miedz., Eurydicium, Phea, Phiala,
Phigalea, Pylus, Asteria insula, Cephallenia insula srebr. miedz.,
Cranium in insula Cephaloniae, srebr. miedz., i rzymskie miedz., Palen=
ses in insula Cephaloniae (Lixuri) srebr. miedz., Proni in insula Cephalo=
niae (Limonia) srebr. miedz., Same (Mint) in insula Cephaloniae srebr.,
Zacynthus (Zante) insula srebr. miedz. i rzymskie miedz., Itha=
ca (Tiaki) insula miedz. — c) Messenia auton. srebr. i miedz. –
Miejsca: Messenia srebr. miedz. i rzymskie miedz., Amphea [illegible],
(Kuria), Colone (Kastelia) miedz. i rzymskie miedz., Corone (Peta=
lidhi), Cyparissia (Arkhadia) miedz. i rzymskie miedz., Mothone
(Modon) tylko rzymskie miedz., Pylus (Navarino) srebr. miedz. i rzymskie
miedz., Thuria (Veis-Aga) miedz. i rzymskie miedz. – d) Laconica
auton. srebrn. i miedz. Krolowie lacedemońscy: Agesilaus sreb., Polydorus,
Areus r. 309–265 przed Chryst. srebr., Cleomenes III r. 230–220 przed Chryst. srebr. –
Miejsca auton: Asopus (Posa) tylko rzymskie miedz., Boeae (Vatika) tylko
rzymskie miedz., Gythium (Marathonisi) tylko rzymskie miedz., Lacedaemon
(Mistra) srebr. miedz. i rzymskie miedz., Las (Passava) tylko rzymskie miedz.,
Pyrrhichos (Kavalos) auton. miedz., Taletum (może to Gallia Narbonensis) –

e) Argolis et Cynuria auton. srebr. miedz. – Miejsca: Argos
srebr. miedz. i rzymskie miedz., Asine (Kandia) aut. miedz. i rzymskie
miedz., Cleonae (Kurtesi) aut. miedz. i rzymskie miedz., Epidaurus
(Pidhavro) aut. srebr. miedz. i rzymskie miedz., Eva (Paleokastro)
aut. miedz., Hermione (Kastri) aut. miedz. i rzymskie miedz., Me=
thana aut. miedz. i rzymskie miedz., Midea (Dendra) miedz., Thy=
rea (Luku) miedz., Troezen (Dhamala) aut. srebr. miedz. i rzymskie
miedz., Irine (Ypsili) insula srebr. miedz., Tiparenus (Trikkiri)
aut. miedz. – f) Arcadia auton. srebr. miedz. – Miejsca:
Alea (Skotini) miedz. i rzymsk. miedz., Aliphera (Nerovitza) miedz.,
Asea (Frangovrysi) miedz., Basilis, srebr., Caphyae (Khotusa)
aut. miedz. i rzymskie miedz., Charisia srebr. miedz., Clitorium
(Mazi) rzymskie miedz., Heraea (Aianni) aut. srebr. rzymskie miedz.,
Mantinea Antigonia (Paleopoli) aut. srebr. miedz., rzymsk. miedz.
Megalopolis (Sinano) aut. srebr. miedz., rzymsk. miedz., Methydrium
(Pyrgaco) aut. miedz., Orchomenus (Kalpaki) rzymskie miedz., Pal=
lantium (Tripolitza) aut. miedz., Pheneus (Fonia) aut. srebr. miedz.
i rzymskie miedz., Phigalea vel Phialea (Pavlitza) aut. miedz., i
rzymskie miedz., Psophis (Tripotamo) rzymskie miedz., Stympha=
lus (Kionia) aut. srebr. miedz., Tegea (Palea Episkopi) aut. srebr. miedz
i rzymskie miedz. (Monety: Aleus król tegaeiski, aut. miedz.), Thel=
pusa (Vanena) aut. miedz. i rzymskie miedz., Thison aut. srebr. i miedz. –
g) Creta (Candia) insula, auton. srebr. i miedz. rzymskie miedz.
– Miejsca: Allaria miedz., Apollonia srebr., Aptera (Paleokastro)
srebr. miedz., Arcadia (Kritsa) srebr., Argos srebr., Arsinoe miedz.,
Axus czyli Oaxus miedz., Caraitae, srebr. miedz., Chersonesus
(Koronisi) srebr. miedz., Cnossus (Makro Teicho) aut. srebro, miedz.
i rzymskie miedz., Cydonia (Kanea) aut. srebr. miedz. i rzymskie miedz.,
Cyparissus rzymsk. miedz., Eleutherna aut. srebr. miedz. i rzymskie
miedz., Elyrus (Rhodovani) aut. srebr. miedz., Gortyna, auton. złote,
srebr. miedz., i rzymskie miedz., Hierapytna (Girapetra)
srebr. miedz. i rzymsk. miedz., Hyrtacus (Temenia) aut. srebr., Itanus
aut. srebr. i rzymsk. srebr., Lampa vel Lappa (Polis) aut. srebr. miedz
i rzymsk. miedz., Lasos miedz., Lissus (Haghio Kyrko) miedz., Lyt=
tus aut. srebr. miedz. i rzymskie miedz., Olus (Gusin) aut. srebr. miedz.,
Petra aut. miedz., Phaestus (Hagios Johannes) aut. srebr. miedz., Phalanna
srebr., Phalasarna (Kutri) srebr. miedz., Polyrhenia (Paleokastro) srebr.
miedz. i rzymskie srebr. miedz., Praesus srebr. miedz., Priansus srebr.
miedz. i rzymskie miedz., Rhaucus (Hagio Myro) srebr. miedz., Rhitymna
srebr. miedz., Sybritia (Veni) srebr. miedz., Tanos srebr. miedz., Tegea
srebr. miedz., Thalassa (Kalo Limno) aut. miedz. i rzymskie srebr. miedz.,
Tyliosus srebr. – h) Euboea (Negroponte) insula aut. srebr. miedz. –

Miejsca: Artemisium (Syrochori) srebr. miedz., Carystus złot. srebr. miedz. i rzymskie miedz., Cerinthus miedz., Chalcis (Negroponte) srebr. miedz., Eretria (Porto Bufalo) srebr. miedz. auton., Histiaea (Orio) srebr. miedz. — i) Insulae Maris Aegaei: Amorgus miedz. (Miejsce: Aegiale miedz.), Andrus srebr. miedz. i rzymskie miedz. Ceos vel Cea (Zea) srebr. miedz. (Miejsca: Carthaea srebr. miedz., Coresia srebr. miedz., Julis miedz., Poeessa miedz.), Cimolus miedz., Cythnos (Thermia) miedz., Delus srebr. miedz., Gyaros (Yura) miedz., Jos (Nio) miedz. i rzymskie miedz., Melos (Milo) srebr. miedz. i rzymskie miedz., Myconus srebr. miedz. i rzymskie miedz., Naxus srebr. miedz. i rzymskie miedz., Paros srebr. miedz. i rzymskie miedz., Pholegandrus miedz., Seriphus miedz., Siphnus srebr. miedz. i rzymskie miedz., Syrus miedz. i rzymskie miedz., Tenus srebr. miedz. i rzymskie miedz., Thera (Santorin) miedz. i rzymskie miedz.

Asia. I) Bosporus Cimmerius, Pontus, Colchi et Chersonesus Taurica, auton. złote, elektron., srebrn. potin. miedz. i rzymskie srebr. miedziane. — Szereg Królów bosforskich z dynastyi Achaemenidów auton. złote, elektr., srebr. potin., miedz. i rzymskie srebr. i miedz. — Miejsca auton. 31, między temi: Kerkine, Chersonesus (Kercz), Heraclea, Panticapea (Kercz), Theodosia (Kaffa), Olbia vel Olbiopolis, Tyras (Akerman), Achillea, Gorgippia Phanagoria (Taman). Amisus vel Piraeeus (Samsun), Cerasus (Kerasunt), Gaziura (Turkhal), Laodicea (Ladik), Neocaesarea (Niksar), Pharnacia, Sarbanissa, Sebastopolis, Trapezus (Trebisonde) Zela (Zilleh). — II) Provinciae Minoris Asiae: 1) Paphlagonia autonom. srebr. miedz. i rzymskie miedz. (Król paflagoński: Pylaemenes (Euergetes) miedz.). Miejsca auton. 12 jako to: Aboni Tychos vel Jonopolis, Aegialus rzym. Amastris vel Sesamus, Cromna, Gangra vel Germanicopolis (Changreh) rzym. Neoclaudiopolis rzym., Pompejopolis (Tasch Köpri) rzymsk., Sebaste (Sivas), Sinope (Sinub) i t.d. — 2) Bithynia auton. srebr. miedz. i rzymskie. ~~[illegible]~~ Szereg Królów bithyńskich: Nicomedes I r. 276–250 przed Chr., Prusias I do r. 187 przed Chr., Prusias II. do r. 149, Nicomedes II Epiphanes r. 149–93, Nicomedes III. Epiphanes r. 93–72, Oradaltis Królowa (?), Musa Orsobaris Królowa (?). — Miejsca 24 auton. srebr. miedz. i rzymsk.: Apamea vel Myrlea, Astacus, Bithynium vel Claudiopolis (Boli), Caesarea, Chalcedon (Kadi Kiöi), Cius vel Prusias ad mare (Kio), Cratia vel Flaviopolis, Hadriani (Adranos), Hadrianopolis, Heraclea in Ponto (Eregli) srebr. miedz. i rzym. (Królowie Heraklejscy: Timotheus r. 336 przed Chr. srebr., Dionysius z żoną Amastris r. 330 przed Chr. srebr.),

Juliopolis vel Gordium, Nicaea (Isnik), Nicomedia (Ismid), Prussa ad Olympum (Brussa), Prusias ad Hypium vel Cierus (Uskub), Tinaea, Tium (Tilios). — 3) Mysia auton. złote, elektr. srebrn. miedz. i rzymskie. — Miejsca 25 autonom.: Adramyttium, Antandrus, Apollonia ad Rhyndacum (Abullionte), Assus, Atarnea, Came, Cyzicus (Bal Kiz) złoty, elektr. srebr. miedz., Gargara, Gorgithus, Germe, Hadrianotherae, Lampsacus (Lepsek), Miletopolis, Parium (Kiemer) złoty, srebr. miedz., Pergamus (Bergama) złot., elektr. srebr. miedz. (Król pergamski: Philetaerus w 3 i 2 wieku przed Chr. srebr. miedz.), Perperene, Pitane, Poemanenus (Maniyas), Priapus (Karaboa), Trimenothyritae, Proselene insula (Mysconisi), Proconnesus (Marmara). — 4) Troas auton. złote, elektr. srebrn. miedz i rzymskie. — Miejsca 15: Abydos (Aidos) złot. elektr. srebr. miedz., Alexandria Troas (Eski-Stambul) elektr. srebr. miedz., Arisba, Berytis, Dardanus, Hamaxitus, Ilium (Bunar Baschi) srebr. miedz. i rzymsk., Neandria, Ophrynium, Scepsis, Sigeum, Thebe, Zeleia, Tenedus insula złot. srebr. miedz. — 5) Aeolis autonom. srebr. miedz. i rzymsk.. — Miejsca: 13: Aegae (Gusel-Hissar) Cyme (Sandakli), Elaea (Zalva), Larissa, Myrhina, Neontichos (Kinadschik), Temnus (Menimen), Lesbus insula (Metelino) rzymsk. miedz., Eresus, Methymna (Molivo) in insula Lesbos, Mytilene, Nape. — 6) Jonia autonom. złote, elektr. srebrn. miedz. i rzymskie. — Miejsca: 25: Jonia rzymskie, Apollonia, Cadme vel Priene (Samsun Kalesi), Clazomene (Kelisman) złot. srebr. miedz. i rzymsk., Colophon (Zille) złot. srebr. miedz. i rzymsk., Ephesus (Ayasaluk) złot. srebr. miedz. i rzymsk., Erythrae złot., srebrn. miedz. i rzymsk., Gambrium, Heraclea, Lebedus złot. srebr. miedz. i rzymsk., Magnesia (Inek-bazar) srebr. miedz. i rzym., Metropolis (Turbali), Miletus (Palatscha), Neapolis (Scalanuova), Phocaea (Fokia) złot. elektr. srebr. miedz. i rzymsk., Smyrna (Ismir) złot. elektr. srebrn. miedz. i rzymsk., Teos (Sighadschik) złot. srebr. miedz. ołow. i rzymsk., Chios insula (Scio) złot. elektr. srebr. miedz. i rzym., Icaria (Niceria) insula, Oenoe, Patmos insula, Samos (Susam Adassi) złot., elektr. srebr. miedz. i rzymsk. — 7) Caria auton. srebr. miedz. i rzymsk. ~~Miejsca~~ Królowie karyjscy: Hecatomnus † 381 przed Chr., Maussolus † 353 przed Chr. i jego żona Artemisia, Hidrieus † r. 344 przed Chr. i jego żona Ada, Pixodarus † 336 r. przed Chr. złot. srebr., Othontopates † r. 334 przed Chr. — Miejsca 47: Aba, Alabanda, Alinda, Antiochia ad Maeandrum (Hissar), Aphrodisias (Keireh), Apollonia, Astyra, Bargasa, Bargylia, Ceramus, Cnidus (Porto Crio), Cyon, Daedala, Halicarnassus (Budrum), Jassus, Mednasa, Myndus, Nysa (Sultan-hissar), Orthosia, Sebastopolis, Stratonicea (Eski-hissar), Taba, Trapezopolis, Tripolis, Antipalaea insula,

Calymna insula, Cos (Stancho) insula, Megiste (Kastellorizo) insula, Nisyros insula, Rhodus insula, złot. srebr. miedz. i rzymsk., Telos insula. — 8) Lycia autonom. srebrn. miedz. i rzymsk. — Miejsca: 27: Antiphellus, Aperrae, Apollonia, Cabalis, Corydallus, Cragus, Cyaneae, Cydna, Limyra, Massicytes, Myra, Olympus (Porto Venetico), Patara, Phaselis, Phellus, Podalia, Rhodiopolis, Telmessus, Tlos, Xanthus (Ekrenide) — 9) Pamphylia autonom. srebr. miedz. i rzymskie. — Miejsca: 13: Aspendus (Menugat), Etenna, Iloea, Magydus, Perga (Kara-hissar), Side (Eski-Adalia), Syllium. — 10) Pisidia auton. złote, srebr. miedz. i rzymskie. — Miejsca: 24: Andeda, Antiochia (Jalowatsch), Apollonia (Oluburlu), Conana, Cretopolis, Hadrianopolis rzymskie, Laodicea Combusta (Jorgan Ladik) rzymsk., Lysbe, Mylias złot. srebr., Olbasa rzymsk., Prostanna, Sagalassus (Aglason), Seleucia (Egerdir) rzymskie, Selge, Termessus, Tityassus rzymsk. — 11) Isauria auton. srebr. miedz. rzymskie. — Miejsca: 5 z tych tylko jedno autonom.: Carallia, Claudiopolis (Erekli) Isaura (Hadschilar), Lalassis auton. srebr., Titiopolis rzymsk. — 12) Lycaonia autonom. miedz. i rzymsk. — Miejsca 7: Baratea, Coropissus (Ku-hissar), Iconium (Konieh), Laranda, Parlais, Savatra. — 13) Cilicia auton. srebr. miedz. i rzymskie. Krolowie cylicyjscy za czasów Juliusza Cesara i Augusta: Tarcondimotus aut. miedz., Philopator auton. miedz. — Miejsca 45: Aegae, Alexandria ad Issum (Skanderun), Caesarea ad Anazarbum, Anchiale, Anemurium, Antiochia ad Sarum vel Adana, Antiochia maritima ad Cragum sive Lamotidis, Argos, Augusta, Caesarea ad Anazarbum, Celenderis (Gulnar), Corycus (Kurku), Epiphania sive Oeniandos, Flaviopolis, Hamaxia, Hieropolis ad Pyramum, Zotape, Irenopolis, Lacanatis, Laerte, Mallus, Megarsus, Mopsus vel Mopsuestia (Messis), Nacidis, Nephelis, Olba miedz. rzymsk. Kolonia (Książęta-Kapłani Olby: Polemon za czasów M. Antoniusa, Ajax za czasów Augusta, miedz. obie), Seleucia ad Calycadnum, Selinus vel Trajanopolis, Soloe vel Solopolis vel Pompejopolis (Mezetlu), Syedra, Tarsus, Zephyrium, Eleusa insula sive Sebaste. — 14) Cyprus insula auton. srebr. i miedz. — Miejsc 5: Cyprus (Kebris) miedz. i rzymskie, Idalium, Marium, Paphus (Baffo), Salamis (Costanza), Clides insula (Królowie Cypru: Evagoras I ok. 350 przed Chryst. złoty, Nicocles władca Paphos srebr., Evagoras II złoty, srebr., Pythagoras srebr. Pnytagorus złoty, srebr. Menelaus złoty.) — 15) Lydia auton. srebrn., miedz. i rzymskie. — Miejsca: 43: Acrasus, Aninesum, Apollonis (Jelemböh), Apollonoshieron, Asia, Attalia, Aureliopolis, Bagae, Blaundos (Suleimanli), Briula, Characa, Cilbiani, Daldis, Dioshieron, Gordus-Julia, Heraclea,

Hermocapelia, Hermupolis, Hierocaesarea, Hypaepa (Bereki), Hyrcania, Maeonia, Magnesia ad Sipylum (Manassie), Mastaura, Mostene, Necrasa, Brestei, Pactolus, Philadelphia (Allah-Schehr) srebr., Saettae, Sardes (Sart) srebrne Cistophori, miedz. rzymsk., Silandria, Tabala, Temenothyrae, Thyatira (Ak-hissar), Tmolus (Boz-Dagh), Tomarena, Tralles (Aidin) srebrne Cistophori, miedz., rzymsk. imperat. złote i miedz. — 16) Phrygia auton. srebr. miedz i rzyms. Król frygijski: Midas przed Chryst. miedz. — Miejsca: 53: Acmonia, Aezanis (Tschavdur-Hissar), Alia, Amorium, Ancyra (Kilisch-köi), Apamea vel Kivotos (Dineir) srebr. Cistophori, miedz. rzyms., Attaea, Briana, Cadi (Ghiediz), Ceretapa, Cibyra magna srebr. miedz. i rzyms. (Krolowie Cybyrii: Moagetes, Amyntas, Chotis przed Chryst.), Cidramus, Cidyessus, Colossae (Chonas), Cotiaeum (Kutahijah), Diococlia, Dionysopolis (Kuslar) srebr. Cistophori, miedz., Docimeum, Dorylaeum, Epictetus, Eucarpia, Eumenia (Tschekli), Hierapolis (Pambuk-Kalesi), Hyrgalea, Ipsus, Laodicea ad Lycum (Eski-Hissar) srebr. Cistophori, miedz. rzym., Lysias, Metropolis, Midaeum, Otrus, Peltae, Philomelium (Ilgun), Prymnessus, Sala, Sebaste (Sedschiklet), Siblia, Stectorium, Synaos, Synnada (Eski-Karahissar), Themisonium, Tiberiopolis, Trajanopolis, Trimenothyrae — — 17) Galatia, autonom, srebr. miedz. i rzymskie. Szereg Królów galacyjskich do r. 1 przed Chryst. złoty, srebr. miedz. — Miejsca: 8: Ancyra (Angora), Germe (Yerma), Pessinus (Balahissar), Sebaste, Tavium, Tectosages, Tolistobogi, Tocmi. — 18) Cappadocia auton. miedz. i rzymskie. Szereg Krolow Kappadocyi srebr. — Miejsca: Caesarea vel Eusebia (Kaisarieh) aut. miedz., rzymsk. imperat. złote, srebrn. miedz., Castabala (Nigdeh), Comana (El-Bostan), Cybistra, Saricha, Tyana (Kilis-hissar). —

III) Armenia są tylko autonom. monety następujących Krolów Armenii miedziane: Arsames (r. 245 przed Chr.), Sames i jego żona Pythodoris (?), Xerxes (r. 148 przed Chr.), Abdissarus (?), Mithridates (r. 148 przed Chr.), Tigranes, Artavasdes (r. 61–34 przed Chr.), Tigranes IV. z żoną Erato (?), Aristobulus z żoną Salome (po nar. Chryst.), Artaxias (z popiersiem Germanicus) srebr. — IV) Syria. Szereg własnych Królów Syryi, których monety złote, srebrne, miedziane, z dynastyi Seleucidów. — Prowincye autonom: 1) Comagene miedziane: autonom: Samosata (Schemsat): Zeugma (Scheschme) i Comagene; rzymskie: Antiochia, Doliche, Germanicia Caesarea, razem 6 miejsc. — 2) Cyrrhestica aut. miedziane i rzymskie: 3 miejsc: Beroea (Aleppo), Cyrrhus (Korus), Hierapolis (Membidsch). —

— 3) Chalcidene auton. miedziane i rzymskie. Krolowie: Ptolemaeus tetrarch i syn jego Lysanias (r. 60 przed Chryst.), Herodes III Król Judaei, Agrippa II Król Judaei. — Miejsce 1: Chalcis (Stare Aleppo) miedz. i rzymskie. — 4) Palmyrene auton. — Miejsce 1: Palmyra (Tadmor) miedz. — 5) Seleucia et Pieria vel Antiochia Syriae, auton. srebr., miedz. i rzymskie. — Miejsca 16: Antiochia ad Orontem (Antakie), Apamea, Arethusa, Balanea, Emisa, Epiphania (Hamah), Gabala, Laodicea (Latakie) srebr. miedz., Larissa, Paltos, Rhosus, Seleucia (Kepse) srebr. miedz. — 6) Coelesyria auton. miedz. i rzymsk. — Miejsca 4: Damascus aut. miedz. (Król Damasku: Aretas miedz.), Heliopolis (Baalbek) rzym., Laodicea ad Libanum rzym. Leucas auton. miedz. i rzym. — 7) Trachonitis et Ituraea auton. miedz. i rzymsk. — Miejsca 2: Caesarea Panias vel Neronias aut. i rzym., Gaba rzymsk. — 8) Decapolis: Miejsc 8: miedz. Philadelphia (Amman) auton. reszta miejsc rzymsk.: Abile-Leucas, Antiochia ad Hippum, Canatha, Dium, Gadera (Om-Keis), Gerasa, Pella (El-Budsche). —

V.) Phoenice: 1) Phoenice auton. srebr. miedz. i rzymsk. — Miejsca 12: Berytus auton. (Beirut) srebr., Demetrias aut., Dora (Tortura) aut., Marathus aut., Orthosia aut., Sidon (Seida) aut. srebr., Tripolis (Tarabolos) srebr. (Król: Dionysius za czasów Pompejusa, aut. miedz.), Tyrus (Sur) aut. srebr., Aradus (Ruad) insula aut. srebr., Botrys miedz. rzyms. Byblus (Dschebail) rzymsk. miedz. Caesarea ad Libanum (Arka) rzyms. — 2) Galilaea 3 Miejsca: Ace vel Ptolemais (S. Jean d'Acre) auton. z napis. fenick. złoty, srebr. miedz. i rzymsk., Sepphoris vel Diocaesarea rzymsk. miedz., Tiberias (Tabariah) aut. miedz. i rzymsk. — 3) Samaria 6 Miejsc: Joppe (Jaffa) auton. ~~miedz.~~, Sebaste vel Samaria (Sebastieh) aut. miedz. i rzymsk., Caesarea (Kaisarieh) rzyms. Diospolis vel Lydda rzym., Neapolis (Nablus) rzym. Nysa vel Scythopolis (Bethsan) rzym. —

VI.) Judaea auton. srebr. i miedz. z napisami samarytańskiemi, rzymskie miedz. (Krolowie i Książęta Judaei: Simeon Książe z dynastyi Hasmoneów r. 144–135 przed Chryst. srebr. miedz., Alexander, Jannaeus i Jonathan Królowie r. 105–79 przed Chryst. miedz., Antigonus Król r. 40–38 przed Chryst., Herodes wielki tetrarch później Król r. 4 przed Chryst.–39 po Chryst. miedz. i rzym., Archelaus etnarch 4 r. po Chryst. miedz., Herodes Antipas tetrarch Galilei 4 r. po Chryst. miedz., Philippus tetrarch w Trachonitis r. 4–34 po Chryst. rzymsk., Agrippa I wielki, Król r. 37–44 po Chr., Herodes III. Król w Chalcidene, Agrippa II Król w Chalcidene r. 48–99 po Chr., Zenodorus tetrarch i kapłan najwyższy za Augusta). Miejsca 8: Aelia Capitolina (Jerusalem) rzym., Agrippias vel Anthedon auton. miedz., Ascalon auton. srebr. rzymsk. imperat. srebr., Azotus (Esdud) rzym., Eleutheropolis rzym., Gaza aut. miedz., Nicopolis (Emaus) rzym., Raphia rzym.

VII.) Arabia miedz. rzymskie 7 Miejsc: Adraa, Bostra, Esbus, Moca, Petra (Wadi Mussa), Philippopolis (Oerman), Rabathmoba (Rabba). —

IX) Assyria: 1) Mesopotamia auton. miedz. potin. i rzymsk. — Miejsca 11: Antiochia Mygdoniae (Nisibin) aut., Anthemusia rzym., Carrhae (Charran) aut., Majozamalcha aut., Nicephorium rzym., Nisibis rzym., Rhesaena (Ras el Ain) rzym., Seleucia ad Tigrim (El-Madaien) aut., Singara rzym., Zayta rzym., Edessa (Roha, Orfa) rzym. (Krolowie Edessy czyli Osrhoeni, miedz.: Mannus (za Hadriana), Abgarus (za M. Aureliusa), Mannus (za Verus'a), Abgarus (za Commodusa), Abgarus (za Septimiusa Severa), Mannus syn Abgara (za Caracalli), Abgarus (za Gordiana.) — 2) Babylonia: Król Timarchus r. 164–162 przed Chryst. aut. miedz. — 3) Assyria aut. miedz. — Miejsca 3: Atusia aut., Demetrias (Dasni) aut., Ninive vel Claudiopolis (Korsabad, Nimrud) miedz. rzym.

X) Parthia (Persia) aut. Monety złote, srebrne i miedziane dawnych Krolow: Dariusa i innych. — Monety srebr. i miedziane dawnych Krolow partyjskich auton. ~~[illegible]~~ z dynastyi Arsacydow srebrne (bite w miejscu Tambrax za Arsaces'a XI) i miedziane. — Monety Krolow perskich z dynastyi Sassanidow, złote, srebrn. i miedz. —

XI) Characene prowincya auton. srebrn. potin. miedz. Monety własnych Krolów: Tiraeus (r. 270 przed Chryst.) srebr., Artabanes (r. 70 przed Chr.) srebr., Attambilus (za Augusta) potin.; Adinnigaus (za Tiberiusa) potin., Monneses (za Trajana) miedz., Artapanus czyli Ertapanus (na początku 3go wieku po Chr.) potin. miedz., Meredates z żoną Vιphoba (?) miedz.

XII) Bactriana (Indo-Skythia) (dzisiejszy Kabul i Afganistan) auton. monety złote, srebr. i miedz. z napisami greckiemi, aryjskiemi (indyjskiemi). — Własni Krolowie baktryjscy monety złote, srebrne, miedziane.

Africa. I) Aegyptus. Monety Królow Egiptu auton. z dynastyi Lagidów (od r. 300–30 przed Chryst.) złote, srebrn. potin, miedz. pięknego stępla. — Monety rzymskich imperatorów miedz. i potin. — Monety prefektur rzymskich (obwodów rządowych) miedziane. 55 prefektur, między temi: Alexandria, Arsinoites (Fayoum), Bubastites, Canopus (Abukir), Diospolis magna (Karnak), Lycopolites (Syouth), Memphites, Pelusium (Tineh), Tentyrites (Denderah), Axume (w Aethiopii), Libya auton. srebr., Petra (w prowincyi Marmarica) miedz. —

II) Cyrenaica auton. srebr. i miedz. oraz rzymskie: Krolowie własni: Ophilon tyrannus, Megas (r. 256 przed Chr.), Ptolemaeus Apion (r. 96 przed Chr.). — Miejsca: 10: Arsinoe (Teukira) aut., Barce (Merdscheh) aut., Cyrene (Grenneh) aut. złot. srebr.,

Enzessiphira aut., Heraclea aut., Ptolemais (Tolometa) aut., Laea insula aut. –
2) Syrtica aut. miedz. i rzymsk. – Miejsca 4: Aea, Leptis magna (Lebida) rzymsk. z napisami punickiemi, Oea (Tripolis) aut., Sabratha aut. z napis. punick. –
3) Byzacene auton. miedz. i rzymskie. – Miejsca 3: Achulla (Elalia) rzyms., Hadrumetum (Macluba) aut., Thapsus (Dimas) rzym. z napis. punick. –

III) Zeugitana auton., złote, elektr. srebr. miedz. rzymskie i wandalskie. – Miejsca 6: Carthago (Mersa) auton. złot. elektr. srebr. miedz., z napisami Taunsk. i punick., Clupea (Kalibiah) rzymsk., Cothon aut. z napis. punick. miedz., Hippo Libera (Bizerta) aut. miedz. i rzym., Utica (Bu-Schater) rzymsk., Vacca rzymsk.

IV) Numidia auton. miedz. Monety Krolow numidyjskich z napisami punickiemi: Massinissa, Micipsa, Jugurtha (r. 116–106 przed Chryst.), Hiempsal II., Juba I (r. 46 przed Chr.) złoty, srebr. potin. miedz. Juba II (r. 30 przed Chr. – 19 po narod. Chryst.) srebr. miedz.

V) Mauritania auton. – Krolowie Mauritanii: Bogud czyli Bocchus I. srebr., Juba II król Numidyi i żona Cleopatra srebr. z napis. Taunsk. i greck., Juba II z synem Ptolemaeus, srebr. miedz. i rzymsk. – Miejsca 6, auton. z napis. punick.: Jol vel Caesarea miedz. rzymskie z napis. Taunsk. i punick., Babba vel Julia Campestris miedz. rzymsk., Cissa vel Guiza (Oran) auton. miedz., Lixus (Schemmis) aut. miedz. z napis. punick., Sala aut. miedz., Tingis (Tanger) aut. miedz. z napisem punickim. (Obacz: De Saulcy: Recherches sur la numismatique punique. Paris 1843. 4to. – Judas A. C.: Etude démonstrative de la langue Phénicienne et de la langue Libyque. Paris 1847. 4to.)

Najdawniejsze monety mają z jednej strony symbol bóstwa opiekującego się miastem – z drugiej strony tak zwane Quadratum incusum. Symbola najdawniejsze: Żółw (Aegina, Theos, Abdera) – Gryf (w Koloniach) – trzynóg (Kroton) – Lew (Lydia) – pszczoła (Ephesos). Gdy zaczęto bić monety z obu stron ozdobione wzorkami: umieszczano na przedniej stronie głowę bóstwa opiekuńczego, a na tylnej stronie symbol. – Na początku VI wieku (p. Chr.) wprowadzono metrologiczną wartość (Münzfuss) w monetach. Najdawniejszą jednostką jest Stater z Aeginy = 12,60 gr. który dzielono na połowę lub na 3 części Drachma koryncka (2,88 gr.). W Persyi miał złoty Dareikos 8,40 gr. których 2 szło na 1 Stater. Do najdawniejszych monet używano białego złota (ἤλεκτρον) czyli złota pomieszanego z srebrem (z Paktolos) – Filip II macedoński zaprowadził bicie monet z frackiego złota na początku IV^go^ wieku. Drobne monety bito z srebra, a zdawkowe z żelaza. – Gatunki monet: Stater = 17,20 g. – Tetradrachmon = 16,90 g. – Didrachmon 8,40 g. – Oktodrachmon 27,80 g – Drachme 3,76 g = Monety złote: Stater 8,59 g – Dekadrachmon 43,1 g –

Monety rzymskie: As = 289,97 g. – Semis 140,74 g. – Triens 81,84 g. – Quadrans 67,70 g – Sextans 50,50 g. – Uncia 25,53 g. – Didrachmon 6,83 g = Triental As czyli redukowany As 47,35 g. – Denar 4 g. – Quinar 2,03 g. – Sestertius 0,919 g. – Victoriatus 3,49 g. –

baktrisch

indisch

Sassaniden Pehlevi

napisy greckie ~~lub~~ i rzymskie, prócz tego wyjątek tych etruskich, oskijskich, celtyberyjskich, samarytańskich, fenickich (punickich), sasanidskich (partyjskich) (ariańskich) i baktryjskich indyjskich. libijskie ~~celtyberyjskie~~

Ślady kowadła na stronie odwrotnej (r. 654).

(Quadratum incusum) pojawia się na monetach od VII w. do r. 397 przed Chrystusem

na najdawniejszych małych monetach złotych macedońskich

卍 (swastika) i quadratum incusum

Medaliony rzymskie wielkości talara

Visconti Iconographia
Bernouilli: Römische Ikonographie.

Kleopatra córka Ptolomajos Auletes
Królowa Egiptu r. 50 przed Chr.

W monetach greckich rznięcie stępli doszło
do najwyższego szczytu doskonałości –
technika zaś wybijania stała bardzo nisko

Kopfseite (Avers)
Bildseite (Revers)
R. 739 prawo bicia monety Imperatorom zawarował Augustus
R. 710 Senat uchwalił Klefe portret

Elektron z piasku rzeki Paktolu

Dareikos = klęczący (ukoronowany) strzelec z napiętym łukiem = 20 drachm srebrn.
hemi dareikos

Assarion miedziana (drobna) moneta, szło ich 16 na jeden denar
Chalkous 1/8 Obol
Triemiobolion = 1½ Obol.
~~Tetraobolon~~ =
Diobolion . . 2 Obol   1/4 ~~Obol~~ już miedź
Triobolon . 3
Tetrobolon : 4
Pentobolon 5
133 Gram waga 2 drachmy (srebrne wartość)
Stater (στατήρ) złoty = (20 Drachm ~~srebr~~)
Doppelstater
Viertelstater Triobolon (Tetartistater)
Drittelstater (Tritistater)
Hemistater (Halbstater)
Pentadrachme
Tetra Stater (8 Drachm

1 Drachma = 10 Obol
Dekadrachme
Silberobolos srebrn
najmniejsza Didrachme 2 drachm
największ Tetradrachme 4 dr
Drachme
Triobolon naj [illegible]
Denarius
Quinarius najmniejszy
~~Obolos~~ srebrny mały
najmniejszy

Cohen H: Description generale des monnaies de la republique Romaine (Medailles consulaires) Paris 1857. 4to

Phft 6355.

Meyer Ferd: Daniel Chodowiecki. 1888

Monety Olwii w III w. przed Chr. miały w herbie czajkę czy orła na delfinie z napisem ΟΛΒ-ΑΓΑ.

2) Orzeł na delfinie z napisem Olwii Γ – na odwrocie głowa (Pana ?) – miedziane.

Monety greckie Pontyjskie

Kolonie (w których bito monety): 1) Olvia (monety z głową Apollona, ptak na delfinie – tessery miedziane w kształcie delfina) 2) Tyras (rzymskie) 3) Karkinites. 4) Chersones. 5) Pantikapea. (z głową Pana). 6) Fanagoria. 7) Agrippea Kajsarea. 8) Cesarstwo Bosforskie (monety Sauromata II z r. 154–174 po Chrystusie, z elektronu)

Burackow: Obszirnyj Katalog monet, prynadležaszczych ellinskim kolonijam, suszczestwowawszym w drewnosti na siewernom beregu Czernago morja. Odessa 1884.

monety olwijskie miedziane po 8 rubl –
Sauromata II z elektronu – 30 rubl.
Ptolomeusza egipt. miedz. 2 1/2 rubl.

Drachma ~~[illegible]~~ najdawniejszej formy ~~[illegible]~~ – srebrna AR. R.5 – z Pylus w Elis.

Av. ΠΥ na lewo kroczący byk pod nim Delfin

Rv. cztery nieregularne zagłębienia (Quadratum incusum): Eckhel: Doctrina numorum veterum Vindobonae 1792. T. II p. 269 – Werlhof: Handbuch der griechischen Numismatik. Hannover 1850. 8° p. 28.

—

Drachma – srebrna AR macedońska królewska
Macedonia R. 7.
Aleksandra III wielkiego (r. 336– 324 przed Chryst.)

Av. Głowa młodego Herkulesa zwrócona na prawo pokryta lwią skórą 4 dziurkowate znaki pochodzące od stępla (quadratum incusum) – wypukła.

Rv. Jupiter na tronie siedzący na prawej ręce trzyma orła, w lewej zaś włócznię. ~~[illegible]~~ z tyłu figury na boku napis ΑΛΕΞΑΔΡΟΥ, z prawej strony litera Ɔ; na dole pod tronem monogram K : Werlhof: Handbuch d. griech. Num. pag. 53.

—

Numizmatyka rzymska

Rzymianie nierównie później od Greków zaczęli używać monety. Pierwotnie używano bydła jako cennik przy kupnie towarów, potem kruszcu z powodu większej trwałości i podzielności na wagę. Z miedzi też czyli spiżu zaczęli za czasów Numy czyli Króla Serviusa Tulliusa (około r. 539 przed Chrystusem) wyrabiać pierwszą monetę odlewaną, która miała kształt czterograniasty, a z czasem dla większej dogodności okrągły. Monetę taką spiżową zwano Aes grave lub As, t.j. funt (libra) czyli assa; i jeżeli ważyła 5 funtów (librae) rzymskich zwano ją Quincussis (Quinquessis) (czterograniasta bryła spiżowa, ważąca do 1680 grammów franc. czyli 3 3/4 funt.) z wyobrażeniem trójzęba i kaducensa); ważąca 4 funty rzym. zwana Quadrussis (do 1300 gram. franc., z wyobrażeniem wołu, z kąd powstała nazwa: pecunia), Decussis (okrągła ważąca do 38 uncyj rzymsk. z głową Pallady na jednej stronie, i przodkiem okrętu (prora) na drugiej stronie, oraz z znakiem X po obu stronach, oznaczającym iż wartała 10 assów), Tripondius (okrągła, z głową Pallady i przodka okrętu z znakiem III, ważąca 3 assy = 254 gramm. fr.), Dupondius (okrągła tegoż typu, z znakiem II, wartająca 2 assy = 220 gramm. franc.), As (okrągła z głową Janusa i przodkiem okrętu, z znakiem I, ważąca jeden funt czyli 12 uncyj), Semis (tegoż samego typu, wartający 6 uncyj czyli 1/2 Assa z znakiem S), Triens (tegoż typu, z znakiem oooo wartający 4 uncyj czyli 1/3 Assa), Quadrans czyli Teruncius (tegoż typu, z znakiem ooo wartający 3 uncyje czyli 1/4 assa), Sextans (tegoż typu z znakiem oo wartający 2 uncyje czyli 1/6 assa), Uncyja (tegoż typu z znakiem o wartający 1/12 assa). Monetę tę spiżową laną (która z powodu odlewania nie miała pewnej ograniczonej wagi) zwano aes rude, czyli aes grave, lub As libralis bo podstawą jej był As = 12 Librae czyli funtom. Odlewano też najdawniejsze monety w północnej i środkowej Italii, w miastach: Cortona, Volaterra (w dawnej Etrurii), Tuder, Iguvium (w Umbrii), Vestini, Hatria, Firmum, Ariminum, Venusia, Luceria; odznaczają się one od późniejszych robotą, pojedynczemi typami (n.p. topór, koło, kotfica, puhar, dzban,

a) (Viereckige Barren mit Marken)

b) (Schweres Kupfergeld) (Libralfuss) (w którym As ważył 10-uncyj)

F Quincunx z znakiem ·····;

F Quincunx (z znakiem ooooo wartający 5/12 Assa); Dodrans (z znakiem: ... wartający 3/4 Assa)

F Semuncia, z znakiem Σ wartający 1/24 assa.

róg obfitości; ryba, orzeł, kogut, sowa, dzik, lew, żaba, gwiazda i t.p.), niemają napisów tylko liczby czyli znaki wartości: (n.p. X = (Decussis) (10 assów; I = 1 as; II (Dupondius) (2 assy); III (Tripondius) = 3 assy; S = Semis albo Semissis, 1/2 assa); •••• = Triens, 1/3 assa; ••• = Quadrans, 1/4 assa; •• = Sextans, 1/6 assa; • = Uncia, 1/12 assa). – Monety te spiżowe lane (Gussmünzen – As coulés) pierwszej epoki

Ƒ; Dodrans .... S 3/4 assa

Ɫ; Σ = Semuncia, 1/24 assa.

Redukcyja kursu libral: nego na trientalny, to jest As z 10 uncyj zredukowano na 3 uncyje, a później na 1 uncyję.

[(ustaliwszy srebro za kurant)

Epoka druga monet rzymskich poczyna się od r. 269 (r. 486 po zbudow. Rzymu) przed Chr. (za konsulatu Q. Ogulnius Gallus i C. Fabius Pictor gdy pierwszy raz zaczęto bić monetę srebrną) i gdy po drugiej punickiej wojnie, około r. 216 przed Chr. nastąpiła redukcyja Assa libralnego (na tryentalny, a w końcu) na uncyalny (As uncialis) to jest 1 As zeszedł do wartości 1 Uncyi (r. 190 przed Chrystusem nastąpiła redukcyja Assa uncyalnego na półuncyi, As semiuncialis, w skutek Lex Papiria). – R. 217 przed Chr. zaczęli Rzymianie bić także monetę złotą – lubo już r. 289 przed Chr. ustanowiono osobny urząd mający dozór nad mennicami, tak zwani Triumviri auro, argento, aere flando feriundo. Podczas gdy z nastaniem bicia monety srebrnej ustało wiele mennic miejskich w Italii: wzrosła w drugiej epoce wskutek coraz szerszych podbojów liczba takowych. Sabatier J. L. (Production de l'or, de l'argent et du cuivre chez les anciens et hôtels monétaires des empires romain et byzantin. S. Petersbourg 1850 str. 108) wymienia 29 miejsc, gdzie były mennice za czasów cesarstwa. W epoce pierwszej podstawą monetarną była waga kruszcu (spiżu) (pondus) – w epoce drugiej zaś wartość kruszcu. Złoto oczyszczone przez topienie i prażenie z obcych domieszek (aurum Obryzzum sive Obrussum), oraz srebro (z początku czyste, od czasów cesarza Sewera mieszane z miedzią tak się zepsuło, iż za Alexandra Sewera w pieniądzach srebrnych więcej było miedzi niż srebra; a od cesarstwa Claudiusa Gothicus aż do Dioklecyana już nawet na nazwę srebrnych nie zasługują pobielane monety (nummi tincti) od czasów Cesarstwa przeszły wyłącznie w zarząd Cesarzy; jedynie tylko biciem monet miedzianych czyli spiżowych trudnił się Senat: dlatego też od (r. 738 zbudow. Rzymu) 15 r. przed Chryst. umieszczano na samych tylko spiżowych monetach litery S.C. (Senatus Consulto); albowiem prawo bicia monety złotej i srebrnej przywłaszczyli sobie Cesarze (regale)

R. 537 założenia Rzymu (r. 216 przed Chrystusem) przestali Rzymianie liczyć na Assy.

(III. VIR. A. A. A. F. F.)

P jego monety mają 1/4 srebra

Monety rzymskie ~~[illegible]~~ spiżowe (Gussmünzen) pierwszej epoki odle=
wane niemiały napisów tylko znaki (cyfry) wartościowe; – monety drugiej
epoki bite mają napis ROMA (Grassmünzen), prócz tego inne napisy, wyob=
rażenia mitologiczne bóstw, emblemata, głowy Konsulów lub ich rodzin.
Zwyczaj umieszczania głowy panującego na rzymskich monetach datuje się od r.
44 przed Chryst. za Juliusza Cezara, i dotrwał aż do naszych czasów.
Gatunki monet rzymskich od czasów republiki były następujące:
A) Złoto (stosunek złota do srebra ówczesny 1:12) 1) Aureus czyli
Aureus nummus lub Aureus denarius (wielkości naszego dukata); pier:
wotnie bito (za Augusta) 40 denarów złotych z jednego funta (libra) (grzywny) złota, a szło
25 denarów srebrnych na 1 denar złoty. Później zaczęła się waga denara
coraz bardziej zmniejszać, tak iż za cesarstwa Konstantyna wielkiego
(r. 308–337 po Chr.) wybijano 72 denarów złotych z jednego funta złota.
Od czasów Konstantyna wielkiego nazwano Denar złoty (chociaż co
do formy nieco był większy, a co do wagi nierównie lżejszy) Solidus.
2) Semissis czyli 1/2 Aureus (bite za Trajana) rzadkie. 3) Termissis
czyli 1/3 Aureus (bite za Alexandra Severa) 4) Quaternio czyli 1/4 Aureus.
Złote monety ważące więcej niż jeden Aureus, zowią Medalami.
B) Srebro (stosunek srebra do miedzi (r. 10 po Chryst.) ówczesny 1:60, a roku 1396
po Chr. 1:100): 1) Denarius (tyle co Drachma staroqrecka, wielkości (były i miedziane denary)
dzisiejszego i nowego Krajcara czyli Centa austr.) wartości 10 Assów mie=
dzianych (oznaczono X) (deni asses). Pierwotnie wybijano 84 denarów srebrnych z jed=
nego funta srebra, później zaś 96 denarów, albowiem coraz więcej dodawano
miedzi do srebra i takowe pogorszano.*) Wartość denara oznaczano na
monecie cyfrą X lub ✳. 2) Victoriatus czyli 3/4 Denara srebrnego
zwała się moneta srebrna na której był wizerunek bogini zwycięztwa.
3) Quinarius czyli 1/2 Denara srebrnego (lub 5 Asses miedzianych); war=
tość oznaczano na monecie cyfrą V. 4) Sestertius (Semistertius)
czyli 2 1/2 Asses miedzianych, czyli 1/4 Denara srebrnego; wartość jego oz=
naczano na monecie znakiem IIS lub HS lub LLS (to jest 2 Asses vel Librae
et Semis), a czasem nawet XVI (t. j 16 Asses). (Wpiśmie: Sestertius znaczy i pię=
niądz Sestertius srebrny; – Sestertium znaczy 1000 Sestertiów monet srebrnych
n. p. decem sestertii = 10 srebrnych sesterciów monety; decem sestertia = 10,000 ses=
terciów monet srebrnych). Sestertius był najmniejszą srebrną monetą rzymską.

*) Liczono wtedy 16 Assów miedzianych na 1 denar srebrny; 25 Denarów na 1 Aureus. 1 Denar srebrny = 6 1/2 sr. gr. prusk.

(były i miedziane Quinarii czyli Pod: wojny Sesterc, bite za Trajana Decjusza)

Rachunkowa jed= nostką za Cesarstwa był Sestertius = 1/4 Denara czyli 1/100 Nummus Au= reus.

Cistophori zowią się monety srebrne wielkości większej niż denar, war:
tości 4 drachm srebrnych greckich, które to monety z napisem łacińskim
bił M. Antonius dla prowincyi rzymsko-azyatyckich.

C) Miedź czyli Spiż albo Bronz pojawia się w monetach rzymskich
w rozmaitym gatunku. Są monety z czystej miedzi, jako też z mieszaniny
miedzi z cyną, ołowiem, cynkiem, w skutek czego odznaczają się rozmaitą (Weiskupfer)
barwą. Spiż szarawy z miedzi, cyny, cynku zowią Francuzi: laiton; a miesza:
ninę żółtawą z miedzi, cyny, ołowiu : potin (Gelbkupfer). Gatunki
monet spiżowych u Rzymian były: 1) As (czyli 12 Uncyj) których szło
10 na 1 denar srebrny, zwykle najdawniejszy odlewany. 2) Semis
(czyli 6 Uncyj) wartał pół Assa, zwykle odlewany najdawniejszy. 3) Triens
(czyli 4 Uncyj) wartał 1/3 Assa, zwykle odlewany najdawniejszy. 4) Quadrans
(czyli 3 Uncyje) wartał 1/4 Assa, bity zwał się Teruncius. 5) Sextans
(czyli 2 Uncyje) wartał 1/6 Assa, bity. 6) Quincunx wartający 5/12^tych Assa,
odlewany najdawniejszy. 7) Dodrans, wartający 3/4 Assa, odlewany
rzadki. 8) Libella (zwany pierwotnie: As, po uncyalnej reduk:
cyi: Uncia, a w końcu po ostatniej redukcyi: Libella), wartający 1/10 De:
nara, szło ich 10 na 1 Denar srebrny czyli na 2 Sestercye srebrne. 9) Sem:
bella (Semiuncia - wartająca pół Uncyi), (Semilibella) szło ich 2 na jedną Libellę.
10) Teruncius po ostatniej redukcyi wartał 1/40 Denara srebrnego,
szło ich 2 na jedną Sembellę. — Teruncius bity był najmniejszą mo:
netą spiżową, Libella i Sembella figurowały tylko w rachunkach.
Ponieważ monety spiżowe, co do ich wielkości bywały niejednostajne
przetoż rozróżniają numizmatycy 4 gatunki monet rzymskich spiżo:
wych (Nummi I. II. III formae et maximi moduli) (Grand Bronze = G.B;
Moyen Bronze = M.B.; Petit Bronze = P.B.) Monety 4^go gatunku największe
zowią Medalami. Jako I gatunek (primae formae) największy uważa się
Sestertius; jako II^go gatunek (secundae formae) mniejszy o połowę (Dupon:
dius (czyli 2 Assy); jako III gatunek (tertiae formae) najmniejszy Assarius
czyli 1/4 Sestercyi. Trajanus Decius bił miedziane podwójne Sestertii czyli tak
zwane Quinarii aenei, ważące 1/3 Uncyi. Za Dyoklecyana ustał ten drugi gatunek
i wybijano tę monetę ważącą tylko 1/20 Uncyi. Dyoklecyan zaczął bić nowy gatunek
miedzianej monety. - Follis ważący 1/2 Uncyi; za Konstantyna szło ich 24 na jeden srebrny
milliarensis. Za Juliana bito tylko bardzo drobne pieniążki zwane Lepton.

Za Severa Alexan:
dra bito dużo monet
spiżowych w
których było
71/100 miedzi, 8/100 cynku,
6/100 cyny, 13/100 ołowiu.
(Weisskupfer-Geld)

Augustus nakazał
aby Sestertii i Dupon:
dii bite były z spiżu
czyli mosiądzu (ori:
chalcum (ὀρείχαλκος)
a Assy i drobniejsze
pieniądze z miedzi.
Najobfitszą w cynę
i cynk (cadmea) była
miedź hispańska
z Korduby.

Pod względem kształtu zewnętrznego monet rozróżniają numizma-tycy: Numi consulares z czasów Rzeczypospolitej rzymskiej bite bez wyrażenia imion familijnych konsulów; Numi familiares z czasów Rzeczypospolitej po części za Juliusa Caesara, za Triumwirów, i za Augusta z wyrażeniem imion familijnych; Numi imperatorii bite za cesarstwa (Kaisermünzen – Médailles impériales), rozpoczy-nające się od Juliusa Caesara (r. 31 przed Chrystusem t.j. od bitwy pod Actium) kończące się z upadkiem cesarstwa rzymskiego (r. 476 po Chr.) za Ro-mulusa Augustulus. Na tych monetach są portrety cesarzów panujących za których bito monetę, oraz ich żon, który to zwyczaj zaprowadził Julius Caesar, naśladując w tem Greków. Nummi urbici, miast włoskich z napisami łacińskiemi, greckiemi lub oskijskiemi (dyalektu łacińskiego – które się od prawej strony ku lewej czytają). Nummi coloniales miast i prowincyj zawojowanych (w Azyi bili Rzymianie na sposób grecki" tak zwane Cis-tophori). Numi autonomi monety miast z samorządem (bez portretu i nazwy cesarza). Numi victoriati jeśli na nich był wizerunek bogini zwycięstwa; bigati z wozem dwukonnym; quadrigati z wozem cztero-konnym; ratiti z okrętem. Numi pelliculati platerowane przez fałszerzy; serrati vel dentati mające powyrzynane karby na brzegach wierzchnich; incusi (Hohlmünzen) mające z jednej strony wypukły, z drugiej wklęsły ten sam stempel[F]; recusi przebijane z dawnych z śladami pierwotnego bicia; restituti na nowo podług dawnej formy czyli typu bite (powtarzane); contorniati*) których brzeg oddzielony był rowkiem z słabemi obrysami; contrasignati ma-jące na pierwotnem wyobrażeniu wybity nowy mały stempel. Numi maximi moduli, większe od zwyczajnych pieniędzy, tak zwane Medale (spiżowe) czyli Medaliony, bite dla właściwych nam nieznanych celów, niemają liter S.C.; zaczęto takowe wybijać za Trajana i Hadriana. Niektórzy sądzą, iż służyły za podarunki w pewnych okolicznościach, inni mają je za marki przy wydawaniu żywności lub napojów; inni zaś za bilety do widowisk (tesserae thea-trales) miały zwykle liczbę wypisaną od I do XVI) najpodobniej zaś zastępowały większą summę monet przy wypłatach mając kurs (podobnie jak papiery bankowe). Monety ołowiane z liczbami od I–XVI, (jetony) (tesserae) niebyły pieniądzmi, tylko służyły za marki i bilety wejścia przy igrzyskach.

F) z tego powodu że wypukła strona wybitej monety służyła za spodnią matrycę)

*) były to właściwie marki lub bilety [illegible] a może także monety z ostrym brzegiem nie [illegible]

Bildseite – Vorderseite

Monety na stronie głównej (Pars antica – Revers – R.) i na od-

Kopfseite – Rückseite

wrotnej (Pars aversa – Avers – A.) mają rozmaite wyobrażenia i

rzucają

typy. Wyobrażenia takowe ~~rzutkie~~ światło na mitologią, dzieje i

starożytności. Prócz portretów wiarogodnych cesarzy i innych oso-

bistości sławnych, widzimy na monetach wyobrażenia świątyń, ołtarzy,

łuków tryumfalnych i innych gmachów państwowych, stroje i ubio-

ry, uzbrojenie, sceny historyczne i znakomitsze wydarzenia da-

jące wierny obraz życia ówczesnego i świadczące o stopniu na jakim

się sztuki piękne w ówczas znajdowały. Niektóre dorównywają pod

względem swego wykończenia najpiękniejszym kameom. Dopiero

od czasów cesarza Commodusa zaczyna się na monetach pojawiać upa-

dek sztuk pięknych, które w końcu zeszły do dzikiego stylu bar-

barzyństwa. Z typów mitologicznych i symbolicznych pojawiają się

mianowicie cesarskich

na monetach symboliczne postacie: Nobilitas, Aequitas, Honos, Concor-

dia, Aeternitas, Liberalitas, Libertas, Laetitia, Pax, Securitas, Hilari-

tas, Foecunditas, Providentia Deorum, Patientia, Moneta, Justitia, Quies,

Salus, Fortuna, Felicitas, Bonus eventus, Annona, Clementia, Virtus, Spes,

Juventus, Prudentia, Indulgentia, Pietas, Tranquillitas, Pudicitia, Uber-

tas, Victoria, Constantia, Fides, Abundantia, Munificentia, Consecratio,

(Ob. Visconti: Iconographia – Bernouilly: Römische Ikonographie –

Sabatier J. Iconographie d'une collection de 5000 médailles romaines. Peters-

bourg 1847). Na monetach dostrzegamy także pewien rodzaj herbów i godeł

pojedynczych miast i prowincyj. – Napisy czyli Legendy na monetach

zawierają zwykle imię i przezwisko, godność i urzędowanie oraz tytuły

wyobrażonych osób. Napisy te zwykle są w skróceniu, wyrażane li-

(exergue – Segment)

terami początkowemi. Litery u spodu w odcinku oznaczają miasto menni-

cy. I tak: Imp. Caes. P. F. Aug. P. M. Tr. P. Cos. P. P. oznacza: Imperator Caesar

Pius Felix Augustus Pontifex maximus Tribunitia Potestate Consul Pater Patriae

– litery SMALB oznaczają Sacra Moneta Alexandria Secunda. CONOB. = Con-

stantinopoli Officina Secunda. – Monogrammy czyli Złączenia kilku liter,

często się na monetach familijnych ukazują. Do odczytania skróceń (abbre-

viaturae) i monogrammów (Siglae) posłużyć mogą dzieła następujące:

Jacob (x.): Tables générales de la Numismatique. Rheims 1825. 8º –
Rasche J. E. Lexicon universae rei numariae veterum. Lipsiae 1785–1805. 8º 14 Vol. –
– Schlickeysen F. W. A. Erklärung der Abkürzungen auf Münzen
Berlin 1882 – Gräse: Handbuch der alten Numismatik. Leipzig 1854
– a co do greckich: Werlhof A. C. E. Handbuch der griechischen Numis=
matik. Hannover 1850.) Tytuły skracane urzędów kapłańskich: Pon=
tifex Maximus, Augur, Quindecimvir Sacris Faciundis, Flamen Martia=
lis, Quirinalis Flamen, Septemvir Epulonum; – Urzędów państwa: Con=
sul, Censor, Praetor, Aedilis Curulis, Aedilis Plebis, Quaestor Urbanus, Trium=
vir vel Quatuorvir Auro Argento Aeri Flando Feriundo, Curator Denario=
rum Flandorum, Triumvir Valetudinarius; [Urzędów nadzwyczajnych: Dicta=
tor, Triumvir Reipublicae Constituendae, Triumvir Ad Frumentum Emundum,
Imperator II. III. IV., Proconsul, Propraetor, Legatus, Legatus Pro Praetore,
Pro Quaestor, Praefectus Classis et Orae Maritimae; – Tytuły Cesarzy:
Imperator, Augustus (Sebastos), Pius Felix, Pontifex Maximus, Tribunitia
Potestas, Consul, Pater Patriae, Dominus Noster, Divus (nieboszczyk, relig.)
Princeps Juventutis; – HS = Sestertium; S.C. = Senatus Consulto; X = Denarius;
~~[illegible]~~ M. = Moneta; ☧ Sigla chrześciańska. – Monety familijne czyli tak
zwane Konsularne bite za czasów Republiki rzymskiej bywały czasami
powtarzane w bicia za Cesarzy z dodaniem portretu cesarza na stronie
odwrotnej (Av.), lub też na pamiątkę niektórych dawniejszych konzulów lub
ich familij bite. Monety takowe zowią Numi restituti, ~~[illegible]~~
bite za Titusa, Domitiana, Trajana (najwięcej do 31 familij), Marka Au=
reliusa i Luciusa Verus. (Najlepszy i najkompletniejszy opis z rysunami 180 familij
monet konsularnych (i cenami) wydał H. Cohen: Description générale des mon=
naies de la république romaine communement appelées Médailles
consulaires. Paris chez M. Rollin 1857. 4to str. XLIV. 359 i 75 tablic rytowa=
nych monet. Tablice 72–75 obejmują najdawniejsze monety odlewane [Aes grave]. Przy
monetach podane są w tem dziele ceny. – Thesaurus Morellianus s. familiarum
romanarum numismata omnia dilig. conquis. delin. et disp. ab A. Morell c. comm.
Havercampi. Amstelodami 1734. fol. II Tomy. – Vaillant J. F. Nummi antiqui fami=
liarum roman. Amstelodami 1703. fol.). ~~[illegible]~~ Monety cesarskie (Nummi Im=
peratorum – Kaisermünzen mają na głównej stronie (Avers – Kopfseite) popiers
cesarza lub jego żony, a na stronie odwrotnej (Revers – Bildseite) czyli obrazowej
wyobrażenie odnoszące się do pamiętniejszych chwil panowania. R. 710 po zbudo=
waniu Rzymu (44 r. przed Chrystusem) uchwalił Senat kłaść na monetach wizerun=
ki Cesarzów na pamiątkę Juliusza Cezara oznaczając jego ubóstwienie; dawniej albowiem

liczby I. II. III.. V. V. i t. d. oznaczają liczbę warsztatów (officina) w mennicy

Hpf. 6333.

na tem miejscu (kładli) postacie bogów. Wyraz divus oznacza zmarłego czyli nie-
boszczyka ś.p. Cesarza. Szereg właściwych monet Cesarzów poczyna się z
Oktawianem Augustem (r. 27 przed, do r. 14 po Chrystusie) którego Julius
Caesar w testamencie adoptował. — Monety bite w koloniach czyli
Kolonialne: a) W Hiszpanii bili monety Fenicyanie, Grecy i Rzymia-
nie. Najstarsze monety, tak zwane celtyberyjskie srebrne i miedziane
mają napisy podobne do run, które się czytają od prawej ku lewej i nie-
ma w nich samogłosek. (Ob: Velasquez: Ensayo sobre los alphabetos de
las letras desconocidas que se encuentren en las medallas y monumen-
tos de España. Madrit 1752. 4o. — de Sauley: Essai de classification des
monnaies autonomes de l'Espagne. Metz 1840. 8vo) Głównym typem na tych
monetach jest jeździec pędzący z włócznią nałożoną. — b) W Gallii bili Gre-
cy monety w Massilii, Nemausus (Nismes), Lugdunum (Lyon). Na późniejszych
monetach rzymskich i celtyckich spotyka się często jako typ konia, lub
kiernoza (gallicki symbol ziemi) (Ob. Lelewel: Études numismatiques.
Type Gaulois ou Celtique. Bruxelles 1840. 8vo). c) W Italii mianowicie
w Kampanii najdawniejszemi czasy bito monety na wzór greckich z na-
pisami w języku Osków i ich literami które również podobne do run
i greckich, czytają się od prawej ku lewej. Mowa Osków była matką dyja-
lektów italijskich, z niej się wyrodziła mowa łacińska, a zabytki ję-
zyka Osków przechowały się w (dzisiejszym) rzymskim dyalekcie chłopów. Toż samo
było w północnej i środkowej Italii mianowicie Etruryi (napisy etruskie),
Umbryi, Volscii. — Najlepszy i najkompletniejszy opis monet ce-
sarskich z rycinami i cenami wydał Cohen Henry: Description his-
torique des monnaies frappées sous l'empire romain, communément
appelées Médailes impériales. Paris (M. Rollin) 1859. 8vo Tome I.
nr 2779 poczynając od Pompejusza r. 75 przed Chryst.

Na monetach rzymskich uderza najprzód: tożsamość wizerunku cesarza (snać
robione pod dozorem urzędowym: z tego też powodu nowsi archeologowie wydawali zbiór
portretów cesarzów rzymskich, podług którego rozróżniają monety, gemmy i starożytności.
Takowym zbiorem jest sztychowany zbiór portretów cesarzy rzymskich przez T. Tretera, [Vail-
[Bandurius, lanta i Visconti: Iconographie) — potwóre nazwy w których wyrażano najprzód imię osoby
(praenomen n.p. Lucius), imię rodowe (familii n.p. Cornelius) i przezwisko (surnom n.p.
Scipio). Imperator oznacza władcę panującego, Caesar oznacza osobę należącą do familii
panującego.
3172 Spis dokładny miejscowości (dla poznania monet) jest w dziele: Jacob K. Gérard: Traité élémentaire
de numismatique ancienne grecque et romaine. Paris 1825. 8o. Tome II.

Monety żydowskie ~~wielkiego~~ Kapłana Simona Machabeusza (r. 138–135 przed Chr.) 1) Sekel srebrny (Siclus) (4 Drachmy greckie) Av. naczynie w kształcie czaszy kielichowej (Kadzielnica) z napisem literami staro-hebrajskiemi czyli samarytańskiemi: „Schekel Israel" Sekel Izraela. 1 (t. j. pierwszego roku samorządu) – Rv: różczka Arona czyli gałąź lilii z 3 kwiatami, z napisem: „Jerusalem kedoschah" Święte Jeruzalem. 2) Pół-Sekel srebrny (2 Drachmy) też są: me typy tylko na Av. napis: Pół-Sekel. 3) Monety miedziane większe mają Av. 2 równianki kwiatów i jabłko rajskie (Ethrog) z napisem: Czwarty rok (samorządu). Pół (t. j. monety, może ½ Sekel) (Bekes); Rv: Drzewo palmowe pod nim 2 koszyki z owocami i napis: Uwolnienia Syonu. – mniejsze mają Av. równiankę kwiatów i 2 rajskie jabłka, albo 2 równianki i napis: Czwarty rok. Rv Czasza czyli Kadzielnica lub rajskie jabłko z napisem: Uwolnienia Syonu. – Monety Jana Hyrkanus mają napis starohebrajski w wieńcu: Jan Kapłan najwyższy i Sanhedrion (zbór) (gmina) Żydów; a na odwrocie dwa rogi obfitości i w środku makówka. Są one z r. 135–105 przed Chr. miedziane. – Monety jego następcy Juda Aristobula z r. 104 przed Chr. miedziane tegoż samego typu mają napis: Juda Kapłan najwyższy i Sanhedrion (zbór) Żydów. – Monety brata tegoż Judy i następcy Alexandra Jannaeus czyli Jonathana ~~[illegible]~~ (r. 104–79 przed Chr.) mają ten sam typ co poprzednie tylko napis: Jonathan Kapłan najwyższy i Sanhedrion Żydów. Są też jego monety mające z jednej strony kwiatek lub rozetę z napisem hebrajskim: Król Jehonathan; z drugiej strony trójząb z napisem greckim: Aleksandron Basileos. – Monety Antygona (r. 63 przed Chr.) mają z jednej strony napis grecki: Basileos Antigonou; z drugiej 2 rogi obfitości i napis starohebrajski: Matthatia Kapłan najwyższy i Sanhedrion Żydów. –

Po zdobyciu Judaei i Jeruzalemu przez Rzymian r. 64 przed Chrystusem nie ma już monet z napisem żydowskim, tylko są miedziane monety etnarchów (tetrarchów) (czyli Książąt Judaei z rodu idumaeiskiego (zależnych od Rzymu) z napisami greckiemi, jako to: Herodes I wielki tetrarch ~~[illegible]~~ (r. 37–5 przed Chr.), Archelaus (r. 6 po Chrzst.), Herodes Antipas (r. 39 po Chr.), Herodes Agrippa († 44). Marcus Agrippa (r. 60 po Chr.). – R. 66 po Chr. za cesarstwa Nerona powstali Żydzi w Jerozolimie i wypędziwszy Rzymian, trzymali się aż do r. 70 po Chr. w którym Titus zdobył Jerozolimę. + Są monety z 3–4 lat (66–70) powstania srebrne i miedziane bite w Jerozolimie przez Żydów, z napisami hebrajsko-samarytańskiemi.

Monety dynastyi kapłańskiej Asmonäeów.

14 2/10 gram.

i Medyjski Siglos (Sekel) ważył 5.57 Gramm i wartał 2/3 złotego Hemiderejkos.

Na monetach Medyjskich pojawiają się napisy klinowate (Keilschrift) i staro-aramejskie (fenickie)

Monety z napisami literami hebrajskiemi są falsyfikatami nowszych czasów.

Sekel (Sikl) srebrny żydowski dzielił się na 2 bekas. Jeden beke dzielił się na 2 zuze czyli drachmy (darkemon). Drachma (Darkemon) dzieliła się na 5 gere. Gere wartała tyle co 5 sous francuskich. Były także i złote Sekel (używane tylko w rachubie)

(sekel)

Monety srebrne wartości denara rzymskiego i tetradrachmy, przedstawiają z jednej strony dzban lub winogrono, palmę, owoc cedrowy, bramę świątyni, liść winny, noszą napisy samarytańskie: Kapłan Eleazar

[hakohen)

– Roku 1 lub 2 Wybawienia lub Wolności Izraela lub Jerozolimy – Simon Książe Izraela. – R. 132 po Chrystusie powstali na nowo Żydzi pod dowództwem Ben-Kosiba, lecz r. 135 zostali przez Rzymian pobici i miasto Jeruzalem zamienione w Aelia Capitolina. Podczas tego ostatniego powstania bili Żydzi monetę, przebijając dawne pieniądze rzymskie i hebrajskie. Na tych przebijanych monetach spostrzegamy wyobrażenia dzbana, winogrona, liry, 2 trąb, palmy, winnego liścia, z napisami samarytańskiemi: Simon-Wyzwolenia Jerozolimy. – Od r. 135 bili Rzymianie w Jerozolimie monety cesarskie z napisami łacińskiemi, a od r. 695 arabski Kalif Abdul-Malik z napisem Kuficznym: Muhamed Poseł Boży – Palestyna, Aelia. – Monety żydowskie pod względem sztuki prawie żadnego nie mają znaczenia. – Oprócz prawdziwych które mają napisy literami staro-hebrajskiemi czyli samarytańskiemi, pojawia się także dużo seklów srebrnych żydowskich fałszywych z gałązką oliwną (różczką Arona) i kielichem i z napisem literami kwadratowemi nowohebrajskiemi [po czem łatwo ich fałszywość poznać): „Sekel Izraela” – „Święte Jeruzalem.” (Ob. Levy M. A. Dr.: Geschichte der jüdischen Münzen. Breslau (Schletter) 1862, 8vo str. 163, z drzeworyt. monet. – Merzbacher Eugen (ur. 1845 w Monachium): De siclis, nummis antiquissimis Judaeorum, dissertatio. Berolini 1873. 8vo).

11) Partyjskie. Najdawniejszemi monetami tej klasy są staroperskie złote i srebrne Darejki (Δαρεικος) przypisywane perskiemu Królowi Dariusowi Hystaspis (r. 517 przed Chr.); na nich z jednej strony ukoronowany strzelec klęczący i strzelający z łuku, na odwrotnej stronie zaś Quadratum incusum (próżnia). Złoty Darejk waży 128 gran; szło ich 5 na jedną minę, a 300 na talent; jeden Darejk wartał 20 srebrnych drachm greckich. Półdarejki złote (Hemidarejka) miały ten sam typ. Darejki srebrne tegoż samego typu ważą 224 gran; wartość jednego równała się z drachmom srebrnym greckim. Napisów na Darejkach niema. – Monety srebrne i miedziane partyjskich Królów dynastyi Arsacidów: Arsaces I. (r. 256–254 przed Chr.), Arsaces II Tiridates (r. 210 przed Chr.), Arsaces VI Mithridates (140 przed Chr.) bili jeszcze monety z typem dawnych Darejków, z dodaniem głowy w hełmie na stronie odwrótnej. Na monetach następnych Królów (bitych na sposób i typ Seleucydów) są już wyobrażenia inne i napisy greckie.

Podług Mommsena waży złoty Darejkos 16.77 Gr., a połówka (Hemidarejkos złoty) 8.38 Gr.
1 Złoty Darejkos = 15 Darejków srebrnych.

Phraates II, Arsaces VII Nikator (r. 120 p. Chr.), Arsaces IX Epifanes; Arsa=
ces Orodes I (37 r. przed Chr.) bił tetradrachmy na wzór greckich; Arsaces XV. Phraa=
tes IV (r. 37-4 przed Chr.), Arsaces Artabanus III (85-99 przed Chr.), Arsaces
XVIII Vonones I (r. 14-18 po Chr.), Arsaces XXVIII Vologeses III (r. 190
po Chr.) bili monety srebrne i spiżowe z greckiemi napisami i bóstwami.
Z upadkiem Arsacidów powstała nowa dynastya nowoperskich perskich Królów Sassa=
nidów którą około r. 235 po Chr. założył Artaxerxes I (Ardeschir Babegan) potomek Sassana
żyjący r. 223-240 po Chr. Monety tego Króla (srebrne) mają już napisy fenickie czyli
staro-aramejskie (pehlewi), Które to pismo powstało z assyryjsko-semickiego uży=
wanego w Babilonii: są te monety złote, na nich typ staroperski czyli as=
syryjski, z jednej strony popiers Króla z długą brodą i z włosami splecionemi
w warkocze, a na wierzchu głowy grzebień, z drugiej strony: ołtarz wieczne=
go ognia z 2 Kadzielnicami po bokach; napis (w języku Zendów) na Av.: Czciciel Ormuzda (Auramazda) świet=
ny Artaxerxes Król Królów (Irana) (Persyi); na Rv. Boski Artaxerxes. Podobne są
monety srebrne jego następcy Sapor I (r. 240-271 po Chr.), Vararanes III (r. 299 po Chr.) [czyli Varachranes (srebrne); Varazech (srebrne) r. 292-301; Sapor III (srebrne) r. 384-386.
który się tytułował Królem Iranu (Ziemi), Jezdegerd I (420 r. po Chr.), Jezdegerd
II (r. 457 po Chr.), Chosroes I (Kosru Nuschirwan) (r. 579 po Chr.). Później bito
już srebrne dirhemy (drachmy) z napisami Kufiernemi (kwadratowo-arab=
skiemi) (Kalifów) dynastyi: Samanidów, Omajadów, Abbasydów. — Do tej Klassy należą
także monety spiżowe Króla babilońskiego Timarchus (r. 162
przed Chr.), oraz Królów Edessy, miast assyryjskich: Atusia, Demetrias, Ni=
nive; monety spiżowe Arabii z wielbłądem; monety Króla Armenii Tigra=
nes (r. 83-69 przed Chr.). — 12) **Baktryjskie** czyli Indo-greckie (dzisiej=
szy Afghanistan czyli Kabul i Kandahar). Monety złote i srebrne pierwszego
Króla baktryjskiego Diodotus I (r. 250 przed Chr.), dalej Euthydemus (r. 245 przed [(duży medal złoty z popiersiem)
Chr.), Eukratides I (r. 180 przed Chr.) mają typy z bóstwami greckiemi i napisy grec=
kie, podobnie i Królów Eukratides II (z napisem greckim i baktryjskim (w języku Pehlewi)),
czworograniaste), Antialcides Nikeforus i Antimachus Deus Nikeforus (monety czworograniaste)
(r. 170 przed Chr.), Menander (144 r. przed Chr.), Mauses (r. 120 przed Chr.) Azes I (r. 95
przed Chr.). Monety Królów: [Kadphises (r. 85 przed Chr.) i Kanerki (r. 40 po Chr.) [Sophytes (r. 306 przed Chr.) (drachma srebrna z kogutem i napisem greckim)
mają napisy aryjsko-indyjskie literami greckiemi lub baktryjskiemi.
Ze zdobyciem Baktryi przez indyjskiego Vikramadżtya, ustają monety*)
(Ob. Vaillant: Regum Parthorum historia. Paris 1728. — Grotefend: Die Münzen
der griechischen, parthischen und indoskythischen Könige von Baktrien. Han=
nover 1839). — 13) **Egiptskie** czyli Grecko-egiptskie monety należą do
najpiękniejszych wyrobów sztuki greckiej, są one ze złota, srebra i spiżu.

*) Monety buddhistyczne z napisami aryjskiemi i staroindyjskiemi (Devanagari) aż do wieków średnich.

Cechującym ich typem jest orzeł stojący na pocisku piorunowym. Głowy
Królów wypukłe z pięknie odrobionemi włosami, zdobi czasem skóra słonia lub
rogi Amona, napisy greckie. Szereg ich rozpoczyna tetradrachma Ale=
xandra Aegus (syna Aleksandra Wielkiego i Roxany) z r. 311 przed Chr. Nastę=
Ptolemaios — pują monety dynastyi Lagidów, z których pierwszy: Ptolemaeus I Lagi Æ
Soter Æ jenerał Alexandra Wielkiego (r. 300–285 przed Chr.) i jego żona Berenice; AV
(bratolubiec)
Ptolemaeus II Philadelphus (r. 285–247 przed Chr.) i jego żony Arsinoë; Ptole=
(dobroczyńca)
— maeus III Energetes (r. 246–221 przed Chr.) i jego żony Berenice; AV Ptolemaeus
(przyjaciel ojca)
IV Philopator (r. 221–204 przed Chr.) i jego żony Arsinoe; AV Ptolemaeus V. Epipha= N.
(świetny) (przyjaciel matki)
nes (r. 204–181 przed Chr.); Ptolemaeus VI Philometor (r. 181–146 przed Chr.); Ptole=
Król Egiptu i Kyrenai=ki (146–117 przed Chr.) — maeus VII Energetes II Physcon AR. Æ (r. 116 przed Chr.) i jego żony Cleopatra Æ; Ptole=
maeus VIII Lathyrus AV (r. 117–81 przed Chr.) i jego żony Cleopatra Selene; Æ Ptolemaeus
Æ (Jupiter Ammon)
córka Ptolemaeusa XI Auletes) Królowa — IX Alexander I (r. 106–88 przed Chr.); Cleopatra (r. 50–30 przed Chr.). R. 30
zajęli Rzymianie Egipt. – Na spiżowych monetach była zwykle Av. głowa
Ptolemaeus Alexander II r. 88 + 65; Ptolemaeus XI Auletes neos Dionysos r. 59–50; Ptolemaeus XII Dionysos r. 50–47; Ptolemaeus XIII r. 47–42. — a na Rx: Orzeł stojący na piorunie i trzymający monogram ☧, z napisem:
ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. (Ob. Vaillant. Historia Ptolemaeorum Aegypti
regum. Paris 1701. fol. – Zoëga: Numi Aegyptii imperatorii praestantes. Romae 1787. 4o)
(numidyjskich)
14) Monety afrykańskie: Państwa Cyrenaica: monety królów: Magas
(r. 256 przed Chr.), Ptolemaeus Apion (r. 96 przed Chr.), miast Cyrene, Leptis magna,
(z napisami łacińsk. i punick.)
Sabratha, Byzacene, srebrne i spiżowe mają głowę Amona i palmę. – Państwa
Numidyi: Królów Masinissa, Micipsa, Jugurtha (r. 116–106 przed Chr.), Juba
I (r. 46 przed Chr.), Juba II (r. 30 przed Chr.) i jego żony Cleopatra oraz ich syna
(z napisami punickiemi)
Ptolemaeus, które to monety bite na sposób egiptsko-greckich (– 15)
Monety fenicyjskie mające napisy literami punickiemi czyli sta=
(hiszpańskie)
roaramejskiemi bity miasta: Sidon, Tyrus i Marathus w Azyi, Kar=
(azumie) (kanone)
thago i niektóre miasta w Libyi w Afryce; miasta sycylijskie: Panor=
Celtiberia. — mus, Mazara, Morgantia, Motya, oraz wyspy Gaulos i Sardynia; Mo=
nety te z napisami fenicyjskiemi mają zwykle palmę i głowę końską;
liczby na nich oznaczone kreskami: | = 1; — = 10 (i tak ||||– – znaczy
24). Napisy fenickie dotąd prawie nieodczytane z powodu rozmaitości
języka w różnych krainach gdzie były kolonie fenicyjskie. (Ob. Gesenius: Scrip=
turae linguaeque Phoeniciae monumenta. Lipsiae 1837. 4o – de Saulcy: Recher=
ches sur la numismatique punique. Paris 1834. 4o –). – Do monet fenicyjskich na=
leżą także monety srebrne i spiżowe celtyberyjskie w Hiszpanii, miast założo=
nych przez Fenicyanów, z typami greckiemi i napisami punickiemi, które się od
prawej ku lewej czytają.

Monety najdawniejsze odlewane rzymskie (podług Cohena)
(Aes grave) Gussmünzen

1. Decussis (okrągły) ważący 38 uncyj rzymsk. X (rzymsk.
2. Quincussis " (ułomek) waży 1680 gramów i 15 centigram. czyli 5 funt. i Unc. 7 gros)
3. Quadrussis (ułomek) " 1385 " 90 " " 4 " 3 " 24 grains)
3. Tripondius (Tressis) (okrągły " 254 " 50 III " 3 "
4. Dupondius " " 200 " 25 II
5. As " z głową Janusa i przodem okrętu I
6. Semis " " Jupitra " " S
7. Triens (Quincunx) " " Pallady " " ••••
8. Quadrans " " Herkulesa " " •••
9. Sextans " " Merkura " " ••
10. Uncia " " Pallady " " ·
" Semuncia " " " " Σ

II Grossmünzen.

złota srebra
~~srebro~~ do ~~złota~~ = 1:10 i srebro do miedzi = 1:180

a) srebrne
1, Sestertius - i dibral. As IIS

Quinarius 2 znak V
Victoriatus
Denarius 4 X

b) złote
Denarius Aureus = 1/40 funta

d. 7 Sierpnia 1700 — Racki, Piskorski, Tomski, Bidecki

1701 Franc. Przewoski Dr. Teol. 3000
Chr. Sowinski 12000, i 10000

1702 Wojciech Stryjski

Szczegółowe Wykazy Majątku c. k. Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków 1864

str. 36 Kapitały na Stypendia (Borkarny)

Pozyc. Nr. 311 Sarka południowa r. 1701 w aktach grodzk. krak. na stypendium Uniwersyteckie kapitału 500 złp.

" Nr 312 " północna " " " " 500 "

Od najdawniejszych czasów stanowiło bydło i kruszce miarą wartościową w kupnie. Głównie zaś złoto, srebro, miedź poszukiwało u narodów zajmujących się handlem, i z tych to 3 kruszców powstały nasze monety pieniężne. Złota używano najprzód w Azyi, srebra w Grecyi, miedzi we Włoszech. We Włoszech miarą wartości stanowiło najprzód bydło (pecus) potem miedź (aes), później srebro, a najpóźniej złoto.

Najlepszy spis odlewanych monet rzymskich:

L'Aes grave del Museo Kircheriano ovvero le monete primitive de' populi dell' Italia media. Roma 1839. 4to str. 120 z 39 tabl. (największy zbiór w Collegio Romano. Aes rude (ohne Marken) Aes signatum (mit Marke)

Monety rzymskie: Aes romanum signatum, grave libralis (gegossenes Barrengeld): A) Dupondius a) As libralis (15-17 łutów) b) Semis ~ (8-9 łutów) (1/2 asse) c) Quincunx ..... (1/8 ...) d) Triens .... (4 1/2 łutów) e) Quadrans ... f) Sextans (1/6 ...) .. g) Uncia.

Monety rzymskie bite: a) Quinarius. b) Sestercius c) As d) Semis e) Quadrans 1o) Quincussis 2o) Dupondius 2) Quincunx

Monety rzymskie (Aes grave) 1) As 2) Semis. 3) Triens. 4) Quadrans 5) Sextans 6) Uncia 7) Semuncia monety te bito w średnich Włoszech w Luceria, Venusia Vestini, Tusculum, Firmum, Ariminum - w Apulii - w Kampanii - Rzymie - Etruryi

Cistophorus: Victoriatus od r. 520 do r. 650

2ª epoka

Monetę miedzianą zaprowadzili w Rzymie Decem viri około r. 324 (po zbud. Rzymu) (Decemwirat)
Aes libralis — Triens, Quadrans, Sextans, Uncia

Na monetach bosporskich: elektron (złoto kiepskie) znak ✱ (denarius aureus)

1ª epoka: As librale (lane)

2ª epoka: Pierwsza redukcja: As trientalis
zaprowadzenie srebrnej monety (bite)
zaprowadzone r. 490 as ~~libralis~~ trientalis
po skasowaniu dawnego i redukcji as librans
redukcja między zaprowadzeniem srebra
monety tryentalnego kursu
Decussis X — Quadrussis IIII — Tressis — Dupondius —
As — Semis
Quincunx — Triens — Quadrans — Sextans — Uncia

3ª epoka zaprowadzenie Denara r. 486.
monety: 1) Sestercius srebrny 2) Quinarius V
(Victoriatus i Semivictoriatus skasowane a na ich
miejsce ~~XX~~ Quinarius zaprowadzony r. 650)
srebrne: Denarius - Victoriatus - Quinarius - Sestercius
Miedziane: Uncia - Semuncia - Quadrans - As.
srebrne: Denar. - miedz.: as, Semis, Triens, Quadrans, Sextans, Uncia

srebrne: Denar, Dodrans, Bes.

Za cesarstwa monety miedziane: 1) Państwa (Reichsmünze) 2) Prowincyi (Provinzialmünze) 3) Miejscowe monety (Localmünze) – Monety państwa mają ROMA później S.C. – monety prowincyi nie mają oznak państwa ani nazwy miejsca. – Monety miejscowe mają nazwę gminy (Stadtgemeinde)

Cistophorus wartał 3 Denary

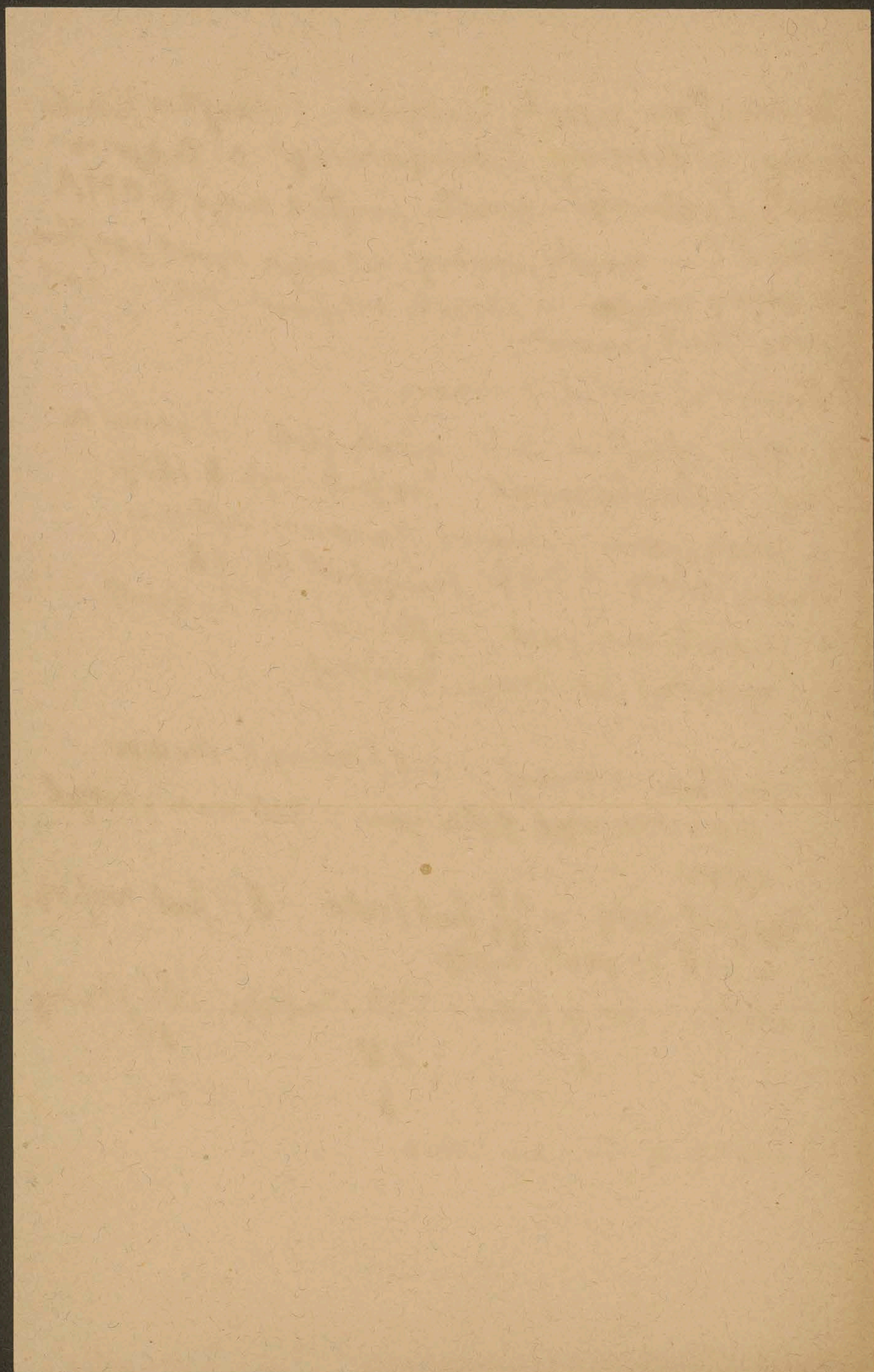
Za czasów cesarstwa bito monety złote: denarius aureus, Victoriatus aureus 1/40 funta czyli 8.185 Gr.
– monety srebrne: Denarius, Quinarius, Sestercius
Denar srebrny = 3.9 Gr. Feingehalt 99–98.
– Monety miedziane: Sestercius vel Nummus
– Dupondius, As, Semis, Quadrans

Za Cesarstwa 1 Aureus = 25 srebrnych denarów = 100 mosiężnych sestercyów = 400 miedzianych asów

1/40 funt złota = $\frac{26}{84}$ funt srebra = 8½ funt mosiądzu = 16⅔ funt miedzi

Złoto : 11.91 srebra : 333.33 mosiądzu : 666.66 miedzi
1 : 28 : 56
1 : 2.

później się obniżało srebro

Sestertius za czasów Cesarstwa = 1/4 Denara lub 1/100 aureus

Nummi romani: 1) Argentei: Quinarius
2) Aerei: Sextans, Triens, Quadrans, Uncia.

Victoriatus = 3/4 Denara od r. 537 do r. 650.
Cistophorus (rzymski dla Greckich prowincyi) = 3/4 Denara
bite w Azyi od r. 621 do r. 650.

Elektron = mieszanina złota, srebra i miedzi
(Momsen Gesch. des röm. Münzwesens pag. 6 sKła:
ma się do mniemania iż to był podły gatunek
złota phokaiskiego, i że to były monety złote
lecz podłe. Podług rozbiorów chemicznych
znaleziono w monecie ważącej 2.53 Gr.

złota 411.67
srebra 539.40
miedzi 48.93

w innej: złota 580 = 3.64 Gr.
srebra 398
miedzi 22

w innej: złota 630
srebra 348
miedzi 22

} Syrakuskie Ob. Luynes Rev. numism. fr. 1856 p. 91.

Miedź w monetach Tiberiusza ma 87 miedzi 9.8 cyny,
3.10 ołowiu.
w monetach Sex. Pompejusa 74.17 miedzi,
8.47 cyny, 16.15 ołowiu, 0.28 żelaza części
= 100 ważące 20.02 Gr.

Mosiądz istławy w monetach Hadriana r. 120 po Chryst.
w 1 Sestertius 23.65 Gr. = 365 było:
85.67 Miedzi
10.83 Cynku
1.14 Cyny
1.73 ołowiu
0.23 Żelaza.

~~[illegible]~~ Liczby (duodezimale der Kupferrechnung): V X ↓ C
(decimale der Silberrechnung): S = semis, 1/2 Denara; — Uncia 1/12
Denara; Σ = semuncia 1/24 Denara; Ↄ sicilicus 1/48 Denara,

ΣƆ = As 1/16 Denara

Sesterzrechnung: S quinque libellae 1/2 Sestertii

— libella 1/10 "

Σ sembella 1/20 "

T teruncius 1/40 "

ΣT semis = 1/8 "

54

Monety Kartagińskie: Tetradrachmon z koniem i palmą - głową kobiety i napisem fenickim: Kart-chadasath.

Rzymskie Aes grave (Schwergeld) były lane a nie bite

Rzymski As libralis (funt) dzielił się na 12 uncyj. Oznaczano
I = As ; S = Semis ; .... = Triens (1/3) ; ... Quadrans (1/4) ; .. Sextans (1/6) ; . Uncia
As (wagi) = 289,97 gr. głowa Janusa i Prora (okręt) oraz znak I
I Period: As lane tylko spiżowe monety As librales
II " roku 268 Redukcja dawnego Assa libralnego na As trientalny i bicie monet srebrnych
As bity = 47,75 g. As uncialis
Denar = ~~40.~~ 4 gr (Victoriatus)
Quinar = ~~200~~ 2,03 gr.
Sestertius = 0,919 gr.
III period republiki denary 2 i 1 wieku z imionami mincmistrzów

IV Kaiserzeit

55

Złoto znajduje się z przymieszką różno procentową srebra

Srebro topiono dawniej za pomocą przymieszki galeny (galmeji)

Pierwszy ~~Juliusz~~ Cezar kładł na ~~pieniądzach~~ swe ~~popiersie~~ (naśladując dawnych Greków, ~~od~~ tąd ten zwyczaj)

Bronze grand module
petit "
plus grand module

Grand bronze

Wyobrażenia

Skrócenia

Francuzi rozróżniają monety rzymskie bronzowe:
medaillon:
Grand bronze (wielkości talara)
moyen " (" 4 centów)
Petit " (" centa)

Do medalu Zołotia capta – Batorego Stefana
użył artysta monety rzymskiej Titus Flavius
Vespasianus: Judaea capta r. 72 po Chrystusie

Cesarze rzymscy od r. 30 przed Chr. – 476 r. po Chr.

III Vir Reipublicae constituendae.

Wladislaus rex approbat inscriptionem valid. Thomko de Wglerzyn subpincernae Crac. dotis (dotalitii) conthorali suae Annae 400 sexag. gros. prag. super castrum Sandlow in terra dobrinens. f. 173v.

Wladislaus rex cum consensu Martini Lapd fundat monasterium Quinque vulnerum Christi fratrum Carthusiensium de prope oppidum Polanecz super flumen Czarna – et dotat ana. tum Joanne archiepiscopo leopoliens. (ad instantiam Sophiae reginae consortis cum filio Wladislao) donat villas Plawska wola cum theloneo in oppido Polanecz f. 173v.

f. 194

p. 193. Elegia na śmierć Andrzeja (Odrowąża ?) palatini Russiae
„O funesta dies nostri miserabilis evi...”
(pochowany w Mogile

1438 Zamisza miles aulae Sigismundi Romanorum Regis
pochodzi od Zygmunta do Jagiełły

Monety greko-attyckie:

2 Mine czyli (78 Mark 60 Pfenigów)

1 Talent - (4715 Mark) 26196 Gr.

Dekadrachmon (7 Mark 86 Pfenigów) 43,66 Gr.

Tetradrachmon (3 Mark 14 Pfenigów) 17,464 "

Didrachmon (Chryseios Stater) (1 Mark 57 Pfen.) 8,732 "

Drachme - - (79 Pfenigów) 4,366 "

Pentobolon czyli 5/6 Drachmy (65 Pfenigów) 3,64 "

Tetrobolon czyli 2/3 Drachmy (52 Pfenigów) 2,91 "

Triobolon czyli 1/2 Drachmy (39 Pfenigów) 2,18 "

Diobolon czyli 1/3 Drachmy (26 Pfenigów) 1,45 "

Trihemiobolion czyli 1/4 Drachmy (20 Pfen.) 1,09 "

Obolos - - - (13 Pfenigów) 0,73 "

Tritemorion - - (10 Pfen.) - 0,53 "

Hemiobolion - - (7 Pfen.) - 0,36 "

Tetartemorion - - (3 Pfen.) 0,18 "

Chalkus miedziany czyli 1/8 Obolos (1 1/2 Pfenigów)

Monety złote greckie: Stater czyli Didrachmon równała się = 20 Drachmom srebrnym

Shekel - moneta złota babilońska

Dareikos = moneta złota perska

16 Talent X 1 1/2

16 ::: / 8 / 24 Skojców

1 Skojec (1/24 grzywny) = 10 Dienarów

1 grzywna = 240 Dienar

Od Augusta na miedzianych tylko S. C.
bo cesarze rezerwowali sobie prawo bicia monety złotej i
srebrnej.

Monety zdawkowe bez charakteru monetarnego
tak zwane medale poczynają się z rządami Trajana
nie mają S. C. służyły one za marki

Marki teatralne Tesserae mają liczbę od I do XVI służyły
one także do gry – jetton (liczman) – billon (podła moneta

Nowszemi czasy naśladowano medale rzymskie.
Medal Stefana Batorego na wzięcie Połocka jest
naśladowaniem rzymskiego Judaea capta.

Za Merowingów bito złote solidus (sou d'or)
które się dzieliły na pół (semis) i na trzecią część
(triens) – Na jeden solidus złoty szło 40 srebrnych denarów. – Później bito grosze turońskie (tournois) z srebra
których szło 15 na jeden solidus srebrny
W XIII wieku powstały brakteaty – r. 1203 zaczęto bić w
Wenecji Cekiny, a r. 1252 dukaty (floreny) w Florencji – w Anglii Esterlingi

Złoto zaczęto się psuć tak iż Alexander Severus (222 po Chr.)
bił monety złote w których było 4 części złota i 1 część srebra.

58

Pół follis Æ 1 frc.

R. Krzyż nad nim gwiazda po bokach $\overset{C}{X} + \overset{T}{X}$

A. Popiersie Konstantyna II en face z jabłkiem

Sabatier I. p 302 Tabl. XXX N.r 14

Constant II r. 641 – 668

Indykcya zowie się okres 5 lat począwszy od r. 312 lub 313 Chrystusa, miał ten sposob rachuby ustanowić Konstantyn wielki po zwycięstwie nad Maxencyuszem. Pierwszy raz używano indykcyi dopiero w Kodexie Teodozyusza (który † 361). Rozróżniamy 3 Rodzaje Indykcyi 1) Konstantynopolitańska poczynająca się od 1go Septembra pierwszego. 2) Konstantynowska czyli Cesarska poczynająca się od 24 Septembra. 3) Rzymska papieska poczynająca się od 25 Decembra a w końcu od 1 Stycznia

Heraclius I monety srebrne, 1) Miliaresion 1/96 funta (p. 60. 61.

2) Demi-Miliaresion 1/48 funta

24/ 210/216/98 3 18/18/36

59

Wykopaliska monet rzymskich na Podolu. – Dzieło rossyjskie: „Kłady razsmotriennyje w Minc-Kabinetie „Uniwersyteta Św. Władymira s 1838 po 1866 god. Izdał „zawiedujuszczij Minc-Kabinetom Docent K. Straszkewicz. „Kiew, w uniwersytetskoj typografii 1867. (Iz Uniwersy= „tetskich Izwiestij 1866 goda.)" 8vo K. 1, str. 108 i 1 tablica obejmująca litograf. 15 monet – wymienia następujące wy= kopaliska monet: 1) r. 1838 w gubernii kijowskiej powiecie olhopolskim, denary srebrne: Adriana, Antonina, Faustyny, Mar= ka Aureliusza, Kommoda, Pertynaksa, Sewera. (str. 6) 2) r. 1845 w Grabowcach w gubern. podolsk. powiecie bracławsk. denarów srebrnych 80: Adriana, Antonina, Marka Aureliusza, L. Verusa, Kommoda, Sewera. (str. 19) – 3) r. 1847 w Hajsynie, gubern. podolsk. pow. hajsyńsk. srebrne wschodnie dirhemy: Achmet-ben-Iz= mail (z r. 910 – i z r. 941) bite w Neszapur. (str. 23) – 4) r. 1851 w Kijowie samym 25 srebrnych kufickich, emirów Abbasydów i Kalifów Sammanidów z dynastyi Umajadów (str. 28) – 5) r. 1854 w Kijowie: arabski srebrny dynastyi Samanidów (str. 39) – 6) r. 1863 w Starej Budzie, gubern. Kijows. pow. Zwinogrodzk. srebrne: Genuensko-tatarskie (z napisem tatarskim i łacińskim), Tatarskie z tamgami, Serbskie. (str. 53) – Tamga tatarska na monetach genueńskich w Krymie w XV wieku: [symbol] lub [symbol] lub [symbol] lub [symbol] lub [symbol]. Tamgi czyli piętna takowe (Marke) bywały i na koniach kładzione (piętnowane); pojawiają się one i na mo= netach litewskich najdawniejszych.

W Polsce znajdują najwięcej monet z czasów Antoninus Pius (r. 135-161 po Chryst.)

Monety Kuficzne czyli Dirhem'y (kalifów panujących w Azyi) (z greckiego: Drachma), grosze z 12to - 14to łotowego srebra, mają napisy w arabskiem uncyalnem piśmie, które od miasta Kufa nad Eufratem przezwano kuficznem. Miejsca gdzie takowe w Rossyi znajdywano, dadzą się określić linią prostą poprowadzoną od Kazanu do jeziora Ładogi, ztąd do Finlandyi i dalej do Christiansand w Norwegii. Na południu znajdują ich aż do Chersonu w Krymie. Najwięcej takowych znajdują na wyspach Gothland, Oeland, Bornholm i nad Bałtykiem (Ob: Ledebur Leopold v.: Über die in den baltischen Ländern in der Erde gefundenen Zeugnisse eines Handelsverkehrs mit dem Orient zur Zeit der arabischen Weltherrschaft. Berlin 1840. – Minutoli C. H. v.: Topographische Übersicht der Ausgrabungen griechischer, römischer, arabischer und anderer Müntzen und Kunstgegenstände, wie solche zu verschiedenen Zeiten in den Küstenländern des baltischen Meers statt gehabt. Berlin 1843. – Tornberg: Numi cufici regii numophylacii Holmiensis. Upsaliae 1848. – Hildebrand: Das heidnische Zeitalter in Schweden übersetzt von Mestorf. Hamburg 1873 – Worsae: Dänemarks Vorzeit, deutsch von Bertelsen. Kopenhagen 1844 – Kruse: Necrolivonica – Frähn: (Recensio numorum Muhammedanorum Petersb. 1826 i) Nummi Bulletin de l'Acad. de S. Petersbourg Tom IX 1842 Nr. 20-21 – Seweljew Paweł: Numizmatyka mohametańska. Petersburg 1840 – Pietraszewski Ign. Nummi moham. (Berolini 1843 – Czacki). – Szereg tych monet znachodzących rozpoczynają dirhemy dynastyi Ommajadów z r. 698 (bite w Damasku); najwięcej ich jest dynastyi Abbasidów (z r. 750 – 1075 bite w Bagdadzie) i Samanidów (bite w Samarkandzie (Bucharze i Schasch czyli Taszkendzie)). Od r. 955 coraz mniej takowych, a ostatnie są z r. 1010 dynastyi Buhweihidów

Rzymskie monety znajdywane w Polsce i na Rusi odnoszą się po więk: szej części do drugiego stulecia po Chrystusie; są to wyłącznie same mo: nety rzymskie, greckich zupełny brak. Najwięcej monet z czasów Trajana (r. 98-117) – Monety Nerona, Domicyana, Nerwy, Trajana znaleziono r. 1873 w gubernii Czernigowskiej – Wespazyana koło Czarnkowa w Wielkiejpolsce, koło Leżajska i w gubernii Kałuskiej, charkowskiej, w Polsce, w Szląsku – Najczęściej znajdują monety Dyoklecyana, Konstancyusza, i Konstantyna – Koło wału Trajana odgraniczającego Dacyą od północnych krajów znajdują dużo monet Trajana, Adriana i Antoninów. Wogóle monety znajdywane w ziemiach polskich i ruskich sięgają od Nerwy aż do Septimiusa Sewera (r. 96-211) znajdywane w kupie w znaczniejszej ilości; od czasów Septimiusa Sewera aż do upadku zachodniego Państwa rzymskiego znajdują tylko pojedyncze sztuki: z czego wynika, iż Sławianie w drugiem stuleciu po Chrystusie, parci przez Rzymian, zajęli stanowiska dzi: siejsze. (Samokwasow D. Ja. Istorija russkago prawa. Warszawa 1884. Wypusk II str. 144). Pomiędzy wykopaliskami pochodzącemi z późniejszych stuleci, z monetami państw wschodnich znajdują się monety bizantyńskie, niemieckie, francuskie, anglo-saksońskie, szwedzkie, sławiańskie, bułgarskie, symanidskie i t.p. kufickie. W parafii Międzyrzec pomiędzy wsiami Krzewica i Grochówka znaleziono r. 1887 przeszło 50 monet rzymskich srebrnych (dena: riów z czasów Trajana, Adriana, Antonina Piusa, Marka Aureliusza, Kommodusa, cesarzowych Faustyny i Justyny (Kurier warszaw. 1887 Nr 304)

Greckie monety: Złote: Podwojna drachma czyli Stater (δραχμὴ χρυσίου – στατήρ) toż samo co perski Darejkos (δαρεικος) albo co 20 srebrnych drachm (drachma = 8 sgr.). – Srebrne drachmy: były sztuki pieniędzy: dziesięciodrachmowe, czterodrachmowe, jedno drachmowe. – Srebrne Obolos (t. j szósta część drachmy) były 5, 4, 3, 2, 1½, 1, ¾, ½, ¼ Obolowe sztuki (pół obola = 8 Pfen. Prusk) (późniejsze najmniejsze są 3 obolowe

1 Talent miał w sobie 60 Min czyli 6000 Drachm.

Pieniądz grecki miedziany: Chalkus = 1/8 Obolowi = 2 Pfen. Rensk.
" " " Kollybos czyli ¼ Chalkus = ½ Pfen "
" " " 1 Obolos miedziany.

5, 4, 2 Chalkisowe sztuki miedziane

Rzymskie monety: Złote: Denarius aureus czyli Aureus = 100 Sesteraj czyli = 25 Denarów = (1/40 funta)

Srebrne: Denarius = 1/96 funta (z wozem lub końmi)

Quinarius = pół Denara (z wiktorią

Miedziane: lub srebrne Sestertius = ćwierć Denara

Die Mitglieder des Deutschen Juristentages

ersuchen wir, den statutenmässigen Jahres-Beitrag pro 1876 mit 6 Mark im Januar n. J. für die Kasse des Vereins an die

J. Guttentag'sche Verlagsbuchhandlung

zu Berlin, Zimmerstrasse 88

gefälligst franco einsenden zu wollen. Die Beiträge, welche bis zum 1. Februar nicht eingegangen sind, werden nach § 5 der Statuten durch Postvorschuss eingezogen.

Um die Mitgliederlisten zu berichtigen, werden die Einsender ersucht, auf den Post-Anweisungen ihren Namen und Wohnort geneigtest recht deutlich zu schreiben, und bei eingetretenen Veränderungen ihre frühere Adresse nach dem beifolgenden, gedruckten Mitglieder-Verzeichnisse anzugeben.

Das Schriftführeramt des deutschen Juristentages.

v. Wilmowski, Justizrath.

1825 Pieniądz znaleziony w Łobzowie
Constantinus (r. 337-340)
(Rafske 1. II. 845)

1828 Trajana pieniądz znaleziony w
Raciborowicach

Dembinski Mem. sur la
campagne de Lith
1832

Z monet rzymskich znajdowanych w krajach polskich najwięcej jest z czasów Antoninus Pius

Z pieniędzy wschodnich znajdują dirhem y z na: pisami kuficznemi. Monety kuficzne Kalifów panujących w Azyi.

Ruble zwano z greckа Siklos

Greckie: Obolus, Drachma, Tetradrachma

Dirhemy (z greck. Drachma) z 12 do 14 łotowego srebra mają napisy w arabskim uczyalnem piśmie, które od miasta Kufa nad Eufratem zwano kuficznem, - najwięcej dynastyi Abbasidów w Bagdadzie (750 - 1075) i Samanidów w Samar: kandzie

Brakteaty pomorskie, meklenburskie, branderburskie polskie inflantskie

denary dwustronne, kolońskie i flandryjskie

Tournoise i grosze praskie

As (i funt) ~~[illegible]~~ libralis dzielił się na 12 uncyj (asses unciales) których pierwotnie (10 Asses szło na 1 denar srebrny (a później wskutek redukcyi 16 asses na 1 denar srebrny - 25 Denarów srebrnych szło na 1 złoty pieniądz (Denar był 1/10 asu = 1 Pfening

1 Grzywna (Marka = 2 nat = Rumgzaifen) = 1/2 funta czyli 16 łutów

Najdawniejsze monety duńskie są z r. 1010 króla Svein dwubrodatego, szwedzkie z r. 1024 króla Olafa pierszocha, norwegskie z końca X wieku.

65

monety rzymskie w Małej Polsce znalezio-
ne 1) Konsularne C. Junii C. f. 2) Trajana
cesarza w Krakowie znalezione 3) Othona
cesarza 4) Antoninus Augustus Caes. 5) Tra-
janus Adrianus 6) Gordianus, Hadrianus,
Nerva, Domitiani, Aurelii Valerii

Kugler: Pommersche Kunstgeschichte. Stettin 1840
mit 1 Kupf.

(F. Kugler) Von den ältesten Kunstbildungen der
Christen Berlin 1834.

Po upadku Cesarstwa Rzymskiego bito tylko monety srebrne; miedziane pojawiają się dopiero przy końcu XV wieku.

Brakteaty srebrne były to denary (Silber=pfenninge)

Solidus (Schilling – szeląg)

Pierwotne monety Rzymian były ze spiżu (aes grave) – dopiero gdy się rzymskie państwo na całe Włochy rozszerzyło zaczęto około r. 264 przed Chrystusem bić monety srebrne

Gdy Rzymskie państwo rozszerzyło się po całym dawnym świecie, złoto zostało kruszcem normalnym, i zaczęto r. 217 przed Chrystusem bić rzymskie monety złote.

Denarius aureus miał w sobie 25 denarów srebrnych; stosunek złota do srebra był wtedy 1: 12½

OB oznacza markę menniczą Konstantynopolit. na Solidzie (=72) albowiem z 1 grzywny złota bito 72 solidów czyli stosunek złota do srebra 1: 14⁴⁄₁₀

Stopa Konstantynowska złota mennicza (Waluta Münzwährung) 1: 72 (t. j. 72 solidów szło na 1 funt à 12 Uncyj) czyli wartość złota do srebra 1: 12 jest od tych czasów powszechnie w użyciu.

Rzymski Aureus = 20 Reichsmark
Solidus = 11,25 R.M.
" Denar srebrny = 65 R. Pfen.
" As = 5 do 6 R. Pfund
" Denar Kolonijski = 24 R. Pfen.
" Dukat = 9 R.M.
" Grzywna = 18 R.M.

67

Judaea – Sekel żydowski – srebrny (Potin) AR. 7.

Av. rószczka Aarona, dokoła napis samarytańskiem literami: Jerusalem święte (ירושלים הקדושה)

Rev. Kielich, dokoła napis samarytańskiemi literami: Seckel Israela (שקל ישראל), nad Kielichem: Rok 2 (ש.ב.)

Werlhof. pag. 71 – Becker.

(wartał tyle co aeginejska Didrachme) czyli 4 drachmy greckie

Rasche Lexic. T. IV P. I p. 1715–1772 – Mionnet: Descript. de méd. ant. Tom VI pag. 566.

z czasów wielkiego Kapłana Simona Machabeusza r. 138–135 przed Chrystusem.

68

W Tyrze, Syryi i Fenicyi panowali Achmenidowie panowała tu waluta tyryjska (phoenizisch-Kleinasiatischer oder Fünfzehnstaterfuss · za nim Alexander Wielki zaprowadził walutę attycką.

R. 140/39 przed Chryst. Antyochus VII (król syryjski) (brat Demetriusa II dał Szymonowi Machabejskiemu przywilej bicia monety (I. Macc. XV. 5 i 6) żydowskiej

na późniejszych monetach przychodzi najstarszy Kapłan i zbór Żydów (Synedrium Judaeorum)

Merzbacher Eugeniusz (numizmatyk żyd urodz 1845 w Monachium kształcił się na uniwersytecie berlińskim gdzie r. 1873 został Dr. filoz): De siclis, nummis antiquissimis Judaeorum. Dissertatio. Berolini 1873-8vo.

pismo fenickie czyli staro-aramaeiskie – jest przeniesione z Babilonii (assyryjskie-semickie)

pismo hebrajskie kwadratowe powstało przez Ezrę po wygnaniu

najdawniejszy kodex biblii pisany r. 918 po Chr. starohebrajskiemi literami jest w Odessie

Layard wynalazł napisy na garnkach hebrajskie (stare pisane) z VII wieku

Monety greckie podzielić można: 1) Na monety panujących (zwykle z wizerunkiem osoby) 2) Na monety miast z samorządem (autonomiczne) z godłem czyli herbem miasta lub opiekującego się nim bóstwa

Najdawniejsze sykle i półsykle srebrne żydowskie mają z jednej strony kielich [illegible] z napisem staro heb-rajskim: „Sykl Izraela" – z drugiej strony gałązka z kwiatami 3 z napisem: Jerozolima święta – waży 14.43 grammów późniejsze są i miedziane, – Metrologiczne pisma:

Queipo: Essai sur les systèmes métriques et monétaires des anciens peuples. Paris 1859.

Mommsen Th.: Geschichte des römischen Münzwesens. Berlin 1860

Boeckh A.: Metrologische Untersuchungen. Berlin 1838

Hultsch Fr: Griechische und römische Metrologie. Berlin 1862

Madden Fr. W. History of jewish coinage. London 1864.

Brandis J.: Das Münz- Maass- und Gewichtswesen in Vorderasien bis auf Alexander d. Grossen. Berlin 1866.

69

~~Tigranes armenii 83–69 r.~~

podług ciężarków znalezionych w ~~pałacu~~ ruinach w Nimrud (assyryjski Kiess) które mają napisy fenickie (staro-aramejskie) i klinowate

talent (mina) assyryjski waży 15744 angielskich gran

" babylonski " 7872 " "

babylonski był o połowę lekszy

Ob: H. Layard: Discoveries in the ruins of Niniveh and Babylon. London 1853. pag. 601. – J. Brandis: Der historische Gewinn aus der Entzifferung der assyrischen Inschriften.

W jednej Minie było 100 sekel t. j w Minie assyryjskiej sekel = 4 Drachmy.

Były 4 systemy wag:

aeginetyjski :
attycki := 1 talent = 60 Min ; 1 Mina 100 drachm. [1 drachma = 4 gramm]
ptolomejski :
syryjski :

Persów : Dareikos Siglos
1/2

Darius
Cyrus } Alexander Macedonski { Syrja ~~seleucidy~~ { Egipt Seleucidy

Nummi 1) semiautonomi z portretem
2) autonomi urbium.

Korynt
Lacedemon
Arkadya
Peloponesus

15 Maj

Assyryjczyki
Cyrus
Darius Medus

I
516 Darius Hystaspes
412 Darius II
335 Alexander Wielki
III
336 Darius (Codomanus

16 Maj

Krolowie Egiptu
323 – 30

Krolowie Syrji
312 – 63

2896
1606
1290

<u>Numizmatyka byzantyńska</u>. — Cesarstwo greckie czyli byzantyńskie, z stolicą w Carogrodzie (Konstantynopolu) rozpoczęło się z śmiercią cesarza rzymskiego Teodozyusza Wielkiego d. 17 Styczna r. 395, w którym to roku dwaj synowie Teodozyusza W. i Aelii Flaccilii podzielili się Państwem Rzymskiem: starszy Arkadyusz wziął wschodnią połowę Państwa, to jest Cesarstwo greckie i osiadł w Konstantynopolu; młodszy zaś Honoriusz otrzymał zachodnią połowę Państwa, to jest Cesarstwo Rzymskie, z stolicą w Rzymie. Cesarstwo rzymskie trwało do r. 476 to jest do zawojowania Rzym przez Ostrogotów pod wodzą Odoakra; Cesarstwo greckie zaś trwało do d. 24 Marca 1453 t. j. do zdobycia Konstantynopola przez Turków pod dowództwem sułtana Mahometa II. — Aże do r. 500 typy monet greckich podobne są do rzymskich: widać w nich już upadającą sztukę mennictwa. Od r. 500 za cesarstwa Anastazyusza I. pojawia się w monetach greckich osobny dziki styl, tak zwany bizantyński: popiersia Cesarzów z obliczem na prost (en face) z koroną odmienną nowego kształtu, w tunice długiej czyli paludamencie ozdobionym perłami, z długą brodą (od czasów Herakliusa I r. 610), w postawie sztywnej. Pojawiają się na monetach wizerunki Świętych: Chrystusa (IC–XC–NI–KA), Bogarodzicy (MP–ΘY), S. Michała, Konstantyna, Jerzego, Teodora, Dymitra, S. Eugenii, z nimbami koło głów; ręka boża błogosławiąca, krzyże (pojedyncze + najczęściej), monogramy złożone z liter. — Legendy czyli napisy są łacińskie, dopiero na początku VII wieku od czasów Herakliusa I (r. 610) pokazują się napisy greckie na monetach. Wogóle styl dziki (barbare) skutkiem upadku sztuk i mennic mianowicie za Herakliusa I, tak iż r. 685 za czasów Justiniana II. Rhinometes tylko 3 mennice greckie były w ruchu, a w końcu tylko jedna w Konstantynopolu; pierwotnie za Anastasiusa I (r. 500) było w 21 miastach mennice. — Gatunki monet byzantyńskich i ich wartość: a) Złoto. — R. 367 wartość złota do srebra była 1:14. (podług r. 350; dekretu Justyniana oznaczającego iż 5 denarów złotych ma wartość 1 funta srebra = 1:15, która to stopa dotąd jest w użyciu.)

Litery OB na Solidach złotych oznaczają 72 czyli grzywnę menniczą konstantynowskiej wskutek, bo z 1 grzywny złota bito 72 solidów.

Monety złote: 1) Solidus (Chrysos-Numisma); pierwszy Konstantyn wielki cesarz rzymski około r. 312 zaprowadził nową monetę złotą zwaną Solidus, której wybijano 72 sztuk z 1 funta; i te Solidy utrzymały się do końca Cesarstwa Greckiego. (Dawniej kursowały tylko złote: Denarius czyli Aureus, których wybijano z 1 funta złota za Augusta 40, za Nerona 45, za Karakalli 50, za Dyoklecyana 60 sztuk). Solidus byzantyński był właściwie tylko 1/62 funta dawnego rzymskiego i ważył 4,50 grammów (albowiem funt rzymski = 323 grammom). 2) Pół-Solida złotego (Semissis) (1/2 Solidi) albo Zmismion. 3) Trzecia część Solida złotego, (1/3, Triens, Tremissis, Trismizion, Kokkos) – Są także parę medali większych złotych (donatywy). – Monety srebrne: 1) Milliaresion; za czasów Dyoklecyana ważyły 1/96 funta rzymskiego czyli 3,3 grammy i zwano takowe Centenionales; oznaczone były liczbą XCVI. Dopiero Herakliusz I około r. 640 postanowił, aby ważyły 1/48 funta, czyli 6,72 grammów. 2) Pół-Milliaresion od czasów Herakliusa I ważył 1/96 funta srebra czyli 3,36 grammów. Monetę takową zwano później Keratia lub Syliquus, a w XIII wieku Aspron (tyle co grosz srebrny). Na 1 Solid złoty szło 12 Milliaresiów srebrnych lub 24 Silików srebrnych albo Keratiów. (Zdaje się iż 1 Milliaresion = 1/1000 funta złota.). 3) Pół-Syliquus – najmniejsza moneta srebrna.

– Monety miedziane: Cesarz Anastasius I około r. 500 ustanowił następujące gatunki monety miedzianej: a) Follis, (dawny Sestertius) wartał 40 nummia czyli denarów i oznaczony był literą M albo XXXX. Szło takowych 210 na jeden Solid złoty; a od r. 867 szło ich tylko 144 na jeden Solid złoty. Zwykle zaś rachowano ich 12 za jeden Sylik srebrny. b) 3/4 Follis czyli 30 nummia (Λ lub XXX). c) Pół-Follis czyli przy końcu cesarstwa zwany Eikosarion albo Obolus (1/2) wartał 20 nummia (K lub XX). d) 1/4 Follis czyli Decanummium albo 10 nummia (I lub X). e) 1/8 Follis czyli Pentanummium albo 5 nummia (E lub V). f) Hexanummium, 1/6 Follis albo sześć nummia (S). g) Nummus czyli Denarius, najmniejszy pieniądz miedziany. Tych szło za Cesarza Anastasiusa I. (500 r.) 6000 sztuk na 1 Solid złoty:

Ostatnią monetę złotą bił cesarz grecki Manuel Paleolog (+1423), miedzianą i srebrną Jan VIII Paleolog (+1448) – Ostatni cesarz Konstantyn XIII Paleolog (1448–1453) nie bił żadnej monety; dopiero z czasów Mahometa II (z r. 1453) znane są 2 monety miedziane (follis) z napisem greckim i kontramarką arabską. – Formy kwadratowej znane są monety spiżowe: Gratiana i Walentiniana II, Honorius, Arcadiusa i Theodozjusa II. – Serbowie, Bułgarzy, Węgrzy naśladowali w swych pieniądzach monety bizantyńskie. – Na monetach byzantyńskich często przychodzi napis: Rex regnantium (Chrystus). – Obok wizerunku panującego używano w napisie tytułu Imperator, Augustus, Dominus noster, później greckie: Basileos, Autokrator, Despotes, Porphyrogenitus. – Od r. 1059 cesarz Konstantyn XIII Dukas zaczął stale używać tytułu Despotes (zamiast Basileos; i od tego czasu pojawiają się napisy greckie zamiast łacińskich.

Cesarze greccy w Nicei (1201–1261) bili pieniądze złote, srebrne i miedziane, na których są wizerunki Bogarodzicy lub S. Dymitra – używali zaś tytułu Despotes. = Cesarze greccy w Tessalonice (1205–1232) zowiący się także Despotami bili pieniądze złote i miedziane. = Cesarze greccy w Trapezuncie (1204–1461) używający tylko tytułu Basikos, bili pieniądze srebrne (Aspry i Półaspry) oraz miedziane, z wizerunkiem S. Eugeniusza.

/: Sabatier J.: Description générale des monnaies byzantines frappées sous les empereurs d'Orient depuis Arcadius jusqu'à la prise de Constantinople par Mahomet II. Suite et complément de la Description historique des monnaies frappées sous l'Empire Romain par M. Henry Cohen. Paris (Rollin et Feuardent) 1862. 8vo Tome I ppg. VII. 325. Tab. I–XXXIII. – Tome II ppg. IV. 377. I. Tab. XXXIV–LXX. Archeol. 3236
Sabatier J.: Iconographie d'une collection choisie de 5000 médailles romaines, byzantines et celtibériennes. Paris 1847–1851 fol. Tome I et II. (240 frcs) (20 Livraisons) (z 200 tablicami litograf. na których 6000 monet, między temi 2000 byzantyńskich oraz pieczęci)

de Saulcy: Essai de classification des suites monétaires Byzatines.
Metz 1836 8vo i Atlas in 4to prytem —

72

Użycie drogich kruszców jako cennik i miara war-
tości sięga na Wschodzie bardzo odległych czasów
lecz zamienienie takowych w pieniądz w ten spo-
sob iż na kawałku kruszcu wybijano herb czyli god-
ło Państwa powstało później; pisarze greccy wyra-
lasek bicia pieniędzy przypisują Lydijczykom za
panowania dynastyi Mermnadów; która to sztu-
kę hellenskie miasta na wybrzeżu Małoazyatyc-
kim wydoskonalili. Z początku bito monety tylko
po jednej stronie; druga strona okazuje tylko niere-
gularną czworograniastą wklęsłość pochodzącą z odbi-
cia zagłębienia na kowadle (Quadratum incusum)
Dopiero na początku IV wieku przed Chr. bito po obu
stronach monety. Za stempel pieniędzy służył symbol
bóstwa opiekunczego miasta uważany niejako za herb:
w Reginie, [illegible] żółw symbol Afrodyty
Uranii; w Teos i Abderze gryf Apollina; w Kortonie
trójnog; w Lydyi lew, w Ephesos pszczoła {[illegible] waluty} Aegi-
Co do stopy monetarnej, trzymano się najpierw
nejskiej w której Stator = 12,60 gr. Perski Darejkos
złoty = 8,40 gr. — Połowa złotego Statera = 1 Sche-
kelowi (σιγλος Μηδικος)
Białe złoto (Electron) zbierane w piasku rzeki
Paktolus stało w stosunku do czystego srebra, 10 : 1.
i Mina babylonska = 60 Darejkos czyli 90 Siglos
monety: Sophytes, Sophites (drachma z napisem
greckim i kogutem około r. 306 — Indobaktryjskie z Pendphaln

Monety chińskie. – W Chinach jednostką monetarną jest Taël (Uncyja) srebra, zwany Yih=liang. Dziesiąta część jednego Taël zowie się Mäsz (chinsk: T=sien), a setna część Candarin (chińsk. Fen.) Większe summy płacą się kawałkami czystego srebra podług wagi. Zwykle 5 Taël tworzą jeden kawał srebra stopionego na którym wybity stempel firmy domu handlowego z którego pochodzi; mniejsze summy odcinają się z kawałka i ważą. Oprócz srebrnej monety kursuje także w Chinach moneta zdawkowa bronzowa (z mosiądzu) okrągła z małą czworograniastą dziurą w środku (dla nawlekania na sznur. Monetę taką zowią Chińczycy: T=sien, a Anglicy: Cash. Kurs tej monety rozmaity: w niektórych prowincyjach przyjmują 1 Taël za 1000 Cash, a w innych za 1800 Cash. Dawniej bili Mandaryni tę zdawkową monetę z żelaza, co teraz dekretem cesarskim zakazano. Są także i srebrne Dollary. —

W Japonii dolar srebrny zwany Yen (mający nieco mniejszą wartość od mexykańskiego dolara) dzieli się na 100 Sen miedzianych. Biją w Japonii złote monety na 5, 10 i 20 Yen, srebrne na 1 Yen; srebrne zdawkowe na 10, ~~10~~ 20, 50 Sen; miedziane na 2, 1 i 1/2 Sen. Prócz tego są banknoty papierowe w Japonii na 1 lub więcej Yen, wytłaczane kosztem rządu w Tokio i w Ameryce, na takowych jest wizerunek pawia, a na krajcarowych wizerunek smoka.

Herbata w Chinach. – Pierwszy, który zaczął używać herbaty za napój w Chinach był Schiba-schojo służący cesarza Butej 150 lat przed narodzeniem Chrystusa; w Japonii zaprowadził dopiero w IX wieku buddystyczny kapłan Tenkiyodayschi użycie takowej. W Chinach znane są tylko 3 gatunki, tej rośliny (której liście 3 do 4 razu się zbiera): 1) Thea viridis. 2) Thea bohea. 3) Thea stricta. Liście zbierane suszą się na powietrzu, potem rozgrzewają się w kociełkach, i zwijają tworząc tak zwaną zieloną herbatę, którą piją w Chinach i Japonii bez cukru mającą smak gorzki. Pierwsze zbierane liście tworzą najlepszy gatunek takzwaną herbatę kwiatową czyli zieloną. Drugi gatunek herbaty tak zwanej czarnej czyli exportowej wyrabia się w ten sposób, iż po pierwszem rozgrzaniu liście poddają się lekkiej fermentacyi i potem prażą się na płytach miedzianych. Herbaty tak zwanej karawanowej ściśle wziąwszy w Europie wcale niema; albowiem takzwana herbata rossyjska po pierwszym zbiorze liści przesyłaną bywa z Hankou statkami na rzece Yang-tze-Kiang do Schanghai á z tamtąd morzem do Tientsin i Peking, z kąd przez Mongolią i Syberią dostaje się do Europy. W Mongolii, Syberii i Rossyi proch herbaciany ugniata się w tak zwaną herbatę cegiełkową (Kirpicznoj czaj.).

Grecy rozróżniali 3 rodzaje ust: Elapin

Cesarze rzymscy.

1) Cnaeus Pompejus Magnus – Imperator r. 75 przed Chryst.
– Triumvir 60 r. przed Chr. + 48 przed Chryst. AV.

Cnejus Pompejus (syn).
Sextus Pompejus (syn 2gi)
Imperator AV.

Żony: Antistia r. 83 przed Chr.
Emilia r. 82 przed Chr.
Julia r. 59 przed Chr. + 56
Cornelia r. 49 przed Chr.

2) Cajus Julius Caesar – Imperator – Triumvir 60 r. przed Chr.
+ 44 r. przed Chr. AV. (Dictator)

Ż. Cossutia r. 84 przed Chr.
Cornelia
Pompeja
Calparnia

3) Marcus Junius Brutus – Imperator, ~~[illegible]~~ Praetor + 42.
przed Chr. AV.

4) Cajus Cassius Longinus – Imperator + 42 przed Chr.

5) Sextus Pompejus – Imperator, Praefectus Classis + 35 przed Chr. AV.
Ż. Junia.

6) Marcus Aemilius Lepidus – Imperator, Triumvir r. 38 przed Chr.
+ 13 przed Chr. AV.

7) Marcus Antonius – Imperator, Triumvir r. ~~[illegible]~~ 38 przed Chr.
+ 30 przed Chr. AV.

Marcus Antonius (Marci filius) AV.

Ż. Octavia 40 r. przed Chr. + 11 r. przed Chr.

Δ. Cleopatra żona Ptolomeusza Dyonisios Króla
Egiptu 51 r. przed Chr. + 30 r. przed Chr. mając 37 lat. AV.

Cajus Caesar (Augusti filius) Consul. Æ.

Marcus Vipsanius Agrippa (Lucii filius) Consul Æ +12 przed Chr.
tegoż synowie:
1) Lucius Caesar ((C. Julius) Æ
2) Agrippa Caesar

1) Cajus Julius Caesar Octavianus Augustus (Cajus Octavius Caepias [u]) pierwszy cesarz rzymski 31 r. przed Chr. + 14 r. po Chr. AV.

Żony: Scribonia 39 r. przed Chr.
Livia Drusilla (Julia) 38 przed Chr. + 30 r. po Chr. Æ.

Drusus (filius Tiberii et Vipsaniae) Caesar Æ + 23 po Chr.

Nero Claudius Drusus Germanicus (frater Tiberii) Imperator Æ + 9 po Chr.
Ż. Antonia Æ
synowie ich:
Nero et Drusus Caesares. Æ.

Germanicus Caesar (Tiberii Augusti filius, divi Augusti nepos) Æ + 19 po Chr.
Ż. Agrippina Marci filia Æ

2) Tiberius Claudius Nero r. 14 + 37. AV.
Ż. Vipsania Agrippina r. 11 przed Chr.
Julia r. 10 przed Chr.

3) Cajus Germanicus Caligula r. 37 + 41. AV.
Ż. Julia Claudilla (Claudia) + 36.
Livia Orestilla (Claudia Orestina r. 36.
Lollia Paulina r. 38
Milonia Caesonia (Caesaria). r. 39 + 41.

4) Tiberius Claudius I. Drusus r. 41 + 54. AV. (Caesar Augustus Germanicus) Æ
Ż. Plautia Urgulanilla
Aelia Petina
Valeria Messalina + 48 r. Æ
Julia Agrippina + 59 r. AV. Æ.

Tiber. Cl.
Britannicus Caesar (filius Claudii et Messalinae) Æ. R8.
+ 55 po Chr.

5) Lucius Domitius Nero r. 54 + 68. AV.
Ż. Octavia r. 52 + 62.
Poppaea Sabina + 65. AR.
Statilia Messalina r. 65.

Lucius Clodius Macer - tyrannus (in Africa) r. 68. AR.

6) Servius Sulpicius Galba - r. 68 + 69. AV.

7) Lucius Marcus Salvius Otho Titianus r. 69 + 69. AV.

8) Aulus Vitellius r. 69 + 69. AV.

9) [illegible] Flavius Vespasianus 69r. + 79r. AV.
Ż. Flavia Domitilla r. 40 AV. Æ.

10) Titus Flavius Vespasianus r. 79 + 81. AV.
Ż. Arricidia.
Marcia Furnilla

11) Domitianus r. 81 + 96. AV.
Ż. Domitia Longina r. 82 + 150. AV. Æ.

12) Marcus Coccejus Nerva r. 96 + 98. AV.

13) Marcus Ulpius Trajanus r. 98 + 117. AV.
Ż. Pompeja Plotina + 129 AV. Æ.

Marciana (Trajani soror filia) AR.
Matidia (Marcianae filia) Æ

14) Publius Aelius Hadrianus r. 117 + 138. AV.
Ż. Sabina + 137. AV. Æ.

Lucius Aurelius Aelius Verus r. 137 + 138. Æ. (współrządca)
Ż. [illegible] [illegible] Lucilla. AR

15) Titus Aurelius Fulvius Bojonius Arrius Antoninus Pius
r. 138 + 161. AV.
Ż. Annia Galeria Faustina senior (+ 141. AV. Æ.

16) Marcus Aurelius Antoninus r. 161 + 180. AV.
Ż. Faustina junior + 175. AV., Æ.

Lucius Aurelius Verus Commodus (Celonius Commodus r. 161 + 169. AV. (współrządca)
Ż. Annia Lucilla + 183. AV. Æ.

17) Marcus Lucius Aelius Aurelius Commodus Antoninus r. 180 + 192. AV.
Ż. Brutia Crispina r. 177 + 183. AV. Æ.

18) Publius Helvius (Helvidius) Pertinax + 193. AV.
Ż. Flavia Titiana.

Didia Clara (Juliani filia) AV.

19) Didius Severus Julianus r. 193 + 193. AV.
Ż. Manlia Scantilla. AV. Æ.

20) Pescennius Niger r. 193 + 194. AV. R6.
Ż. Fulvia Plautiana.
Decimus Clodius Septimius Albinus + 197. A. R. (pretendent)

21) Lucius Septimius Severus r. 197 + 211. AV.
Ż. Julia Domna + 217. AV. Æ.

22) Bassianus Caracalla (Marcus Aurelius Antoninus) r. 211 + 217. AV.
Ż. Fulvia Plautilla. AV. Æ.
Lucius Publius Septimius Geta + 217 r. AV. (współrządca)

23) Cajus Marcus Opelius Severus Macrinus + 218. AV.
Ż. Nonia Celsa.
Marcus Opelius Antoninus
Diadumenianus - tyrannus, + r. 218. AV. (syn Makryna)

Julia Soaemias (Elagabali mater) AR.
Julia Maesa (Elagabali avia) AR. Æ.

24) Varius Avitus Bassianus Heliogabalus (Marcus Aurelius Antoninus Pius) r. 218 + 222. AV. (Elagabalus)
Ż. Julia Cornelia Paula r. 219 - 220. AV. Æ.
Julia Aquilia Severa. AV. Æ.
Annia Faustina r. 221. AV. R. Æ. R.

25) Marcus Aurelius Alexander Severus r. 222 + 235. AV.
Ż. Sulpicia Mammea.
Sallustia Barbia Orbiana. AV. Æ.
Lucius Sulpicius Uranius Antoninus AV. R. (tyrannus Orientis)

26) Cajus Julius Verus Maximinus I. (Thrax) r. 235 + 238. AV. ~~[illegible]~~
Ż. Paulina. AR. Æ.
Cajus Julius Verus Maximus (syn współrządca) + 238. AV. R. Æ.
Ż. Junia Fadilla.

27) Marcus Antonius Gordianus I. Africanus r. 235+238. AR. R.
28) Marcus Antonius Gordianus II. Africanus junior + r. 238. AR. R.
29) Decimus Caelius Balbinus r. + 238. AV. R.
30) Marcus Claudius Pupienus Maximus + r. 238 AV. R.
31) Marcus Antonius Gordianus III. Pius r. 238 – 244.
Ż. Furia Sabinia Tranquillina r. 241. AR. Æ R.
32) Marcus Julius Philippus I. (Arabs) senior r. 244+249. AV.
Ż. Marcia Otacilia Severa. AV.

M. Julius Philippus (Philippi I filius) +248 AR. Æ.

~~Marcus~~
Publius Carvilius Marinus (tyrannus Moesiae) r. 249. Æ.
Tiberius Claudius Marcius Pacatianus (tyrannus Galliae) r. 249. AR.
Marcus Fulvius Rufus Jotapianus (tyrannus Syriae) r. 249.
Sponsianus (tyrannus Daciae) r. 249.
33) Cajus Messius Quintus Trajanus Decius r. 249 + 251. AV.
Ż. Herennia Cupiennia Etruscilla. AV. Æ.
Quintus Herennius Etruscus (syn, współrządca) r. 249. +251 AV.
Cajus Valens Hostilianus Messius Quintus (drugi syn, współrządca) r. 249+251. AV.
Marcus Aufidius Perpenna (tyrannus).
34) Cajus Vibius Trebonianus Gallus r. 251+254. AV.
Cajus Vibius Volusianus (syn, współrządca) r. 251+254. AV.
35) Cajus Marcus Julius Aemilius Aemilianus (w Mezyi) r. 253–254. AV. R. Æ.
Ż. Cornelia Supera. AV. Æ.
36) Cajus Publius Licinius Valerianus (Saloninus) r. 253+260. AV. R. Æ.
Ż. Mariniana r. 254. AR. Æ.
37) Publius Licinius Egnatius Gallienus r. 253–260–268. AV. Æ. c.
Ż. Julia Cornelia Salonina Chrysogone AV. Æ.
Publius Licinius Cornelius Valerianus Saloninus (syn współrządca) r. 253-259. AV.
Quintus Julius Gallienus (drugi syn, współrządca) r. 259–268. Æ. Salonina
Publius Licinius Valerianus junior (syn Salonina) +268. AV.

Tyranni:
Cyriades, tyrannus Antiochiae r. 259.
D. Laelius Ingenuus, tyrannus Pannoniae r. 260.
Sulpicius Antoninus tyrannus r. 254. AR.

Tyranni:
C. Marcus Fulvius Macrianus pater, tyrannus Aegypti +262
C. Fulvius Macrianus junior filius, tyrannus Aegypti 262 r. AR.
Cajus Fulvius Quietus (filius Macriani patris), tyrannus Aegypti r. 260. AV. R.6
L. Cajus (Calpurnius) Piso Frugi, tyrannus Thessaliae r. 260.
P. Valerius Valens, tyrannus Achaiae, r. 260
Servius Anitius Balista, tyrannus Persiae, r. 260.
Q. Nonius (Cajus Publius) Regillianus, tyrannus Illiriae, r. 263. AR.
Ž. Sulpicia Dryantilla.
Tiberius Cestius Alexander Aemilianus, tyrannus Aegypti, r. 262.
Domitius Domitianus, tyrannus Aegypti, r. 262.
Cajus Annius Trebellianus, tyrannus Isauriae, r. 264.
Titus Cornelius Celsus, tyrannus Africae, r. 264.
Publius Sempronius Saturninus, tyrannus Asiae, r. 264.
? Odenathus, tyrannus Asiae, r. 264.
? Herodianus, tyrannus Asiae, r. 264. (?)
? Septimia Zenobia, regina in Asia, r. 267. AR.
? Herennianus, tyrannus, r. 264. (?)
? Timolaus, tyrannus, r. 264 (?)
? Maeonius, tyrannus Asiae, r. 264.
Cajus Marcus, Cassius Latinius Postumus (pater), tyrannus Galliae r. 258-267. AV.
Ž. Julia (Junia) Donata.
C. Junius Cassius Postumus junior, tyrannus Galliae r. 258.
Cajus Ulpius Cornelius Laelianus (Aelianus), tyrannus Hispaniae, ~~[illegible]~~ r. 267. AV.
C. Spurius Servilius Lollianus, tyrannus Galliae, r. 264.
Quintus Valerius Aelianus (Silvianus), tyrannus Galliae, r. 267.
Marcus Piavonius Victorinus pater, tyrannus Galliae, caesar, r. 265-267. AV.
Ž. Aurelia Victoria (Victorina) +268
Lucius Aurelius Piavonius Victorinus filius, tyrannus, r. 265.
Cajus Marcus Aurelius Marius, tyrannus Galliae, r. 268. AV. R.2
Manius Acilius Aureolus, tyrannus Illyriae, r. 267. AV. R.
C. Pesuvius Tetricus I., tyrannus Galliae 267-273.
Sulpicius Antoninus, tyrannus Orientis 267.

38) Marcus Aurelius Claudius II. Gothicus, r. 268 + 270. AV.

Appius Claudius Censorinus, tyrannus, r. 270.

Marcus Aurelius Quintillus, tyrannus r. 270. AV.

39) Claudius Lucius Domitius Aurelianus, r. 270 + 275. AV.

Ż. Ulpia Severina. AV.

Tyranni:

Septimius Odenathus, tyrannus Palmyrae et Arabiae, r. 264–267.

Ż. Septimia Zenobia r. 267–273. AR.

N. Septimius Herodes (filius Odenathi) tyrannus r. 264–267.

Athenodorus Herodes Vabalathus (filius Odenathi), tyrannus, r. 267. Æ.

Herennius (filius Odenathi) tyrannus, r. 267.

Timolaus (filius Odenathi) tyrannus, r. 267.

Marcus Firmius, tyrannus Aegypti, r. 273.

Maeonius (agnatus Odenathi) r. 267.

Cajus Pius Esuvius Tetricus I (pater), tyrannus, r. 268. AV. AR. Æ.

Cajus Pius Esuvius Tetricus II (filius) junior, tyrannus, r. 268–273. AV. AR. Æ.

40) Cajus Marcus Claudius Tacitus, r. 275 + 276. AV.

Marcus Annius Florianus frater Taciti, tyrannus Ciliciae + 276. AV.

41) Marcus Aurelius Probus, r. 276 + 282. AV.

Sextus Julius Saturninus, tyrannus, r. 280

T. Aelius Proculus, tyrannus, r. 281.

Quintus Bonosius (vel Bonosus), tyrannus Galliae, r. 281

Ż. Hunila.

42) Marcus Aurelius Carus r. 282 + 283. AV.

Ż. Magnia Urbica AV.

43) Marcus Aurelius Numerianus (filius Cari), r. 283 + 284. AV.

44) Marcus Aurelius Carinus (filius Cari), r. 283 + 285.

Ż. Arria Nigrina. (vel Magnia Urbica)

Nigrinianus (filius Carini), tyrannus Africae, r. 283. AV.

Marcus Aurelius Julianus, tyrannus Pannoniae, r. 284. AV.

5

45) Cajus Valerius Diocletianus, r. 284-305 + 313. AV.

46) Marcus Aurelius Valerius Maximianus Herculeus (współcesarz) r. 286-305 + 310. AV.

(są jego monety AR: Victoria Sarmatica, 6 medali dwojakich typów: SMNΓ.)

Ż. Eutropia

Tyranni:

Cneus Salvius Amandus, tyrannus Galliae, r. 285.

Epideus Achilleus, tyrannus Aegypti, + r. 296.

Pomponius Aelianus, tyrannus Galliae, r. 285 + 287.

Allectus, tyrannus Britanniae, r. 294 + 297. AV. AR. Æ.

C. Aur. Val. Carausius, tyrannus Britanniae, r. 287 + 293.

Ż: Oriuna.

Lucius Domitius Domitianus, tyrannus Egypti, r. 292.

47) Flavius Valerius Constantius I. Maximus (magnus) Chlorus r. 292 (Caesar) r. 305 + 306. AV. (Caesar Occidentis)

Ż: Flavia (Maxima Fausta) Julia Helena, + 328. AV.

Flavia Maximiana Theodora, r. 292. AR.

48) Galerius Valerius Maximianus, (r. 292 Caesar) r. 305 - 311. AV. (Caesar Orientis)

Ż. Galeria Valeria. Æ

49) Flavius Valerius Severus II. r. 305 + 307. AV.

50) Cajus Galerius Valerius Maximinus II. Daza, r. 307 + 315 (Usurpator) AV.

51) Marcus Aurelius Valerius Maxentius, r. 306 + 312 (Usurpator). AV.

M. Aur. Romulus (filius Maxentii) Caesar, r. 306 (współrządca). AV. R5.

C. Alexander, tyrannus Africae, r. 308-311. AR.

52) Flavius Valerius Licinianus Licinius I senior r. 314 + 325. AV. (Usurpator)

Ż. Flavia Constantia.

Flavius Valerius Licinianus Licinius II junior (filius) r. 317 + 326 (Caesar - współrządca). AV.
(Aurelius)

Lucius (Valerius Valens, (caesar) 314.

M. Martinianus (caesar) 323. AR.

53) Flavius Valerius Constantinus I./ Maximus (magnus) r. 308+337. AV.
Żony: Minervina.
Flavia Maxima Fausta. AV. Æ. (Roma et Constantinopolis)
Flavius Julius Crispus, caesar (syn) AV. (r. 317-326)
Ż. Helena Æ.
Flavius Julius Delmatius, caesar. AV. (r. 335-337)
Flavius Claudius Hannibalianus, rex Ponti (brat Delmatiusa) Æ.
54) Flavius Claudius Constantinus II. junior. r. 337+340. AV. (r. 317-337 caesar)
55) Flavius Julius Constans I. r. 335-350. AV.
Saturninus III. tyrannus.
56) Flavius Julius Valerius Constantinus II r. 337-361. AV. Theodora
Ż. Flavia Eusebia (Helena) (Fausta)
Flavius Popilius Nepotianus Constantinus, tyrannus Italiae (Æ. 350
Vetranio, tyrannus Pannoniae r. 350. AV.
Nonius, tyrannus.
Flavius Magnentius, tyrannus Galliae (r. 350-353. AV.
Magnus Decentius (frater Magnentii), caesar. Æ 353
Desiderius (frater Magnentii), caesar. ~~[illegible]~~
Flavius Claudius Constantius Gallus, caesar (filius Julii Valerii Constantini) r. 351-354. AV.
Ż. Flavia Julia Constantina.
Flavius Silvanus, tyrannus r. 355.
57) Flavius Claudius Julianus II (Apostata) r. 361. AV.
Ż. Flavia Julia Helena. AV. R 5.
58) Flavius Jovianus r. 363. AV.
59) Flavius Valentinianus I. r. 364-375. AV. (Imperator Occident. part.)
Ż. Valeria Severa.
Flavia Justina.

60) Flavius Valens r. 364-378. AV. (Imperator Orient. partis)
Ż. Albia Dominica.
Procopius, tyrannus Orient. r. 365. AV.

61) Flavius Gratianus r. 367 – 382 AV. (Imperator Occident. partis)
Ż. Flavia Julia Constantia.

62) Flavius Valentinianus II junior, r. 375-391. AV. (Imperator Occident. partis)

63) Flavius Theodosius I. magnus (r. 379-394. AV. (Imperator Occident. et Orient. partis)
Ż. Aelia Flacilla. AV.
Magnus Maximus tyrannus, Galliae r. 383 – 388. AV.
Flavius Victor, (filius Maximi) caesar. r. 383-388. AV.
Eugenius, tyrannus Galliae r. 392-394. AV.

~~64)~~

A.) Imperatores Occident. partis.

64) Honorius (filius Theodosii I et Flacillae) r. 395 + 423.
Ż. Flavia Maria.

65) Constantius III. Patricius, r. 421. AV.
Ż. Galla Placidia. AV. Æ.
Flavius Claudius Constantinus III. tyrannus Galliae r. 407. AV.
Constans II. (filius Constantini III. tyranni). AR.
Maximus tyrannus Hispaniae AR.
Jovinus tyrannus Galliae r. 411 – 413. AV.
Sebastianus (frater Jovini) AR.
Heraclianus tyrannus.
Priscus Attalus tyrannus, Galliae r. 409. AV.

66) Theodosius II. r. 408 – 450. AV.
Ż. Aelia Eudoxia. AV.
Johannes tyrannus, r. 423. AV.

67) Flavius Placidius Valentinianus III. r. 424 – 455. AV.
Ż. Licinia Eudoxia junior AV.

68) Petronius Maximus r. 455. AV.
Marcianus 457 Ż. Aelia Pulcheria.

69) Marcus Maecilius Avitus r. 455 - 456. AV.

70) Julius Majorianus r. 457 - 460. AV.

71) Libius Severus III. r. 461 - 464. AV.

72) Procopius Anthemius r. 467 - 472. AV.
Ż. Aelia Marciana Euphemia. AV.

73) Anicius Olybrius r. 472. AV.
Ż. Placidia.

74) Glycerius r. 473. - 480. AV.
Leontius tyrannus AV.

75) Flavius Julius Nepos r. 474. AV.

76) Flavius Romulus Augustulus (vel Momulus) r. 475 - 476.

81 8)

Bonosus pretendent w Gallii r. 281

Ż. Hunila

Marcus Aurelius Carus r. 282 + 283.

~~Ż. Magnia Urbica.~~

Marcus Aurelius Numerianus 283 + 284

(syn Carusa)

Marcus Aurelius Carinus (syn Carusa) 283 + 285.

Ż. Magnia Urbica.

Nigrinianus pretendent w Afryce. 283

Marcus Aurelius Julianus pretendent 284

Cajus Valerius Diocletianus 284-305 + 313.

Marcus Aurelius Valerius Maximianus Hercules (współcesarz) 286 - 305 + 310.

jego są monety srebrne Victoria Sarmatica

6 medali dwojakich typów z SMNT.

Ż. Eutropea

~~Amandus~~ pretendent w Gallii r. 285.

~~Aelianus~~ pretendent w Gallii r. 285 + 287.

~~Carausius~~ pretendent w Anglii 287 + 293.

~~Allectus~~ pretendent w Anglii 293 + 297.

~~Achilleus~~ pretendent w Egipcie + 296

~~Lucius Domitius~~ Domitianus pretendent 292.

Flavius Valerius Constantius I. Chlorus 305 + 306.

Ż) Flavia Julia Helena + 328.

~~Maximianus Herculius 285~~
~~Chlorus 292~~
~~Galerius Maximianus 292~~

Znalezione w Prusach Król. Królewsk.
Vespasian, Titus, Domitian, Nerva, Trajanus, Hadrianus, Pius,
M. Aurel. L. Verus. – Commodus

w Sanockiem 1890: Nerva – Vespasianus srebrne

Krolowie Ostrogotów we Włoszech

(monety ich bito w Rawennie)

Flavius Odoacer	r. 476 + 493
Theodoricus I (Amalaeus)	„ 493 + 526. AR.
Athalricus	„ 526 + 534.
Theodatus	„ 534 + 536.
Witiges	„ 536 – 540 + 563.
Żona: Matasunda	„ 540.
Theodebaldus (Hildibadus)	„ 540 – 541
Araricus (Erraric vel Ataric)	„ 541
Totila (Baduela)	„ 541 – 552
Theias (Theia)	„ 552 – 553.

Krolowie Wandalów w Afryce.

(monety ich bito w Kartaginie)

Genserius	„ 428 – 476.
Hunnericus (Honorius) ~~[illegible]~~ . . .	„ 477 + 484 AR
Gunthamundus	„ 484 + 496.
Thrasimundus	„ 496 + 523
Hildericus	„ 523 + 530
Gelimarus (Gelamirus)	„ 530 – 534

Krolowie Baktryi, których są monety.

Diodotus r. 256 przed Chryst. AV. AR.
Agathocles. AR. Æ.
Pantaleon.
Euthydemus r. 210 przed Chr. AV. AR.
Demetrius (syn poprzedniego).
Eucratides I.
Heliocles Justus
Heliocles i Laodice żona.
Eucratides II Magnus (syn poprzedniego) AR. Æ (czterograniaste)

a) w [redacted] zachodniej części:

Antialcides Nicephorus r. 170 przed Chr.
Lysias invictus
Amyntas Nicator
Diomedes Soter
Hermaeus I Soter z żoną Calliope.
Straton Epiphanes Soter z żoną Agathoclea
Archebius Justus Nicephorus.
Hermaeus II. Soter.

[redacted]
b) w wschodniej części:

Antimachus Deus Nicephorus r. 170 przed Chr.
Philoxenus Invictus.
Menander Soter.
Apollodotus Soter Philopator
Nicias Soter.
Zoilus Justus.
Dionysius Soter.
Hippostratus Soter.
Telephus Euergetes.

Maues król Parthow. Æ
Vonones Spalahara.
Spalygis (syn poprzedniego)
Azes I.
Azilises (syn poprzedniego)
Spalirisus (syn Azes'a I)
Azes II.
Arsaces.
Gyndopherres.
Abalgases czyli Abdagases (syn poprzedniego)
Pacorus.
Soter magnus.

Cadphises I. Kozulo
Cadaphes Zathu Kozola.
Codes.
Cadphises II. Oemo. AV.
Canerku (Kanerki)
Oerki AV.

Krolowie Galatii (w Małej Azyi) których są monety.

Bitovius (?) Æ.
Bitoviogogus " "
Bitucus " "
Carontolus " "
Pamyteo " "
Riganticus " "
Aetolobus " "
Brogitarus (56 r. przed Chryst.) AR.
Dejotarus (za czasów Pompejusa i Caesara) Æ.
Amyntas (za czasów M. Antoniusa i Augusta) AV. AR. Æ.

Krolowie Kappadocyi których są monety srebrne.

Ariarathes IV. r. 220 przed Chryst.
Ariarathes V. Eusebes r. 220 – 166 przed Chryst.
Ariarathes VI. Philopator r. 166-132 " "
Ariarathes VII. Epiphanes r. 132 – 117 " "
Ariarathes VIII. Philometor r. 117 – 105 " "
Ariobarzanes I. Philoromaeus r. 91 – 58 " "
Ariobarzanes II. Philopator r. 66 – 52 " "
Ariobarzanes III. Philoromaeus Eusebes r. 52 – 42 przed Chr.
Ariarathes X. Eusebes Philadelphus r. 42 – 36 " "
Archelaus r. 36 przed Chr. do r. 17 po narodz. Chryst.

Krolowie Parthyi (Persyi) których są monety.

a) Dynastya Arsacydów

Arsaces I r. 256-254 przed Chryst.
Arsaces II Tiridates r. 254-210.
" III Artabanus I r. 210-195.
" IV Priapatius r. 195-180.
" V Phraates I r. 180-170.
" VI Mithridates I r. 170-140.
" VII Phraates II r. 140-126.
" VIII. Artabanus II r. 126-120.
" IX. Mithridates II r. 120-88.
" X. Mnaskyres r. 88-77.
" XI. Sinatroces r. 77-70.
" XII. Phraates III r. 70-60.
" XIII. Mithridates III r. 60-54.
" XIV. Orodes I. r. 54-37.
" XV. Phraates IV r. 37-1
Żona jego: Musa
* Mnaskyres król w Apolloniatis.
" XVI. Phrataces r. 1-2 po nar. Chryst.
" XVII. Orodes II. r. 2-3.
" XVIII. Vonones I. r. 3-30.
" XIX. Artabanus III. r. 30-41.
" XX. Bardanes r. 41-45.
" XXI. Gotarzes r. 45-50.
Meherdates (syn króla Arsaces XVIII) r. 49.
" XXII. Vonones II. r. 50-51.
" XXIII. Vologeses I r. 52-60.
" XXIV. Artabanus IV. r. 60-76.
" XXV. Pacorus r. 77-107.
" XXVI. Chosroes r. 107-120.

Arsaces XXVII. Vologeses II. [illegible] r. 121-148.
" XXVIII. Vologeses III. r. 149 - 190.
" XXIX. Vologeses IV. r. 191 - 208.
" XXX. Vologeses V. r. 209 - 227 po Chryst.

b) Dynastya Sassanidów.

Artaxerxes I. czyli Ardschir Babegan r. 223-240 po Chryst.
Sapor I r. 240-271. N.
Hormisdas czyli Hormuzd I (Aurumazda) r. 271-273.
Vararanes czyli Bahram I r. 273-279.
Vararanes II. r. 279-296. N.
Vararanes III r. 296-297.
Narses r. 297-303.
Hormisdas II. r. 303-310.
Sapor II r. 310-380. N.
Artaxerxes II. r. 380-383.
Sapor III. r. 383-389. N.
Vararanes IV. r. 389-399.
Jezdegerd I. r. 399-420.
Vararanes V. r. 420-440
Jezdegerd II. r 440-457.
Hormisdas III. r. 457-458.
Perozes (Firuz) r. 458-488
Vologeses (Balasch) r. 488-491.
Cavades (Kobad) r. 491-531.
Dschamasp r. 498.
Chosroes I (Kosru Nuschirwan) r. 531-579. N.
Hormisdas IV. r. 579-589.
Vararanes VI. (Bahram Tschopin) r. 589-591.
Chosroes II. (Kosru Parvis) r. 591-628.
Siroes (Kobad Schirujeh) r. 628.
Artaxerxes III. r. 629.

Sarbaraz (Schahriar) r. 629 – 630.
Puran-Dokht (córka króla Chosroes II.) r. 630 – 631.
Azermi-Dokht (córka króla Chosroes II) r. 631.
Jezdegerd III. r. 632 po Chryst.

B) Imperatores Orient. partis.

Cesarze greccy czyli byzantynscy.

Arcadius (syn Theodosiusa Wielkiego i Flaccilii)	r. 395 + 408. N.
Żona: Eudoxia	395 + 404.
Theodosius II (Calligraphus)	408 + 450.
Ż. Eudocia (Aelia)	421 – 450 + 455.
Marcianus	450 – 457 + 467.
Ż. Aelia Pulcheria	414 + 453.
Leo I (rzeznik)	457 + 474.
Ż. Aelia Verina	457 – 474 + 484.
Leo II (junior)	474 + 474.
Zeno (Isaurus)	474 – 476 + 491
Ż. Aelia Ariadne	459 – 476 + 515.
Basiliscus	476 + 477.
Ż. Aelia Zenonis (Zenonida)	476 + 477.
Marcus Basiliscus	476 + 477.
Zeno (Isaurus) powtornie	477 + 491
Ż. Aelia Ariadne	477 – 491 + 515.
Leontius I	482 + 488.
Anastasius I (Dicorus)	491 + 518.
Ż. Aelia Ariadne (Aelia Marciana Eufemia)	491 + 515.
Vitalianus	514. (+520)
Justinus I. Thrax (Flavius Anicius Justinus)	518 + 527.
Ż. Euphemia	518 + 523
Flavius Anicius Justinianus I (syn Istoka i Wiglenicy)	527 + 566
Ż. Theodora	+ 548.
Flavius Anicius Justinus II. (Curopalates)	566 + 578.
Ż. Sophia	566

Tiberius II Constantinus (Flavius Anicius Tiberius) . . r. 574 + 582.

Ż. ~~[illegible]~~ Anastasia . . . . 574 - 582 + 594.

Mauritius Tiberius (Flavius Tiberius Mauricius) . . . 582 + 602.

Ż. Constantina . . . . 582.

Flavius Phocas (Focas) . . . . 602 + 610.

Ż. Leontia . . . . 602 - 610.

Flavius Heraclius I . . . . 610 + 641.

Ż. 1) Eudocia (Fabia sive Flavia) . . . . . 610 + 612

2) Martina . . . . 614 - 641

Heraclius II Constantinus . . . . 610 - 641

Heracleonas . . . . 641.

Ż. Gregoria 641

Constantinus II (Flavius Heraclius Constantinus) . . 641 + 668.

Flavius Constantinus IV Pogonates (brodacz) . . . 668 + 685

Ż. Anastasia.

Justinianus II Rhinotmetes . . . . 685 - 695. 705 - 712

Leontius II . . . . 695 - 698 + 705

Tiberius V. Absimares . . . . 698 + 705.

Justinianus II Rhinotmetes (powtórnie) . . . . 705 + 711.

Ż. Theodora.

Filipicus Bardanes . . . . 711 - 713.

Artemius Anastasius II . . . . 713 - 716.

Theodosius III Adramytenes . . . . . . 715 - 717

Flavius Leon III Isauricus (Conon) (iconoclastes) . 717 + 741

Ż. Maria . . . . 717 + 750

Constantinus V. Copronymus (iconoclastes) . . . 741 + 775

Ż. 1) Irene 733

2) Maria . . . . + 750

3) Eudoxia 769

Artavasdus (tyrannus) . . . . 741 - 743

Ż. Anna.

Flavius Leon IV Chazarus (iconoclastes) . . . 775 + 780
Ż. Irene . . . . 775-780.
Flavius Constantinus VI. . . . . 780-797.
Ż. 1) Maria 788-795
2) Theodata 795
Irene (wdowa po Leonie IV Charar.) . . . . 797-802+803.
Nicephorus I Logothetes (Flavius) . . . 802 + 811.
Bardanes (Turkos) . . . . . . 803.
Stauracius (filius Nicephori I) . . . . 811 (+812)
Ż. Theophania 811
Flavius Michaël I. Rhangabe (Europalates) . 811-813 + 845.
Ż. Procopia 811
Leo V. Armenus . . . . 813 + 820
Ż. Theodosia . . . . 813.
Flavius Michael II (Begas) (jąkała) (Balbus) . . 821 + 829
Ż. 1) Thecla 821
2) Euphrosina 824
* Constantinus VII (Sabbatius) (syn Leona V.) . . 813-821.
Flavius Theophilus . . . . 829 + 842
Ż. Theodora 829-856
Flavius Michael III (pijak) (ebriosus) . . 842 + 867
Ż. Eudoxia Decapolitana . . . 848
Flavius Basilius I Macedonus (Cephalas) . . . 867 + 886
Ż. 1) Maria
2) Eudoxia Decapolitana . . . . . . 867.
* Constantinus IX (syn Bazylego I Macedończyka) 869 + 879.
Flavius Leo VI Philosophus . . . . . . 886 + 912.
Ż. 1) Thephania . . . . . . 886+894
2) Zoe Styliena . . . . 895 + 896
3) Eudoxia 897
4) Zoe Carbonopsine 907

* Alexander (syn Bazylego I Macedończyka) . . 912 + 913.

Flavius Constantinus X. Porphyrogenitus . . . 912 + 959.

Ż. Helena (córka Romana Lacapenus) 912

* Romanus I Lacapenus . . . . 920–944 + 948.

Ż. Teodora . . . . . . 920 + 923

* Christophorus (syn Romana I) 921–944

Ż. Zofia 923

* Stefanos (syn Romana I) 924–945

Ż. Anna 934.–945

* Konstantyn (syn Romana I) . . . . . 924 + 948.

Ż. 1) Helena . . . . 941 + 941

2) Theophania Mamos . . . . 941.

Romanus II junior (syn Konstantyna X.) . . 959 + 963.

Ż. 1) Bertha (Eudoxia) . . . . . . 939 + 949

2) Theophania (Anastasia) . . . . 956 – 963. + 991

Basilius II (syn Romana II) . . . . . . 963. 976 + 1025

Constantinus XI (syn Romana II) (Porphyrogenitus) 963.

Nicephorus II Phocas . . . . 963 + 969

Ż. Theophania (Anastasia) (wdowa Romana II) . . 963 – 969

Joannes I Zimisces . . . . 969 + 976

Ż. 1) Maria . . . . 969.

2) Theodora (córka Konstantyna X.) . . . . 971.

Bardas-Sclerus . . . . 976.

Basilius II (Bulgaroctonus) (syn Romana II). . 976 + 1025

Constantinus XI Porphyrogenitus (syn Romana II) . . 1025 + 1028

Ż. Helena 1025

Romanus III. Argyrus (Hieropolitanus) . . . . 1028 + 1034.

Ż. 1) Helena . . . . 1028, + 1032

2) Zoe (córka Konstantyna XI) . . . . 1034 – 1042.

Michael IV Paphlagonus . . . . . . 1034 + 1041.

Ż. Zoe (wdowa Romana III) . . . . . 1034 – 1042. + 1050.

Michael V. Calaphates . . . . . . r. 1041–1042
Constantinus XII. Monomachus . . . . 1042 + 1055
    Ż. Zoe (wdowa Romana III i Michała IV) . . . . 1042 + 1050
Theodora (córka Konstantyna XI.) . . . . 1055 + 1056
Michael VI. Stratioticus . . . . 1056–1057 + 1059.
Isaac I Comnenus . . . . 1057–1059 + 1061
    Ż. Catherina (córka Samuela cara bulgarskiego) . . 1057–1059
Constantinus XIII. Ducas . . . . . . 1059 + 1067
    Ż. Eudoxia Dalassena . . . . 1059 – 1071
Romanus IV. Diogenes . . . . . . 1068 + 1070
    Ż. Eudoxia Dalassena (wdowa Konstantyna XIII) . . . 1068 – 1071
Michael VII. Ducas Parapinaces (Łakomy) . . . . . 1071 – 1078
    Ż. Maria 1071
Nicephorus III Botoniates . . . . . . 1078 – 1081.
    Ż. 1) Verdenta
        2) Maria (wdowa Michała VII.) 1078
Alexius I Comnenus (syn [redacted] Jana) . . . . 1081 + 1118
    Ż. Irene (córka Andronika Dukas) 1081
    * Constantinus Porphyrogenitus (syn Michała VII) . . . 1081.
Joannes II Comnenus Porphyrogenitus (Calo-Joannes, Maurus) 1118 + 1143.
    Ż. Irene (Pyrška, córka Gejzy I króla węgiers.) . . . 1118 + 1124
Manuel I Comnenus (syn Jana II) . . . . . 1143 + 1180
    Ż. 1) Bertha (córka Berangera hrab. Sultzbach) . 1143 + 1158
        2) Maria (córka Rajmunda z Poitiers króla Antyochii) 1164 + 1182
Alexius II Comnenus (syn Manuela I) . . . . 1180 + 1183
    Ż. Anna (Agnes, córka Ludwika VII króla francusk.) . 1180
Andronicus I Comnenus . . . . . . 1182 + 1185.
    Ż. 1) Philippa (córka Rajmunda króla Antyochii) . . . 1182
        2) Anna (wdowa Alexego II) 1184
Isaac II. Angelus . . . . . . 1185 – 1195
    Ż. Maria (Margarita, córka Beli króla węgiers.) . . 1185

Theodorus Mangaphas, Morotheodorus . . . . r. 1188 + 1188
Alexius III Angelus Comnenus, Andronicus . . . 1195 – 1203
Ż. Euphrosina Ducaena 1195
Isaac II Angelus (powtórnie) . . . . . . 1203 + 1204
Alexius IV Angelus (syn Isaaka II Angelus) . . . 1203 – 1204 N.
Nicolaus Kanabe 1204
Alexius V Ducas Murtzuphles 1204

Balduinus I comes Flandriae (Baudouin) 1204 – 1205
Ż. Maria de Champagne
Henricus comes Flandriae . . . . . 1205 + 1216
Ż. Joannicea (córka cara bulgarskiego)
Petrus de Courtenai (Comte d'Auxerre) - - - 1217 – 1219
Ż. Jolantha
Robertus de Courtenai . . . . 1219 – 1221 + 1228
Balduinus II de Courtenai Porphyrogenitus . . 1228 – 1261 + 1274.
Michael VIII. Paleologus, Comnenus, Ducas Angelus . 1261 + 1282.
Ż. Theodora (córka Jana Dukas) . . . 1261 + 1304
Andronicus II Paleologus, Comnenus, Ducas Angelus . 1282 – 1328 + 1332.
Ż. 1) Anna (córka Stefana V. Króla węgiers.)
2) Irene (córka Wilhelma IV margrabiego z Montferratu) . 1275
* Michael IX Paleologus (syn Andronika II) . . 1294 + 1320
Ż. Rita.
Andronicus III Palaeologus junior (syn Michała IX) . 1328 + 1341
Ż. 1) Irene (córka Alberta IV. Księcia Brunświckiego + 1324
2) Joanna (córka Amadeusza V. Księcia Sabaudji) . . 1326
Joannes V. Paleologus (syn Andronika III) . . . 1341 + 1391
Ż. 1) Helena Cantacuzaena (córka Jana VI.) . . 1347
2) Eudoxia Comnena (córka Alexego IV cesarza Trebizondu
* Joannes VI. Cantacuzaenus, Angelus Comnenus Paleologus 1347 – 1355
* Matheus Cantacuzaenus (syn Jana VI.) . . . 1355.

*Andronicus IV. Paleologus (syn Jana V.) . . . . . 1370 – 1373
Manuel II. Palaeologus (syn Jana V.) . . . . 1391 – 1423 + 1425.
Ż. Irene (Helena) (córka Konstantyna Dragases) 1391 + 1450.
* Joannes VII. Paleologus . . . . 1399 – 1402.
Joannes VIII. Paleologus, Porphyrogenitus (syn Manuela II) 1423 + 1448 (ostatni co bił pieniądze)
Ż. 1) Anna (córka Wielkiego Księcia Moskiewsk.) 1417 +
2) Sophia Paleologina (córka Jana II. margrab. Montferratu) . 1420 – 1426
3) Maria Comnena (córka Alexego IV cesarza Trebizondu) 1427 + 1439.
Constantinus XIV. Paleologus, Dragases (syn Manuela II) 1448 + 1453 d. 24 marca.
Ż. 1) Theodora (córka Leonarda hr. de Tocco) . . . . 1428 + 1429
2) Catharina (córka Notaras Paleologus) . . . . 1441 + 1443.

Mahometes II imperator Graeciae et Anatoliae 1453.
(z jego 2 monety miedziane z napisami greckiemi)

Cesarze greccy w Nicei (od r. 1206 – 1261)

(podczas zajęcia Konstantynopola przez Krzyżaków)

Theodorus I. Ducas Lascaris (pierwszy cesarz Nicei i Bithynii) r. 1206 + 1222 AR.
Ż. 1) Anna (córka Alexego III Angelus Comnenus) . . . r. 1193
2) Philippa (córka Rupena Księcia Armenii) . . . — 1220
3) Maria (córka Piotra de Courtenai cesarza greckiego) . r. 1220 — Theodorus II Angelus Comnenus (1223 – 1230)
Joannes III. Vatatses Ducas Lascaris . . . . . 1222 + 1255.
Ż. 1) Irene (córka Teodora I Lascaris) . . . . . . +1241
2) Anna (córka cesarza Fryderyka II
Theodorus II. Vatatses Ducas Lascaris (syn Jana III) . . . 1255 + 1259
Ż. Helena (córka Asana cara bulgarskiego)
Joannes IV. Vatatses Ducas Lascaris (syn Teodora II) . . . 1259 – 1261
Michael Paleologus Comnenus Ducas Angelus . . . 1259 – 1261.
(Roku 1261 przeniósł stolicę z Nicei do Konstantynopola.)

Cesarze greccy w Thessalonice od r. 1205–1232.

(podczas zajęcia Konstantynopola przez Krzyżaków.)

* Michael Angelus Comnenus toparcha, zająwszy r. 1205 Tessalię, Epir i Etolię utworzył tak zwane Królestwo Macedonii, czyli Thessalii, w którym panował r. 1205–1223.

Theodorus II Angelus Comnenus (pierwszy cesarz - brat Michała) 1223–1230

* Manuel Angelus Ducas, despotes (brat Teodora II) 1230–1232 + 1236

Joannes Angelus Comnenus (syn Teodora II) . . . 1232 + 1234.

(R. 1232 połączone zostało z cesarstwem Nicei.)

III

Theodorus Ducas Vatattes

Andronicus II

Theodora

Constantinus V Copronymus et
Leon IV. (M A) 12 fres

T. II Tabl. 40 No 1 7. 4. 5
p. 60 Follis

r. 716 – 741.

Leon III Isauricus – syn jego Konstantyn V
A Biust z dyadem(em) Leona III
Rf biust Konstantyna V po bokach
globy, na dole M A
T. II Tabl. 40 No 5. 15 fres
pag. 52 Follis.

Płock.

1835

dr. Edward Lauh i Spółka 1838.9. 1840. 1.

Cesarze greccy w Trapezuncie od r. 1204 – 1461

(po zajęciu Konstantynopola przez Krzyżaków.)

Alexius I. Comnenus . . . . od r. 1204 + 1222.
Andronicus I. Comnenus Gidon . . . . . . „ 1222 + 1235.
Joannes I. Comnenus Axouchos (syn Alexego I) . . „ 1235 + 1238.
Manuel I. Comnenus . . . . . . „ 1238 + 1263.
Żony: 1) Rousoudan księżniczka Iberyi.
2) Anna Xylaloe.
3) Irene Syracoena.
Andronicus (Andreas) II Comnenus (syn Manuela I) . „ 1263 + 1266.
Kir Georgius Comnenus (syn Manuela I) . . . . „ 1266 – 1280.
„ Joannes II Comnenus (syn Manuela I) . . . „ 1280 + 1297.
ż. Eudoxia
Kirya Theodora Comnena (córka Manuela I) . . . „ 1285.
Alexius II. Comnenus (syn Jana II) . . . . . „ 1297 + 1330.
Andronicus III. Comnenus (syn Jana II) . . . . „ 1330 + 1332.
Manuel II. Comnenus (syn Andronika III) . . . . „ 1332 + 1333.
Basilius Comnenus (syn Alexego II.) . . . . „ 1333 + 1340.
Ż. 1) Irene (córka Andronika III. Paleologa cesarza Konst.) „ 1340 + 1342
Joannes III. Comnenus. (syn Jerzego Komnena) „ 1342 – 1344
Michael Comnenus (syn Jana II) . . . . . „ 1344 – 1349
Alexius (Joannes) III. Comnenus (syn Bazylego) „ 1349 + 1390
Ż. Theodora Cantacuzaena
Manuel III. Comnenus (syn Alexego III.) . . . . „ 1390 + 1417
Ż. Eudoxia (Koulkanchat) córka Dawida króla Iberyi.
Alexius IV. Comnenus (syn Manuela III.) . . . . „ 1417 + 1447
Joannes IV. Comnenus (Kalo-Joannes) (syn Alexego IV.) . . „ 1447 + 1458
David Comnenus (syn Alexego IV) . . . . . „ 1458 – 1461.
(Mahomet II sułtan turecki r. 1461 zdobywa cesarstwo Trebizondu.)

Władcy Bosforu
(podług Köhnego)

(Köhne B.: Izsliedowanija ob istorii i drewnostiach Chersonesa Tawryczeskago. S. Peterburg 1848 – Dopołnenije. S. Peterburg 1850.)

Familia Spartokidow:

Spartokos I r. 438–432

Seleukos r. 432–429

Spartokos II r. 429–407

Satyros I r. 407–393

Leukon I r. 393–353 — Theodosia — Metrodoros — Gorgippos, Król Syndow

Spartokos III r. 353–348 — Paerisades I r. 348–311 żona Komosarye córka Gorgippa — Komosarie żona Paerisadesa I

Satyros II r. 311–310 — Prytanis r. 310–309 — Eumelos r. 309–304

Paerisades

Spartokos IV r. 304–289

Paerisades II r. 289

Spartokos V r. 250 — Leukon II r. 240

Spartokos VI p. 220

Leukon III r. 200

Leukanor — Eubiotos r. 175

N. r. 160

Paerisades III r. 118–115

Krolowie Pontu i Bosforu (których są monety)

(podług: A. C. E. von Werlhof: Handbuch der griechischen Numismatik. Hannover, Hahn'sche Hofbuchhandlung, 1850 pag. 181-184)

Paerisades (syn Spartaka IV) Król Bosforu r. 289 przed Chryst. AV. auton.
Leuco II. Æ. aut. Spartocus AR. aut.
Mithridates III Król Pontu r. 297-266 przed Chr. AR. aut.
Pharnaces I (syn Mithridata IV) Król Pontu AR. aut. (AV fałszywy)
Mithridates V. Evergetes (syn Pharnaka I) Król Pontu. AR aut.
Mithridates VI. Eupator Dionysius (wielki) Król Pontu i Bosforu r. 123-62 przed Chryst. AV. aut. AR. aut.
Żona: Hypsicrate (monety fałszywe)
Pharnaces II. Król Bosforu i Pontu r. 62-47 przed Chryst. AV. aut. AR. aut.
Asander archont, Król Bosforu r. 46-43 przed Chr. AV. aut. AR. aut. Æ. aut. Pl. aut.
Polemo I Król Pontu i Bosforu r. 13-1 przed Chryst. AR. imper. Æ imper.
Żony: Dynamis córka Farnaka II zaślub: 1) Farnakowi II. 2) Scriboniusowi. 3) Polemonowi I. AV. aut.
Pythodoris. AR. imp.
Polemo II Król Pontu i Bosforu r. 38-63 po nar. Chryst. AR imp. Æ. imp.
Żona: Tryphaena AR. aut.

Krolowie Bosforu samego.

Sauromates I r. 12-15 po Chryst. AV aut. Æ aut. Æ imp.
Sauromates II r. 13-16 po Chryst. Æ aut.
Rhescuporis I. r. 17-37 po Chryst. Æ aut. AV imp. Æ imp.
Rhescuporis II. (z czasów Tiberiusa i Kaliguli) AV imp. Æ imp.
Mithridates (z czasów Klaudiusa). Æ aut.
Żona: Gepaepyris Æ.
Cotys I (za Klaudiusa i Nerona) AV imp. Æ imp.
Rhescuporis III. (za Domitiana) AV imp. Æ aut.
Sauromates III. (za Trajana i Hadriana) Æ aut. AV imp.
Cotys II (za Hadriana) Æ aut. AV imp.
Rhoemetalces (za Hadriana i Antoninusa) Æ aut. AV imp.
Eupator (za Antoninusa i M. Aureliusa) Æ aut. AV imp.
Sauromates IV. (za M. Aureliusa, Commodusa i Septimiusa Severa) Æ aut. AV imp. EL imp. AR imp.
Rhescuporis IV. (za Karakalli, Heliogabala i Severusa Alexandra) Æ aut. AV imp. EL imp. AR imp.
Cotys III. (za Severusa Alexandra) AV imp. EL imp. AR imp.
Cotys IV. (za Severusa Alexandra) AR imp. Æ imp.

Sauromates V. (za Severusa Alexandra). Ꜳ imp.
Rhescuporis V. Ꜳ imp. Potin imp. Æ imp.
Ininthimenus (za Maximinusa i Gordiana III.) Æ aut. Ꜳ imp. Æ imp.
Rhescuporis VI (za Gordiana, Treboniana i Trajana Deciusa) Potin imp.
Phareanses (Areanses) (za Valeriana i Galliena) Potin imp.
Rhescuporis VII. (za Valeriana i Galliena) Æ imp.
Sauromates VI. (za Tacyta i Probusa) Æ imp.
Tieranes (za Probusa) Æ imp.
Thothorses (za Dioklecyana) Æ imp.
Rhadamses (Rhadamsades) (za Konstantyna Wielkiego) Æ imp.
Rhescuporis VIII. (za Konstantyna Wielkiego) Æ imp.
Sauromates VII. (?)

Chronologia panujących w Poncie i Bosforze (podług Köhnego)

Mithradat Eupator (pochodzący z królewskiej perskiej familii Achaemenidów) III zwany Ktistes po rozpadnięciu się perskiego królestwa ogłosił się r. 297 przed Chrystusem (r. 457 ery rzymskiej) władcą Pontu, Paflagonii Kappadocyi. + 301

Mithradat IV r. 266 + około 184

Pharnakes I r. 184 + 157

Mithradat V Euergetes król Pontu i Wielkiej Frygii 157 + 123

Mithradat VI Eupator Dionysos r. 121 + 63

Pharnakes II r. 63 + 47 (zostawił córkę (Dynamis?) żonę Polemona I arcykapłana Olby zmarłego r. 1 po Chrystusie) ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

Brat Pharnakesa II Mithradat VII król Pergamu r. 47 + 45 przed Chrystusem, zostawił

Mithradat VIII
Król Bosforu
r. 42 + 69 przed Chr.
żona Gepaepyris

Kotys I
Król Bosforu
r. 42 + 69 przed Chr.

Tiberius Julius
Rheskuporis II
r. 79 + 89 przed Chr.

Tiberius Julius
Sauromates II
r. 92 – 132.

Familia Zenonidów

Zenon z Laodycei, rhetor

M. Antonius Polemon I
arcykapłan Olby r. 39 – 37
Król Pontu Bosforu r. 37 – 1 przed Chr.
Żony: 1) Dynamis córka Pharnakesa II z rodziny Achae-menidów
2) Pythodoris córka Pythodorosa z Tralles + r. 25 po Chryst.

Polemon II
Król Bosforu r. 38-41, Pontu i Kapadocyi + 68
żony 1) Tryphaena
2) Berenike

Zenon
Artaxias
Król Armenii
r. 19 + 35

Pythodoris córka
zaślubiona Kotysowi V
Królowi Thracyi
+ 16 r. po Chr.

Kotys VI Król Thrakii
i małej Armenii
+ 47 po Chr.

Chronologia panujących w Bosforze

podług Köhnego.

a) Władcy połączonego państwa

α) z plemienia Aspurgów (sarmacko-medyjskiego pochodzenia)

Sauromat I po Chrystusie r. 8–17 wspólnie z Polemonem I z familii Zenonidów

Rheskuporis I r. 17–38

β) z plemienia Zenonidów

Polemon II r. 38–41 król Pontu i Kappadocyi

γ) z plemienia Achaemenidów

Mithradat VIII r. 41–49

Kotys I r. ~~70~~ 49–80

~~Rh~~ Rheskuporis II r. 70–93

Sauromat II r. 86–129

Kotys II r. 125–132.

b) władzcy po podziale państwa

α) w Europie	β) w Azyi
Rhoimetalkes r. 132–154	Eupator I r. 155–171
(Eupator I ?)	Eupator II r. 219
Sauromat III r. 174–211	Kotys III r. 228–234
Rheskuporis III r. 212–229	
Sauromat IV r. 230–233	
Rheskuporis IV r. 234–235	
Rheskuporis V r. 240–268	
Sauromat V r. 276–296	
Sauromat VI r. 309–313	
Rheskuporis VI r. 313–335	
Asander II	

c) władcy nieznanego pochodzenia

Inithimeios r. 235 – 239
Sygges r. 244
Phareanses r. 254 – 255
— —
Teiranes r. 276 – 279
Thothorses r. 279 – 308
Rhadamsades r. 309 – 323.

Władcy Bosforu Kimmeryjskiego
(podług Aszika)

(Aszik Ant.: Wosporskoje Carstwo z jego paleo:
graficzeskimi i nadgrobnymi pamiatnikami.
Odessa 1848 – 1849. 4to T. I. II. III.)

—

Z pisarzy dawnych jeden tylko Diodor sycylijs:
ki podaje nam imiona władców państwa bosfors:
ko-kimmeryjskiego. Idąc za śladami tegoż
pisarza przy pomocy monet i napisów docho:
wanych nowszemi czasy w Krymie odkrytych
następujący szereg tychże władców po wy:
gaśnięciu Archeanaktydów ustanowić można.

(Dynastia Spartokidów)

Spartakos I r. 438 rozpoczął nową dynas:
tyję, panował r. 86-84 do olimpiady, tytułował
się Archontem Bosforskim.

Seleukos panował 4 lat r. 86-84 olimp. Wspo:
mina o nim Diodor (XII) i Strabon.

Spartakos II panował 22 lat, wspomina go Diodor.

Satyros I panował lat 14 t. j. od 93⅓ do 96-4
olimp. zginął przy oblężeniu Theodsyi. Zostawał
w przyjaznych stosunkach z rzeczą pospolitą Ateńs:
ka. Wspominają go Lysias i Isokrates.

Leukonos (Λευκωνος) syn Satyra I pano:
wał do r. 353 przed Chr. t. j. 106-4 olimp. Zdobył
Teodozyję i panował nad narodem Sindow, To:
retów, Dandarów i Psyssionów. Rzeczpospolita
arkadyjska postawiła mu pomnik. Wspominają
go Demosten, Plutarch, Dion Chrystom.

Spartakos III starszy syn Leukona, panował
5 lat.

Pairisades I drugi syn Leukona panował 38
lat od 349 do 311 przed Chr. współczesny Filipowi
macedońskiemu i Alexandrowi wielkiemu; podbił
meotów, granice państwa aż do rzeki Tanais roz:

szerzył, władał nad częścią Tauryj i Kaukaza, prowadził wojnę z Skitami. Ateńczykowie postawili mu statuę bronzową. Wspomina o nim Diodor, Dynarch, Polien. — Miał za żonę Komosaryę córkę Gorgippa władcy Syndów — Pisał się archontem Bosforu i Teodozyj oraz władcą (Βασιλεος) Syndów, Toretów, Dandorów i Meotów.

Satyr (syn starszy Pairisadesa I) r. 305 objął rządy, lecz powstał przeciwko niemu Eumeles młodszy; Satyr ranny w walce z nim umarł po 9cio miesięcznem panowaniu, a rządy objął

Prytanis (drugi syn Pairisadesa I) lecz i ten zginął w walce z Eumelesem pod Kipos;

Eumeles (Ευμηλος) [redacted]młodszy syn Pairisadesa I). O walkach jego z braćmi wspomina Diodor. Eumelesowi pomagał władca Traków Ariofarn przeciwko Satyrowi i Prytanisowi; z całej rzezi ledwie najmłodszy syn [redacted] rannego Satyra: Pairisades uszedł na koniu do skityjskiego władcy Agara. Panował Eumeles 5 lat i 5 miesięcy i zginął na igrzyskach w Syndyce gdy mu się miecz na wozie pomiędzy nogi zaplątał.

Spartakos IV (syn Eumelesa) panował 20 lat od r. 304 do 284 przed Chr. — Pozwolił Ateńczykom handlować na wybrzeżach swego państwa za co mu napis postawili.

Pairisades II (syn Spartaka IV) zaczął panować r. 284 przed Chr. — nieznany historykom tylko z napisów nowszemi czasy odszukany.

Spartakos V (syn Pairisadesa II) znany tylko z napisu i monety srebrnej.

Leukonos II (syn Pairisadesa II). Owidiusz (w Ibis) wspomina, iż on ubił brata swego Spartaka V lecz sam zginął za nazędem wdowy ubitego brata. Są monety jego z kontramarkami. Łatwo być może iż go Lucyjan (Toxaris) wspomina pod nazwą Leukanora władcy Bosforu którego ubił jeden z Skitów: Lonchates za to iż niechciał wydać swej córki za Skita.

<u>Mitrydates Eupator</u> zwany wielkim ur. r. 135
przed Chr. wspomniany od Justyna i Strabona. R.
123 przed Chr. objął rządy po ojcu swém w Poncie
i podbił Scytów. R. 94 przed Chr. oddał mu państwo
Bosforskie Pairisades. Rzymianie wysłali na
podbicie jego Syllę, Lukulla i Pompejusza. Sam
wojując z wodzem swym Neoptolemem przeciw Rzy:
mianom, polecił rządy Bosforu swemu synowi
zwanemu Machares r. 79 przed Chr. który się pod:
dał Lukullowi lecz później obawiając się zemsty
ojca życie sobie odebrał r. 65 przed Chr. Mitrydat
zawojowawszy Cherzones został w małej Azyi od Pom:
pejusza pobity. W Fanagoryi wzniecił przeciw niemu
bunt mieszkaniec tamtejszy Kastor przyczem syn
Mitrydata Artafernes i córka Eupatra popadli
w ręce powstańców. Na próżno szukał Mitrydat
pomocy u Skitów; widząc że i własny syn Farnak
powstał przeciw niemu, sam się otruł r. 63 przed
Chryst. (Plutarch, Appianus) Są jego monety z Pegazem, i tetradrachmy srebrne z jeleniem i herbem Achaemenidów
(Leliwa (*)).
<u>Farnak</u> (syn Mitrydata Eupatora) objął rządy
r. 63 przed Chr. uszczuplonego państwa Bosforskiego
jako hołdownik Rzymian. Korzystając z zamieszek
między Juliuszem Cezarem a Pompejem powstał
przeciw Rzymianom i zajął Pont, lecz od ~~[illegible]~~
dowódcy wojsk własnych Asandra został zabity
r. 50 przed Chr. zostawiwszy córkę Dynamis zwaną.
Są jego monety, srebrne tetradrachmy.
<u>Asandr</u> naczelny wódz Farnaka który pojął Dy:
namisę jego córkę za żonę, był najprzód archontem
Bosforu lecz r. 39 po Chr. Rzymianie dali mu tytuł
władcy. Umarł r. 14 przed Chr. z rozpaczy że August
wysłał do Bosforu na naczelnika wojska Skryboniusza.
<u>Skryboniusz</u> wódz rzymski pojąwszy wdowę
po Asandrze owładnął Bosforem, lecz ubity od
mieszkańców.
<u>Polemon I</u> wódz rzymski wysłany został od rzyms: (p. 31-74) (Są jego srebrne drachmy)
kiego wodza Marka Agryppy dla objęcia rządów w
Bosforze. Ten pokonał powstańców bosforskich i r. 14
przed Chr. mianowany od cesarza Augusta władcą Bosforu
(Dion I. 54) Polemon był synem retora Zenona i przedtem
już rządził częściami Pontu i małej Armenii; chcąc swą

Dynamisy statery złote (z herbem Leliwy (*)).

władzę w Bosforze utwierdzić pojął 45 letnią Dynamissę (Δυναμις) córkę Farnaka a wdowę po Asandrze i Skryboniuszu (jak widać z napisu) Gdy Dynamissa bezdzietnie umarła, pojął Polemon Pythodoryssę, córkę bogatego mieszkańca Azyi, roztropną (Strabon). Władza Polemona hołdownika Rzymu rozciągała się na wszystkie brzegi morza czarnego, na Kolchidę, Trapezunt, Farnakiję i narody koczujące. Chcąc podbić Aspurgów (naród żyjący w małej Azyi na południe od Fanagoryi) został Polemon od nich pobity i zamordowany r. 2 lub 1 przed Chr. August cesarz zostawił Pythodoryssę tylko przy panowaniu nad Pontem i Kolchidą (Strabon L. 12)

Dynastyja czwarta Sauromatów (p. 74-87)

Tyberiusz Juliusz Sauromat I (Σαυρομά-της) założyciel czwartej dynastyi Bosforskiej (syn Ryskuporysa władcy Sarmatów czyli Aspurgów) dla przypodobania się Rzymianom którym hołdował przybrał nazwę Tyberiusz Juliusz i panował do r. 17 po Chryst. (Są monety jego i napisy w Krymie znalezione)

(p. 87-88)

Żył r. 14-42 po Chr. Są jego monety miedziane z napisem greck.: Kaiseros Tiverios.

Tyberiusz Juliusz Ryskuporid I (Ρυσκου-πορίδος) zaczął panować r. 17 po Chr. do 37 lub 38 r. po Chr. współczesny Tyberiusza i Kaliguli. (Spasski odmiennie sądzi iż ten Tyberiusz Juliusz Ryskuporyd panował nad Bosforem azyjatyckim równocześnie z Sauromatem I władcą Bosforu drugiego) Są jego monety, pieniądze

(p. 88)

Polemon II (syn Pythodoryssy i Polemona I) władał najprzód Pontem i Kolchidą, potem oddał mu Kaligula Bosfor; po trzech latach r. 41 po Chr. Klaudiusz mianował go władcą Cylicyi, a Bosfor oddał Mitrydatowi III.

(p. 89-90)

Mithrydat III (potomek Mitrydata Eupatora) (syn Aspurga) władcą Bosforu mianowany od Klaudiusza r. 41 po Chr. władcą Bosforu wkrótce chciał z siebie zrzucić jarzmo Rzymian, lecz zdradził go rodzony brat Kotys. Klaudiusz wysłał do Bosforu wojsko pod wodzą Aulus Didius i państwo bosforskie oddał Kotysowi. Mithrydat III błąkał się 3 latach pomiędzy dzikiemi narodami żyjącemi między morzem Kaspijskiem a Azowskiem. Zebrawszy

wojsko wtargnął (4 gr. po Chr.) do Bosforu został jednak od brata Kotysa i załogi rzymskiej pobity, uciekł do władcy Aorsów hołdownika Rzymian który go wydał Rzymianom. Odesłany do Rzymu żył tamże i r. 69 po Chr. zginął tamże (Pliniusz). Żona jego była: Gepaepyris. (Są jego i żony monety miedziane)

Kotys I (Κοτυς) (brat Mitrydata III) panował r. 46 – 69 po Chr. był synem Aspurga. (Są napisy o nim) (Są jego monety miedziane.) (p. 90 – 92)

Tyberiusz Juliusz Ryskuporyd II panował od 69 r. po Chr. do r. 84 po Chr. (Są napisy wspominające o nim i o żydowskiej synagodze znajdującej się wtedy w Krymie – Są i monety jego) współczesny Tytusa i Domicyana. (p. 92 – 94) ~~[illegible]~~ żył r. 69 – 94. (Są jego monety miedziane)). Znak mennicy od r. 69 – 154 litery greckie MH.

Sauromat II Są monety jego z lat 90 do 99 po Chr. na których wyobrażony z twarzą starca. (p. 94 – 95) Sauromates Tiberius Julius II r. 94 – 124 (Są jego monety miedziane.)

Sauromat III panował lat 20 od r. 84 po Chr. do r. 105 po Chr. Są jego monety, na których z młodą twarzą (dla tego odróżnił Stempkowski Sauromata II i III których Spasski za jedno poczytał) jest i napis o nim. Pliniusz młodszy mówi iż r. 104 po Chr. Sauromat III wyprawił poselstwo do Rzymu (p. 95 – 96).

Kotys II mianowany władcą Bosforu od cesarza Adriana (Konstantin. Porfyrogenit) umarł r. 132 po Chr. (podł. Arriana Peripl.) Są jego monety (p. 97 – 98) żył r. 124 – 132. (Są jego monety miedziane)

Tyberiusz Juliusz Rometalses (Ροιμηταλ-κης) wsadzony na tron bosforski od cesarza Adriana r. 132 po Chr. panował lat 23. Są jego monety i napis. Współczesny Adriana i Antonina (p. 98 – 100) żył r. 132 – 154. Są jego monety miedziane

Tyberiusz Juliusz Eupator panował r. 154 do 170 po Chr. wsadzony na tron od Antonina. Są jego monety i napisy. (Beck, Carry i Sestini piszą iż równocześnie władali niektóremi stronami Bosforu Leukanor i Eubiot o których niemniej wspomina, jednak mylne) (p. 100 – 101) (ob. Leukonos II)

Sauromat IV (syn Rometalsesa) panował r. 170 – 210 po Chr. współczesny Kommoda cesarza, prowadził handel z Tanaitami. Są jego monety i napisy.) (p. 101 – 105. Sauromat II żył 175 – 211. Są jego monety miedziane

Żył r. 211–228. Są jego monety z elektronu (białego złota) z znakiem mennicy HΦ*.

(p. 103–107) **Tyberiusz Juliusz Ryskuporyd III** (syn Sauromata II) panował od r. 209 do r. 229 po Chr. jak widać z napisu i monet.

Kotys III żył 222–234. Są jego monety miedziane z znakiem mennicy B*.

(p. 107) **Kotys III i Sauromat V** panowali równocześnie jak widać z monet. Sauromata V monety dochodzą do r. 233 po Chr. Kotysa III dłużej

Ininthimios żył 235–240 r. Są jego monety (z wizerunkiem także Aleksandra Sewera)

(p. 108) **Ryskuporyd IV i Ininthimej** panował pierwszy do r. 235 a Ininthimej do r. 239 po Chr. tylko jak widać z monet.

(p. 108) **Ryskuporyd V** panował r. 240–253 po Chr. jak widać z monet; za czasów Waleriana cesarza.

(p. 108) **Fareanzes** panował r. 253–257 po Chr. jak widać z monet.

(p. 109) **Ryskuporyd VI** monety jego są z lat 256–268 po Chr.

(p. 109) **Sauromat VI**, monety jego są z lat 275–276 po Chr.

p. 109–112 **Tyberiusz Julius Teiranes** panował r. 276–279 za czasów cesarza Probus jak widać z monet i napisu. Żona jego Aelia (Na jego pomniku wspomniany Lichofont kapłan oraz Sakles chiliarch i prefekt Aspurgów narodu azyjatskiego podwładnego Bosforskiemu państwu.)

Thothorsis żył 279–309 r. Są jego monety z znakiem mennicy ΓΠΦ.

(p. 112) **Thothorses i Sauromat VII** panowali równocześnie: Thothorses panował nad azyjatyckim Bosforem r. 279–304 po Chr.; a Sauromat VII nad Bosforem europejskim (r. 297. Thothorsesa są monety; Sauromata VI wspomina Konstantyn Porfyrog. (cap. 43.) iż powstał przeciwko Rzymianom w Azyi za czasów Dioklecjana. Wtedy wódz rzymski Konstancyusz Chlorus podmówił Chersonitanów iż wpadli do Bosforu zajęli Pantykapess i zmusili Sauromata VIII do zawarcia pokoju z Rzymem.

(p. 113) **Sauromat VIII** wspomina go tylko Konstantyn Porfirogenita iż mszcząc się krzywdy ojca swego wpadł do państwa Chersonitanów, lecz pobity koło Kaffy od Bikusa wodza Cherson. musiał zawrzeć pokój, przyczem granice między obami państwami ustanowiono.

Radamsadius i Ryskuporyd VII. Radamsadius (którego niektórzy mylnie Radameadis zowią) panował jak widać z monet i napisu r. 308–323 za cesarza Konstantyna wielkiego. Monety Ryskuporyda VII dochodzą do 328 roku; panowali oba wspólnie

(p. 113.–114)

Sauromat IX panował za czasów Konstantyna wielkiego (wspomina go tylko Konstantyn Porfirogenit) r. 330 wiodąc bój z Chersonitanami poległ od ręki Farnaka wodza chersońskiego

(p. 114–

Asandr II wspomina go Konstanty Porfirog. iż pochodził z rodu Sauromatów i że władał Bosforem jako hołdownik Chersonitanów; lecz wiadomość ta niepewna.

Monety Olbii: 1) Wasileos Skilourou, Olwio (miedziana I–II w. przed Chryst.) 2) Wasileos Farzoiou, Olwio (złota) 3) Wasileos Inismeiou, Olwiopoleos (srebrna)

Tu urywa się szereg władców Bosforskich z późniejszych czasów pozostał tylko napis grecki wspominający o M. Aureliuszu Androniku synu Pappusa który jako książę władał r. 403 w owych stronach.

Taki szereg władców ułożył Antoni Rożyk (Ашик) dyrektor muzeum kerczeńskiego w dziele Wosporskoje carstwo s jego paleograficzeskimi i nadgrobnymi pamiatnikami, raspysnymi wazami, planami, kartami i widami Odessa w typogr. T. Nejmana 1848. 4to Tom I. II. Napisy greckie bosforskie wydali Wasel, Koehler, Böckh, Stempkowski, Cary: Histoire des rois du Bosphore Cimmerien; Raul-Rochette: Antiquités grecques du Bosphore Cimmérien, Köppen: Nordgestade des Pontus; Dubois. — Monety wszystkie Bosforskie opisał Spasski. — Blaramberg

Okolice Czarnego morza i Krymu dzisiejszego znane były już od najdawniejszych czasów. Mythy greckie stanowią Prometeusza na górach kaukazkich. Tamże i na brzegach Bosforu sadowią klasycy Amazonki od których pochodził naród Sauromatów rządzonych od kobiet (γυναικοκρατούμενοι). Nazwa Sauromatów znana r. 1263 przed Chrystusem pochodzi od σαυρος – ομματα t.j. jaszczurcze oczy, czyli raczej od słów Taur – mart co po ormiańsku oznacza męża, człowieka. Homer posyła swych bohaterów na brzegi Bosforu Kymmeryjskiego do narodu Taurów i Kimerryjan

Łatyszew W.: Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini graecae et latinae. S. Peterburg 1885.

Spasskij: Bospor Kimmeryjskij. Moskwa 1846.

Burczakow: Obszczij Katalog monet prynadleżaszczych ellinskim kolonijam. Odessa 1884. Część I.

Sabatje: Kercz i Wospor. S. Peterburg 1851.

Uwarow graf A. S.: Izsliedowanija o drewnostiach Jużnoj Rossii. 1851–1853. Wypusk I. II.

Köhne B.: Izsliedowanija ob istorii i drewnostiach Chersonesa Tawryczeskago. S. Peterburg 1848 s Dopołnieniem. S. Peterburg 1850.

Drewnosti Bosfora Kimmerijskago chraniaszczyjasia w Imperatorskom Muzeje Ermitaża. S. Peterburg 1854. 2 tomy z atlasem 94 tablic (druk. w 200 exemplarzach ułożone przez Stefaniego i Giles)

Russkija drewnosti w pamiatnikach iskusstwa izdawajemyja grafom J. Tołstym i N. Kondakowym. S. Peterburg 1889–1890. 4to. Wypusk I Klassyczeskija drewnosti Jużnoj Rossii (z 145 drzeworyt.). – Wypusk II: Drewnosti Skitho-Sarmatskija (z 147 drzeworyt.) – Wypusk III: Drewnosti wremen pereselenija narodow (z 185 drzeworyt.) (3 Ruble)

Już r. 1734 przed Chr. Pelasgowie, za niemi, Karyj=
ży, Ateńczykowie i Miletyjczy tworzyli osady nad
brzegami morza czarnego na ziemi pokoleń kaukaz=
kich w Krainie Scytów. Grecy z Miletu, główniejszego
miasta Jonij, zakładali kolonie handlowe około 545
przed Chr. na brzegach morza Czarnego. Główniejsze
osady które potym tworzyły państwo bosforskie były:
Pantykapea (Kercz) Nimfeon (koło wsi Czurubasz)
Kimmerion (koło góry Opuk) Tyrytaka (koło wsi
Czurbasz) Theodosia, Parthenion, Mirmikion,
Heraklea, Dia, Akra, Kity, Zefirium p[illegible]:
leżały na stronie europejskiej; Fanagoria (nad rzeką
(nad Kubanem)
Kuban) [illegible] Ermoneja, Kippos (koło wsi
Akdenizowki niedaleko Tamanu) Gorgippia, Kimme=
rion, Achilleum, Patreusa, Korokondama (koło
Tamanu). Tanais, Nawbaris i Eksopolis (nad rzeką
Kubanem) były handlowe miejsca Tanaitów. Sindika
(przy ujściu Kubanu) Bata (Sudżuk-Kale, Noworossyjsk)
Gorgippia były osady greckie w Krainie Sindów
kaukazkich. — Narody które później hołdowały pań=
stwu bosforskiemu byli: Meoty (nad morzem azowskiem)
Syndy (koło Kaukazu) Torety (siedzieli od Kubanu do
gór Czerkieskich) z miastem Toryk czyli Hieron (Anapa)
Dandary (koło Kaukazu) Psessy, Aspurgi (dziś Tem=
riukskie chutory) Thatejcy (koło Azowskiego morza)
Kolonie greckie w Bosforze podlegały najpierw
Grecyi, czynsz ziemny płacili Skitom. Zbogaceni hand=
lem ci potomcy Miletyjczyków uzyskali potem swą
niepodległość, tworzyli rzeczpospolitę pod rządem
burmistrzów zwanych Archeanaktydami.
Po tych Archeanaktydach panowali oddzielni wład=
cy (basileos) od r. 438 przed Chr. do r. 375 po Chrystu=
sie, których szereg przytoczyliśmy powyżej z dzieła
Aszyka.
R. 375 po Chr. wpadli Hunnowie i zawojowali Bos=
for, aż cesarz Justynian r. 527–565 orężem tych stron
znowu nie wcielił do państwa Wschodnio-rzymskiego.
W VII wieku zajęli te strony Chazarowie, aż r. 965
Swiatosław pokonawszy Chazarów, i r. 988 Włodzimierz
W. zająwszy Cherzones, a Msciław (syn Włodzimierza)
podbiwszy Tamatarchę (na wyspie Taman; tak zwany
Tmutorokan) i książąt Jassów i Kazogów tych okolic
nie zajęli. Zostawały te strony pod panowaniem xiążąt ruskich
do r. 1127 w którym te okolice podbili Połowcy czyli Kumany
których r. 1237 Mongoły czyli Tatary pokonali. Za pa=
nowania Tatarów r. Genuezyjczykowie r. 1266 potwory=

Napis na kamieniu znalezionym w Tamanie:

+ :. Въ лѣто ѕфо. (t.j 6576 czyli 1068 po Chr.) INS 6. (t.j indykta 6) глѣбъ кназь [illegible] мѣрилъ м̊: (t.j more) по ледѹ ѿ [illegible] тъмѹторокана до кърчева (t.j do korczewa czyli Kerczu) ЛND (t.j 8054) сажє:

li na brzegach morza czarnego osady handlowe (pod:
czas gdy Weneczanie mieli osady nad reką Tanais
gdzie był ich główny port Tana dla handlu indyjskie:
go) Kaffa był główny punkt Genueńczyków (Weneczya:
nie zaś handlowali na morzu azowskiem) który opłaca:
li haracz Tatarom. R. 1475 Machomet II cesarz turecki
zabrał osady genueńskie; a Chan tatarski (potomek
dawnych Mogołów) Mengli Girej pod opieką Turcyj
utworzył oddzielne Krymskie Chaństwo które do r.
1584 było niepodległe, aż w tym roku Sultan Murad
ujarzmił hana Machomet Gireja. — Wskutek pokoju
zawartego w Kajnardżi d. 17 lipca 1774 Kerez, Je:
nikale i Kinburn odstąpiono Rossyj która się stała
dziedziczką Krymu, otworzywszy r. 1827 port w
Kerczu.
Nadbrzeża morza czarnego i azowskiego były od
wieków punktami handlowemi Egipcyan, Feni:
cyan, Greków, Rzymian, Byzantczyjczyków, Genu:
eńczyków (Ob. N. Murzakewicz: Istorija genuezskih
poseleniy w Krymu. Odessa 1837) Turków, Sławian
którzy z Persyj i Indyj wschodnie towary na
zachód wywozili. Po tych narodach zostały rożne
ślady i pamiątki w Krymie:
1) Wały i mury cyklopskie t.j. z ułożonych głazów
bez wapna (budowa właściwa starogrecka
2) Pomniki kamienne z napisami greckiemi (ledwie parę
Tauriskich znaleziono) z których widać iż plemiona
skityjskie, meotskie i greckie na Bosforze miały
osobne bóstwa np.: Protothrone Argoteraj (Bogini
stojąca na tronie najwyższym, łowczyni t.j. Dianna)
Astaraj (t.j. Dianna, fenicyjska Astarte) Sanerga
(czyli Anergas t.j. słońce, Jupiter) Serapis, Apa:
Lowrion (t.j. Wenera obłędliwa) Thesmothorion
(t.j Ceres prawodawczyni) Mars, Neptun, Eskulap,
Bachus, Herkules. — Z tych pomników i monet
widać że używano tu kalendarza i olimpiad greckich.
3) Monety miedziane, złote, srebrne i z elektrum
(........ z mieszaniny srebra i złota).
4) Groby w mogiłach te były w kształcie piwnic skle:
pione ułożonemi na ołowiu spajanemi kamieniami, ozdo:
bione czasem malowidłami, w nich leżały w ziemi lub
otwarto albo w trumnach drewnianych trupy niebosz:

czyków na posłaniu z liści laurowych lub trawy morskiej. Trupy te miały na sobie często suknie złotem przetykane, wieńce złote, ozdoby pierścienie, kuleczki, zwierciadła i t.p. rzeczy, koło nich stały naczynia, urny gliniane, bronzowe, srebrne, inne narzędzia i kości koni. Groby te opisał z rysunkami Aszyk w II tomie swego dzieła.

Rzeczy które znachodzono w grobach bosforskich (opisane w 3^m^ tomie dzieła Aszyka r. 1849 wydanym) są następujące:

~~[illegible]~~ Naczynia gliniane (κεραμα) z malowidłami czerwonemi na czarnym gruncie zwykle mitologicznej treści z napisami często greckiemi[*]: a) Naczynia na przysmaki (κυψελη) w kształcie urn z uszkami b) Urny do wody z wąską szyją i uszkiem, Dzbany: (ὑδρια) z jednym uszkiem (oenochoé) c) Urna brzuchata niska w kształcie wazy (lekane) d) Amfory gliniane e) Alabastra albo Ungventarium (ληκυθος) flakoniki z alabastru, złota srebra. f) Wazy srebrne. g) Patera srebrna. — Statuetki gliniane lub z elektrum i złote przedstawiające bogów lub inne rzeczy — Maski gliniane — Lampy gliniane — flakoniki ze szkła — Rzeźby i sarkofagi z marmuru. Tancerzki ze złota — Wieńce i korony złote, naszyjniki i perły złote, kuleczki, zapinki, medaliony, agrafy, pierścienie z kamieniami drogiemi — Zwierciadła (z miedzi spiżu) Trumny drewniane z malowidłami rzeźbami i ozdobami z kości słoniowej — Dzwoneczek bronzowy — Naczynia srebrne — łyżeczki miedziane, z słoniowej kości — grzebień drewniany — Wrzeciono z kości słoniowej — puszeczki z kości słoniowej — Klucz miedziany — zabawki (świstawki) dziecinne z miedzi, gliny i t.p.

Większa część kosztowniejszych pomników bosforskich znajduje się w Eremitażu w Petersburgu, inne w Muzeum w Kerczu r. 1826 założonem (przy którem od r. 1833 pełnił służbę dyrektora Aszyk) z którego cenniejsze rzeczy podczas Krymskiej wojny przewieziono do Eremitażu.

[*] literami alfabetu ustanowionego w Atenach r. 403 przed Chrystusem)

ΑΛΕΙΠΤΡΑ

Naczynia gliniane znachodzone w grobach bosforskich: amfory (z 2 uszami: jedna z wyobrażeniem Nereid na hipokampach czyli morskich koniach), hidrye, kratery, psikter (chłodnik), - do picia: ojnochoi, kotila, kiatos, fiala, kantar, skif, ryton (rogi) - do gotowalni (toalety): luterion, lekane, lekithos, piksyde, aribale, alawastron, perlike,

103

L'Art verifier les dates. Paris 1818. 8°
18 Vol. 2719.

Brandis: Das Münzwesen in Vorderasien bis Alexander d. G. 1866. 8.
2752.

Blau: De nummis Achaemenidarum
1856. 4to br. 6459.

Cohen: Description hist. sous l'empire
Paris 1859 Tom 1-7. 2779.

Eckhel: Descriptio nummorum Antiochiae
Syriae 1785. 4° 5645.

" Doctrina nummorum veterum 1775. 4° 2 Part. 5642

" Addenda 1826. 4° 5645.

Jacob: Traité de numismatique. 1828. 8° 2 Vol.
3172

Imagines omnium Caesarum 1584. 4° 5875

Millin: Introduction a l'étude des medailles
1796. 8° 2996.

Mionnet: De la rarete des medailles 1827
8° 2 Vol. 2997

Merzbacher: De Siclis 1873. 8° 5383 brosch

R.

Marian Sokołowski
wydalony ze Lwowa
1864 do Salzburga
Komisarz R. N.

La Chronique de Paris
1893 miesięcznik
d. 25 Kwiet
25 maja } Opis Krakowa
przez Kazimierza
Krzyżanowskiego
z Muszy

Alfabety wschodnio-aryjskie.

Znaczenie	aryjskie (baktryjskie)	indyjskie (indo-scytyjskie)	Znaczenie	aryjskie (baktryjskie)	indyjskie (indo-scytyjskie)
a	⅂	[illegible]	n	ʅ ε	⊥
e	ϒ	—	p	⌈	ɓ
i	ʔ	⁚	ph	†	b
u	]	[	b (?)	2	□
á, an	[illegible] [illegible]	—	m	∪	[illegible]
k	ϒ	t	r	[illegible] ʃ	ı
kh	[illegible] ʃ	—	l	⊣	[illegible]
g	φ	[illegible]	v	Ч	[illegible]
ch	Γ [illegible]	[illegible]	h	ʅ ~	[illegible]
chh	Σ	[illegible]	s	[illegible]	d
g'	[illegible] Ч	ε	stra	[illegible] ƶ	—
j	Λ	—	ka	[illegible]	—
t	ʅ [illegible]	⅄	ká	[illegible]	—
th	[illegible]	⊙	ke	[illegible]	—
t'	Ч	—	ki	[illegible]	—
d	[illegible] [illegible]	[illegible]	ko	[illegible]	—
dh	З	D	ku	[illegible]	—
d'(t)	ʃ	—			

Alfabety wschodnie (Semickie).

Znaczenie Hebrajskie	Nazwa	Fenickie *)	Numidyjskie *) (Punickie)	Samarytańskie *) (Staro-hebrajskie)	Sasanidzkie *)	Celtyberyjskie **) (podług Grotefenda)
א	Aleph					
ב	Beth					
ג	Gimel					(?)
ד	Daleth					
ה	He					(e)
ו	Waw					
ז	Sajin		= =	= =		(?)
ח	Cheth					= =
ט	Teth			= =	= =	= =
י	Jod					
ך כ	Kaph					
ל	Lamed					
ם מ	Mem					= =
ן נ	Nun					
ס	Samech			= =		= =
ע	Ajin				= =	
ף פ	Phe					= =
ץ צ	Zade				= =	= =
ק	Koph				= =	
ר	Resch					
ש	Sin					
ת	Taw					

*) Podług Geseniusa, Judas A. C. Etude démonstrative de la langue Phénicienne et de la langue Libyque. Paris 1847. 4to – De Sauley: Recherches sur la numismatique punique. Paris 1843. 4to – Gesenius: Scripturae, linguaeque Phoeniciae monumenta.

**) Celtyberyjskie podług Grotefenda L. C.

Alfabety zachodnie

Greckie	Rzymskie	Etruskie	Umbryjskie	Oskijskie	Celtyberyjskie (podług De Saulcy)
Α Λ Α Α	Α Λ	Α	Ꭺ	Ꮑ	Ω Λ Λ Α
Β Β	Β	–	8	8	Γ Ρ Ρ D
Γ Λ C	G C	⅂	–	>	ʃ
Δ D	D	–	–	Я	Δ Δ
Ε	Ε	Ǝ Ǝ	Ǝ	Ǝ	Ψ Ψ Ш
F (digamma)	F	ꟻ ꟻ ꟻ	ꟻ	Ǝ	–
Ζ Ι	Ζ	–	‡	Ι	–
Η ⊟ (é i h)	Η	⊟	⊘	⊟	Ⱶ F F (é)
Θ ⊙ ⊕ ⊟	–	⊗ ⊙	–	–	⊙ ⊕ ⊘ ⊘
Ι Ϛ	Ι	Ι	Ι	Ι ⊦	Η Ж u. Ν
Κ Κ	Κ	ꓘ Κ	ꓘ	ꓘ	< < < Κ
Λ Λ V	L V	⅃	⅃	⅃	Λ Λ Γ
Μ	Μ Μ	Ɯ	Ɯ	Ɯ	Μ
Ν Ν	Ν	И	И	И	Ν
Ξ Χ Ξ	Χ	–	d (?)	–	–
Ο ο ◦ □ ‖ Ω ω W	Ο	–	–	–	□ ⊙ Ο ‖ Ω Ω
Π Γ	Ρ Γ	1	1	Π	–
Ϙ Ϙ (koppa)	Q	–	–	–	–
Ρ Ρ R	R	◁	D ‖ q (rs)	D ◁	◇ Ϙ Ϙ Ϙ ◁
Σ Μ Ϛ S Ε C	S	Ƹ	Ƨ Μ	Ƨ	Ϟ Ϟ Μ
Τ Τ	Τ	Τ +	+ Υ	Τ	↑
Υ V	V V	V	V	V V	Ƿ Ƿ
Φ φ Φ Φ	–	Φ ‖ 8	8	8	–
Χ + ‖ Ψ (x, ps)	–	↓	–	–	Χ Ж Χ

Oskijskie napisy. Ob. Mommsen: Die Oskischen Inschriften. – Mommsen: Nachträge zu den Oskischen Studien. Berlin 1846. 8° – Mommsen: Die unteritalischen Dialekte. Leipzig 1850. 4to – Friedländer: Die oskischen Münzen.

Przykłady

Napisy: 1) Greckie: ΒΑΣΙΛΕΩΣ — ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ — ΜΙ — ΜΡ. — Werlhof pag. 53 N.º 10.
Tetradrachma Alexandra III Wielkiego króla macedońskiego srebrna (z r. 336–324 przed Chrystusem): Av. Głowa Herkulesa nakryta lwią skórą. — Rv. Jupiter siedzący na tronie trzyma na prawej ręce orła, a w lewej włócznię. Napisy: Król — Alexander — Mi (Macedonii?) — i monogram pod tronem.

2) Greckie: ΒΑΣΙΛΕΩΣ — ΠΤΟΛΕΜΑΙΥ — ✱. — Werlhof pag. 42 N.º 8.
Moneta spiżowa duża Ptolomeusza III. Evergetes (dobroczyńcy) króla Egiptu (z r. 246–221 przed Chrystusem): Av. Głowa Jowisza Ammona brodata z rogami. — Rv. Orzeł stojący na piorunie, ma między nogami monogram ☧ a z boku róg obfitości: Napisy: Król — Ptolomeusz.

3) Oskijskie: ΜΟΝ-[redacted] ΣΑΣΜ — ΠV+ -ΟΕΜ. — Werlhof pag. 35 N.º 6
Moneta srebrna większa miast Siris i Buxentum w Lakanii (Wielkiej Grecyi we Włoszech): Av. Byk kroczący na lewo z zwróconą ku tyłowi głową (wypukły); napis czyta się z tyłu: ΣΙΡΙ-ΝΟΣ (Sirinos) — Rv. Byk kroczący w prawo, z zwróconą ku tyłowi głową; napis czyta się z przodu: ΠΥΞ -ΟΕΙΣ (Pyxoeis) (Policastro dzisiejsze?)

4) Oskijskie: ⊏⊢JΕΓΙΛ.. — Werlhof pag. 129 N.º 21.
Denar srebrny miasta Corfinium (w Wielkiej Grecyi we Włoszech): Av. Głowa kobieca uwieńczona wawrzynowym wieńcem z napisem czytającem się z tyłu: VÎTELIU. — Rv. Rycerz stojący w hełmie w prawicy trzyma włócznię na dół spuszczoną, w lewicy zaś przepaskę (parazonium), u stóp byk leżący, u spodu monogram: Я.

5) Samarytańskie: ΕΜ⅄⊿ΡΞШ⅂ᒪWϟΡ⅂. — ⅂ǂЬΜ⌃ᒪΡW-ЭW. — Werlhof pag. 71 N.º 16
Sekel żydowski (Judaei) srebrny (z r. 137 przed Chrystusem): Av. Różczka Aarona z napisem czytającym się: ירושלים הקדושה (Jeruzalem święte). — Rv. Kielich, z napisem czytającym się: שקל ישראל (Sekel Izraela) ש.ב. (Roku 2) — Exemplarze z podłego srebra (Potin) podrabiane były w Offenbach przez radcę nadwornego Beckera.

6) Baktryjskie: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΥΚΡΑΤΙΔΟΥ. = PJ7Z⌣ P7777Y. ∆
Moneta miedziana czworograniasta baktryjskiego króla Eukratydesa II wielkiego (około r. 180 przed Chrystusem). — Av. Głowa w hełmie, z napisem greckim z 3 stron: Król wielki Eukratides. — Rv. Dwóch Dioskurów z włóczniami i gałęziami palmowemi jadących w prawo z napisem baktryjskim: Mahârâgasa — Eikatidasa — i monogram: ∆. — Werlhof pag. 245 N.º 22

Werlhof
pag. 114 №. 20.

7) <u>Celtyberyjskie</u>: MΨXΠOΨΣ< .

Moneta srebrna hiszpańskiego miasta Segobriga (Segorbe) z czasów Juliusa Caesara Oktawiana Augusta (około r. 10 przed Chrystusem bita w Hispanii Tarrakoneńskiej (d. subaeratus). — Av. Popiers męszczyzny w prawo zwrócona, poniżej litera M (celtyberyjskie S.), w tyle księżyc (◡). — Rv. Jeździec z włócznią pod nim napis celtyberyjski: SEGBRICS.

Kraje

Państwa powstałe na gruzach [illegible]nego państwa rzymskiego posiadały za długo jeszcze mnogość rzymskiej monety i powoli tylko zaczęły wybijać własne pieniądze. Najpierw trzymały się złotej waluty i wybijały na wzór rzymskich złote solidy. Później dopiero wybijano srebrną walutę, i były dwustronne monety srebrne zwane denarami. Były to jedyne monety znane. Są denary bite w Niemczech z czasów panowania królów dynastyi Karolingów, Saksonii i Frankonii od VIII aż do XII wieku. Denary te są najdawniejszą monetą niemiecką. Na początku XII wieku około r. 1130 powstały brakteaty w niższej Saksonii i Turyngii które bite w Goslar, Magdeburgu, Erfurcie i t.d., oraz w Miśnii margrabstwie różnych stempli coraz gorsze pod względem sztuki

w XIII wieku zaczęto w Francji w mieście
Tours wybijać dwustronne monety
zwane denarius grossus (gros Tournois)
które r. 1300 w Czechach jako Grossy
pragenses i w Miśni naśladowano
jest to Schilling, Groschen znany
w całej Europie rozpuszczony. Rów
nocześnie r. 1252 zaczęto wybijać
w Florencji monetę złotą fiorino
d'oro, co naśladowano w Niem. gulden
jako dukaty — Większe monety srebr
ne na kształt tal. zaczęto r. 1484
wybijać w Tyrolu za arcyksięcia Zyg
munta i w Czechach w Joachimsthal
przez Schlicka. Zmiany rozpoczęła się
nowa epoka monet.

Monety Jaksy z Kopnika. – Wpiśmie: Zeitschrift für Numismatik, herausgegeben von Dr. Alfred von Sallet. Berlin, bei Weidmann, 1875. 8vo III-er Band, str. 253–260 wartykule: Brandenburgische Brakteaten Jacza von Köpenick. – Albrecht der Bär. – Otto I. von A. v. Sallet podaje następującą wiadomość. Krótką ale treściwą wiadomość o monetach tego księcia umieścił Grote (w Münzstudien I. p. 385 i następ.), z której dowiadujemy się iż Jacza czyli Jacza (Jan) był w połowie XII wieku księciem przyległego Berlinowi miasta Köpenick. Dominus Jacza, dominus Boguslaus i Dominus Cazimerus (książęta szczecińscy i demińscy) przychodzą w dokumencie z r. 1168. Kronika (Brandenburska w Pulkawy Dziejach) z XIV w. opowiada iż r. 1157 Jacze dux Poloniae, wuj (Oheim) Henryka Pribislava, opanował miasto Brandenburg, które mu wkrótce Margrabia Albrecht Niedźwiedź odebrał. Wszelkie inne wiadomości podług Grotego są poezyją lub mylnem pojmowaniem.

Berlińskie Muzeum posiada 10 brakteatów Jaksy. Pierwszy Mader (Zweiter Versuch über Brakteaten p. 71 Taf. IV. 76–78) opisał i odrysował 3 brakteaty:

1) Popiers księcia z długą brodą z przodu, w prawej trzyma proporzec, w lewej krzyż podwójny (patryarchalny); koło krzyża 2 kropki a za popiersiem sześciopromienna gwiazda. Napis do koła: iacza. de. copnic. (Obacz Rabe: Nr. II.) (Mader Taf. IV Nr. 76)

2) Popiers księcia z długiemi włosami z brodą alokowaną, w zbroi karacenowej z przewieszonym płaszczem; w prawej trzyma proporzec z 3 strzęgami a pod nim tarczę, w lewej gałąz palmową. Napis do koła: iacza. de. copnic. (Sallet No 1 pag. 254 – Rabe No IV. – Becker W. G. Zweihundert seltene Münzen des Mittelalters. Dresden 1813. 4o Taf. V. Nr 150 pierwszy opisał i odrysował ten

brakteat, jest on wytwornej roboty – Najlepszy rysunek u Salleta)

3) Książe w całej figurze z gołą głową z brodą w koszuli karacenowej do nóg, z szarfą siedzi na łuku jakiejś budowy która ma z boku po jednej baszcie. W prawej trzyma krzyż patryarchalny, w lewej różdżkę palmową. Napis do koła: iaczo. de. copninc denarii. (Jedyny dotąd znany exemplarz tego brakteatu znajdującego się w zbiorze p. J. Rochet w Berlinie, opisał i odrysował Sallet l. c. Nr. II.)

Brakteaty te bite na wzór brakteatów magdeburskich z świętym Mauryceym. Patryarchalny krzyż (miechowski) wskazuje na pielgrzymkę Jaxy do ziemi świętej, podobnie jak i palma.

4) Popiersie księcia bez brody w hełmie i pancerzu w prawej trzyma miecz goły, z boku kwiatek jak arabesk. Popiersie ta umieszczona wśród łuku półokrągłego z makówką na górze, po każdym boku baszta – napis: iakza. coptnik. cne – ~~[illegible]~~ (może knez) –
(Rysunek w Rabe Nr. V.)

5) 6) 7) (obacz w Rabe Nr. I. III. VI)

Sallet No. I. pag. 254.

IACZO·DE·COPNIC·

Sallet No. II pag. 255

IACZO·DE·COPNI...ENARII

Jellet N° I pag. 254.

IACZO·DE·COPNIC·

Jellet N° II pag. 255

IACZO·DE·COPNI--ENAR

wielk 2 złotówki

Nr 1. popierś męska ~~[illegible]~~ z twarzą ku prawej stronie zwróconą z niepokrytą głową ~~długą~~ brodą w fałdzistej sukni w ręce prawej trzyma miecz dobyty w lewej zaś ~~ręgę~~ gałąź palmową na tle koło głowy 3 gwiazdy do koła napis: Jacza - de - copnic.

Nr 2 popierś męska z twarzą ku prawej stronie zwróconą z niepokrytą głową brodą w ~~lew~~ prawej ręce proporczyk; z lewej strony wzgórze na którym krzyż patriarchalny czyli podwójny czyli miechowski z 2 ~~pun~~ kropkami na tle po boku i gwiazdą ~~koło~~ pod proporczykiem. napis tac: Jacza de copnic. [illegible]

Nr 3 postać zbrojna w całej figurze w szyszaku (trzymająca w prawej ręce włócznię a w lewej tarczę dużą na której widoczne belki i wyniosłości ostra (Spitze) koło figury po prawej stronie gałąź palmowa napis tac do koła Jac. Kes (co ma oznaczać Jaczo Knez) Opisał Koehne

(Na herbów zaczęto używać w XIII wieku w Polsce w XIV w.)

Nr 4 Popierś męska z głową pokrytą okrągłym szyszakiem brodą w kędziory spadającą na piersiach karacena okryta bogatym płaszczem w prawej ręce trzyma tarczę ozdobną i proporczyk w lewej gałązkę palmową po bokach na tle 2 kropki. napis Tac. do koła: Jaczo. de. copnic. (Opisał W. G. Becker 1813

Nr 5 W Bramie łukowej okrągłej koło której z boku 2 wieże popierś w profilu bez brody w szyszaku i pancerzu trzyma miecz dobyty w prawej ręce na tle koło twarzy (popiersia) z lewej strony gałązka napis do koła Tac: Ja Kza Coptnik. Cne. (Knez?)

Koepenick 2 mil od Berlina miasto

pierwsza wiadomość o brakteatach Jaxy: Józef Mader prof. w Pradze 1808. mówi że był ten Jaczo był panem Średniej Marchii w Köpnick (Rabe p. 133 dowodzi że Köpnick w Polsce

Mader opisał monety Nr 1, 2. z napisem Jacza de Copnic

Köhne (1843) brakteat Nr 3.

W. G. Becker 1813 opisał Nr 4.

M. F. Rabe 1856 opisał Nr 5.

A. F. Riedel (1831) i Koehne (1843) opisał Nr 6.

Nr 6. Osoba jak się zdaje uzbrojona z gołą głową z brodą siedzi na krześle ku ~~lewej~~ prawej stronie zwrócona w prawej ręce trzyma miecz dobyty w lewej gałązkę po bokach 2 wieże z baniastem pokryciem. Na tle koło postaci z ~~góry~~ (2 róże. Koło głowy z prawej strony litera E.

Köhne przypisuje Jaxie.

monety te znajdywane w mnogiej ilości w Freienwalde (w Brandeburgii), na Pomorzu i w Rugii wraz z monetami Albrechta Niedźwiedzia margrabi, Ottona I ~~magdeburskiego~~ i Wichmanna arcy biskupa magdeburskiego

Brakteaty była to zdawkowa moneta w XII aż do środka XIV wieku wybijana z cienkiej blachy srebrnej po jednej stronie za pomocą stempla i młotka, na podkładzie skórzanym. Z 1 grzywny srebra wybijano r. 1300 brakteatowych feników 700 sztuk. Przy większych summach rachowano brakteaty na funty (talentum, marca); na fertony (t. j 1/4 marki) na łuty (t. j 1/16 marki). Co roku przebijali dzierżawcy mennic brakteaty. – Ojcem nauki o brakteatach może być słusznie nazwany numizmatyk Józef v. Mader.

Monety kuficzne (złote: dinar; srebrne: dirhem; miedziane: fils, w liczbie mnogiej fulus) mają nazwę od miasta Kufa (dziś w gruzach w wilajecie Bagdad, nad Eufratem) od 7go wieku stolicy kalifów), arabskie pismo tutejsze używane w monetach i napisach zwano kuficznem. Pierwotnie bito te monety na wzór bizantyńskich; dopiero roku hegiry 77 (t. j 696 po Chrystusie) zaprowadził kalif Abd ul Melik w monetach typ czysto kuficzny mieszczący na monetach z obu stron w polu mahometański symbol wiary, i miejsca z Koranu na stronie Av. miejsce bicia i rok. Najczystszy typus kuficzny w monetach dynastyi Omejjadów, Abbasydów – Ortokidów (w Mardin r. 1152–1239; w Amid i Keifa r. 1149–1221); Zenkidów (w Mosul r. 1149–1257; w Sindschar r. 1197–1219); Ajubidów (Salah-eddin w Syryi i Egipcie r. 1171–1193; Al Aschraf Musa w Mafarekin r. 1210–1228); Seldschukidów (w Rum); Bagratydów w Iberyi czyli Georgii (Thamar r. 1192–1245; i Dawid III r. 1193–1200) – Opisy monet kuficznych Frähn, Stickel: Handbuch zur morgenländischen Münzkunde. Leipzig 1845–1870. 2 Hefte, Pietraszewski: Nummi mohamedani. Berlin 1843. 4o Nr. 468 Hiff /: Moavidarum, Chariamschachorum, Mervanidarum, Ortokidarum, Karakojanlu, Seldschukidarum, Atabekorum, Fatimidarum, Ajjubidarum, Hulagidarum :/

Monety średniowieczne: Longobardów (Pertaris r. 671) Westgotów w Hiszpanii (Leovigildus r. 572 – Witiza r. 698–701) – Merowingów (Theodobert I r. 534) – Karolingów (Pipin mały r. 752–986)
Królowie Armenii, Książęta Antyochii, Królowie jerozolimscy, Cypru, Książęta z Rhodos, Chios, Mytylene, Achaja, Athene, Korfu, Ragusa, Cattaro – Dożowie Genui, Wenecji, Margrabiowie Mantui (Gonzaga), Republika Medyolanu (Visconti, Sforza), Książęta Ferrara, Pesaro, Hrabiowie Urbino, Papieże, Miasta.

Tłuste plamy z książek wywabiać. Plamy za pomocą pędzla cienkiego naciera się najprzód rektyfikowanym terpentynowym spirytusem, a gdy zaschnie zwilża się nieco spirytusem (Brenngeist) który oddali wszelkie brudy.

Monety Merowingów: a) Triens złoty (wielkości zantówki) b) Solidus złoty (nieco większy). c) Denar srebrny frankoński Pippina z r. 751 (takiejże wielkości) — Awers ma popiersie; Rewers ma krzyż i napis w abbrewiaturach.

przestało być
stało się
[illegible] pod
[illegible],

Abisyńskie monety
cesarza Axmah (644–658)
~~...~~ miedziany z napisem
amharskim
cesarza Aphidas (~~536~~ 644 – 658)
złoty z napisem greckim
(na wzór bizantyjsk.)
cesarza Gersemur (536–542)
złoty z napisem greckim
(na wzór bizant.)

Numni scyphati Regenbogenschüsselchen

Monnaie coulée – lane (les grave)
(okrągłe

Trieny miedziany Konstantyna
Brakteat (w Niemczech, Polsce)
Florenus, Cekin, Esterling, Franc, Écu (scudo)
– Denarius

Od r. 1439 zaczyna się odrodzenie monet od malarza i medaliera Vittorio Pisano czyli Pisanello (1380–1456) z Werony – po nim Caradosso, Giovanni Cavino detto il Padnano, Pastorino, Benvenuto Cellini

Ambrogio Foppa detto Caradosso z Mondonico pod Como złotnik 1500

Giovan Maria Pomedello z Werony malarz i złotnik 1519–1527

Gioven Maria Mosca detto il Padovano z Padwy rzeźbiarz osiadł w Polsce 1532–1573.

Benvenuto Cellini z Florencji złotnik i rzeźbiarz 1500–1571.

Matteo de Nassaro z Werony malarz, złotnik, rytownik pracował w Paryżu 1529.

Giovanni Jacopo Caraglio da Verona architekt rytownik 1540.

dziś robotnik jeden wybija dziennie 15–2000 sztuk (blach (flans)) monety; za pomocą machiny parowej Uhlhorna można wybić na godzinę (à l'heure) 2400 sztuk.

<u>Decoratio</u> (IV)

Fałszerze monet starożytnych: Giovanni Cavino i Alessandro Bassiano z Padwy r. 1540.

Carl Wilhelm Becker ur. 1771 w Speier +1830 w Offenbach

Steinbüchel A. v. Die Beckerschen falschen Münzstempel. Wien 1836

Pinder M. Die Beckerschen falschen Münzen. Berlin 1843. 8°

117

Portugalskie: Crusade (srebrny, złoty) 1500

Hiszpańskie: Real (srebrny) – Escudo d'oro – Piaster

Francuskie: Denar, Solidus – Tournois (1200) (Gros Tournois) – Royal d'or (1400) – Ecu (1420) Denier tournois – Teston – Zeton (mosiężne)

Angielskie: Solidus – Rosenoble – Groat – Penny – Schilling – Crown – Pence – Farthing

Włoskie: Scudo – Ducato – Teston – Quattrino – Soldo (Solidus) – Matapan (weneckie) – Brello – Zecchino – Lira – Fiorino d'argento – Fiorino d'oro – Soldino – Carlino – Scudo d'oro –

Papieskie: Denarius – Zechino – Paolo – Bajocco – Papetto

Niemieckie: Solidus – Denar – Brakteat (r. 1125 – 1300)

Czechy: Solidus – Denar – Brakteat – Grossus (r. 1278

Hradisch Praemonstratenser Stift bei Olmütz

Ljubić: Opis jugoslovenskih novaca. Zagreb 1875.

118

Double tournois: Korona podnią X..
+ Francor. rex.
Ro. Rangmuker mit 12 mit Lilienspitzen.
+ mon. eta. no. a.
(Karol IV piękny 1322–1327 Król Franc.)

119

1 marc ~~arg~~ auri = 12 marc. gross
= 12 marc. minus 2 fertones
Marca de 20 Karatus | 12 marc. et 8 gros
21 Karat. | 12 marc et 9 fert.
22 Karat. | 13 marc.

Wstęp krytyczny do dziejów Polski przez Augusta Bielowskiego. Lwów 1850. 8º.

p. 12 Lęchici czyli starożytni Linchici lud pierwiastkowo ilirski mieszkał później w Dacyi – Była Kronika zawierająca dzieje Hirodaków poczynając od czasów Artaxerxesa Mnemona (Aswera w biblii) do Decebala, czerpał z niej Miorsz.

p. 23. Miorsz żył na początku XI wieku, Anglorat był przodkiem Korabitów, stanowi jego Kronika początek dziejów które Lengnich r. 1749 pod mianem Kadłubka wydał a r. 1824 Kownacki (inni go zową Mierzwa – Dzirzwa – jesto kompilator Kadłubka)

p. 274 Państwo Autaryotów czyli Linchitów powstało na początku IV przed Chryst. wieku pierwszym mocarzem jego był Bardyl (czyli Grak albo Herakles – Krakus) Granice państwa sięgały od Adryatyku do Bulgaryi, gornej Panonii i do Noryku – Smok (p. 276) Graka owego siedział w jaskini niedaleko ujścia rzeki Drynu. – Syn Bardyla był Grak II (czyli Herakles albo Kleitos) założył miasto Dyrrachium (δυ-Ῥαχος) t. j. Graków

p. 287 Wanda była corką Graka II czyli Klejtos-a, zwała się Ἀνδεα

p. 323. Pierwsza dynastya:

Grak I (Bardylis, Ardis) ur. 449 + 340 przed Chr.

Grak II (Klejtos) 340 – 336.

Wanda (Anda, Adea) (Libusa) 336

Birkenna żona Pyrrhusa 300 przed Chr.

Historia pag. 442–464. aż do czasów Swiętopełka i Piasta.

p. 322. Druga dynastyja
Lestko I (Glaykias)
336 – 300

Mytilus czyli Mointus (przerwa dalej)

p. 339 Trzecia dynastia
Lestko II czyli Przemysław
(Byrebistas, Sitalcus)
+45 przed Chrystus.
zowią go królem Getów zdobywa
Olbią

Ten Kotyos był synem
Mitrydata Eupatora
panem Bosforu
żył 68 – 69 po Chrystusie

p. 357. Lestko III czyli Kotyos (syn Birebisty p. 359)
albo Kotiso ~~[illegible]~~
45 – 4 przed Chryst. (Kotys)
pobił 3 krotnie Cezara i wodza rzymskiego
Bebiusza w krainie Partynów koło Dyrrahium
miał za żonę Julią siostrę Juliusza
Cezara miał 20 synów:

p. 375

Popiel I Pompilius
Roimetalkis I, Cajus
Julius Rhoemetalces)
+13 r. po Chr.
stronnik Oktawiana
panował w Tracyi i Cher
sonesie jest jego me
dal na którym popiersia
jego, żony i synka
wspomina go Dio Cass: LIV. 34
że go Pizon wódz rzymski przywró
cił na tron w Tracyi
Plutarch mówi że go Oktawian
wspierał

Popiel II Kotysko
(Kotyos V, Cotys)
+19 r. po Chr. żona N.
córka Pitodory Króło:
wej Pontu i Polemona

Sadales

Kotyos IV
(Cotiso) zaręczony
r. 32 przed Chr. z Julią
córką Oktawiana
+16 r. przed Chryst.
był poetą wspo:
mina go Owid
ex Ponto II. 9

Raskypo: N.
rys II
+11 przed
Chryst.

Raskyporis I
+ 30 po Chryst.
Tacyt mówi że
po śmierci Roi
metalka I cesarz
Augustus dał mu
część wschodnią
ojcowizny, że za:
garnął on Tracyą
(Rasibor)

Roimetalkis
II + 47 po
Chryst.
zabity przez własną
żonę

Raskos

(vide
Bogufa[ł]
Chroni[ka]

p. 403. Czwarta Dynastya

Kotysko 38 r. po Chryst.

Piast żona Repka

Ziemowit Dekebalos ur. 31 + 105 po Chrystusie walczy z Trajanem | Diegis | N. cór: ka

(urywają się dzieje dynastyi)

Świętopełk (Ziemowit) 861 + 894 po Chrystusie

Lestko IV (Mojmir) 894 + 913 | Świętopełk II | Świętobóg

Ziemisław (Ziemomysł) r. 913 + 958 żona Górka

Adelajda (Bele: Knegini) żona Gejzy I króla węg. (cf Dietmar) | Mieczysław I ur. 931 + 992. 1) żona Dąbrówka (Dobrochna) 2) Oda niemka | N + 958 syn | Czcibor 973.

Bolesław chrobry ur. 967 + 1025 (z Dąbrówki) | Włodowej + 1002 (z Dąbrówki) | Mieczysław ur. 979 (z Ody) | Święto: pełk | Lam: bert (z Ody) | Kunilda żona Swe: na duńskie: go

Otto (Bez: braim) + 1031 | Mieczysław II ur. 990 + 1034 (z żony Emnildy) | Lambert (Bolesław) 1025 kamaduła (z żony Emnildy młodszy) | N. córka żona Świę: topełka Kijowskie: go | N. córka żona Her: mana hra: biego Misnii | N. córka zieni

(vide Bogufał Chronic) Roman princeps Russia

Dobrowka pierwsza żo: na Kazimierza Igo + 1045

Kazimierz I | Bolesław

Teodoryk

Otto czyli Bezbraim najstarszy syn Bolesława Chrobrego wypędzony na [?] dziedzictwa w Rusi (ziemi krakowskiej) za pomocą cesarską strącał z tronu Mieczysława II (Wippo u Pistor. III. 470. 477)

Miseco (Mieczysław II) et Boleslaus filii Emnildis et Boleslai chrobry Thietmar IV. 37.

Busclavus (Bolesław) sclavonici regis filius a S. Romualdo monachus factus (Petri Damiani Vita S. Romualdi)

Erklärung der Abkürzungen auf Münzen der neueren Zeit, des Mittelalters und des Alterthums, so wie auf Denkmünzen und münzartigen Zeichen von F. W. A. Schlickeysen. Zweite durchweg verbesserte und sehr vermehrte Auflage von Dr. Reinhold Pallmann und Dr. H. Droysen. Berlin (Verlag F. & P. Lehmann) 1882. 8vo 30 Bogen mit 2 Kupfertafeln. (16 Mark.)

1a edycya wyszła: Berlin (F. Schneider et Comp) 1855. 8vo pp. X. 268 u 2 Taf.

Starzy Rzymianie bili pierwotnie z 1 funta złota 40 monet, których waga tak się zmniejszała, iż Konstantyn Wielki z 1 funta złota bił 72 soldi. — Z 1 funta srebra bito początkowo 84 denarów, później 96 denarów.

A. L. Ligber wyrzynacz stempli w Warszawie 1808.
Anton Partenstein Münzmeister w Warszawie 1772 – 1774.
Andreas Tympf Mzm. w Wschowie 1646, w Poznaniu 1652 – 1667.
Boratini Titus Livius Mzm. w Warszawie 1685. T. L. B. ~~1656 – 1683~~
Caspar Rytker Mzm. w Olkuszu 1593 – 1604
Conrad Heinrich Schwerdtner Mzm. w Gdańsku i Elblągu 1759 – 1761
Constantin Jablonowski wyrzynacz stempli w Olkuszu 1767.
Christoph Schulz Mzm. w Elblągu 1671 – 1672
Christian Schirmer Wardein w Gdańsku 1623 – 1673.
Daniel Böttcher Mzm. w Toruniu 1760 – 1763.
Daniel Lesse Mzm. w Gdańsku 1657 – 1685.
Daniel Sailer wyrzynacz stempli w Augsburgu 1620 – 1625
Daniel Sievert Wardein w Gdańsku 1698 – 1734.
Ephraim Brenn Mzm. w Warszawie 1774 – 1792.
Fréderic Guillaume Dubut wyrzynacz stempli w Gdańsku + 1779.
Friedrich Hoffmann Mzm. w Warszawie 1827 – 1830.

Friedrich Ludwig Stüber Mzm. w Gdańsku i Elbingu 1760 - 1767.

Friedrich Sylm Mzm. w Warszawie 1765 - 1767.

Johann Höhn wyrzynacz stempli w Gdańsku 1659 + 1693.

Johan Philipp Holzhaeuser " " w Warszawie 1764 + 1792.

Hermann Rytker Mzm. w Krakowie 1596 - 1598.

Johann Jacob Reichel wyrzynacz stempli w Warszawie 1792.

J. M. F. Minheymer " " " 1850.

Jerzy Pusch Mzm. w Warszawie 1830 - 1834.

Sebastian Döbler wyrzynacz stempli w Gdańsku 1634.

Rentzmann W.: Numismatisches Legenden-Lexicon. Berlin 1866-1878. 8vo 2 Theile und Nachtrag.

Rentzmann W.: Numismatisches Wappen-Lexicon. Berlin 1876. Text in 8vo und Atlas (34 Tafeln) in fol. gros.

Die Reichel'sche Münzsammlung in St. Petersburg. Petersburg 1842 - 1850. 8vo 9 Bände, mit 11 Tafeln. (I. Russland. - II. Liefland, Curland, Polen. - III. Oesterreich. - IV. Preussen. - V. Dänemark, Schleswig-Holstein, Schweden, Norwegen. - VI. England, Schottland, Irland, Belgien, Holland - VII. Frankreich. - VIII. Spanien und Portugal. - IX. Vandalen, Ostgothen, Italien, Serbien etc.) (310 Mark)

Reichel J.: Beiträge zur russischen Münzkunde. I. und II. S. Petersburg 1847. 8vo mit 7 Tafeln.

Chaudoir S. de: Aperçu sur les monnaies russes et sur les monnaies étrangères qui ont eu cours en Russie. S. Petersbourg 1836 - 1837. gr. 8vo 2 Bände mit Tafeln.

Schubert T. F. de: Monnayes russes des derniers trois siècles, 1547 - 1855. Leipsic 1863. 4to mit Atlas von 37 Tafeln quer-folio.

(Wellenheim): Verzeichniss der Münz- und Medaillen-Sammlung des K. K. Hofrathes Leopold Welzl von Wellenheim. Wien 1844-1845. 8vo I. Band (Class. Alterthum). - II Band in 2 Theilen (Mittelalter und Neuzeit) (95 Mark)

(Poniatowski): Photographic facsimiles of the antique gems formerly possessed by the late prince Poniatowski, accomp. by a descrip. of each subject, carefully sel. fr. classical authors, with an essay on ancient gems and gem-engraving by J. Prendeville and Dr. Maginn. London 1857–1859. 4to 2 Vols, witch many beautiful photogr. plates, repres. 471 gems. (420 Mark)

Gorlaeus A. Dactyliotheca cum explic. Gronovii. Lugduni-Batavorum 1707. 4to 2 Tomi (cum tabulis)

Bichler J. Über Gemmenkunde. Wien 1860. 8vo

Vossberg F. A.: Münzen und Siegel der preussischen Städte Danzig, Elbing, Thorn, so wie der Herzoge von Pomerellen im Mittelalter. Berlin 1841. 4to mit 4 Tafeln.

" " Geschichte der preussischen Münzen und Siegel bis zum Ende der Herrschaft des Deutschen Ordens. Berlin 1843 mit 20 Tafeln und Holzschnitten. (24 Mark) 10 Mark.

" " Zur Münzgeschichte der Stadt Danzig. Berlin 1843. 8o mit 1 Tafel und Abbild. (Separat Abdruck)

" " Münzgeschichte der Stadt Elbing. Berlin 1844. 8o mit 5 Taf.

" " Münzgeschichte der Stadt Thorn. Berlin 1845. 8vo mit 3 Taf.

" " Münzgeschichte der Stadt Danzig. Berlin 1852. 4o mit 12 Taf.

Saurma-Zeltsch H. v. Schlesische Münzen und Medaillen. Breslau 1855. 4to 2 Theile, mit 55 Holzschnitttafeln. (10 Mark)

" " " Schlesische Münzen und Medaillen. Breslau 1883. 4to I und II Heft, mit 55 Tafeln in Holzschnitt (circa 1000 Münzen) 12 Mark

" " Wappenbuch der schlesischen Städte und Städtel. Berlin 1870. 4to mit 11 Tafeln und Abbildungen. (12 Mark)

Friedensburg F.: Schlesiens Münzen und Münzwesen vor dem Jahre 1220. Berlin 1886. 8vo mit 2 Tafeln.

" " Schlesiens Münzgeschichte im Mittelalter. Breslau 1887–1888. 4to 2 Theile, mit 17 Tafeln. (Codex diplom. Silesiae Tom XII und XIII.)

(Koehne B. de.): Zeitschrift für Münz-, Siegel-, und Wappenkunde herausgegeben von B. Koehne. 1841–1846. 8o 6 Bände, mit Tafeln.

" " " " Neue Folge. Berlin 1859–1862. 4to mit 16 Tafeln.

" " Mémoires de la Société impér. d'archéologie de St. Petersbourg, publ. par B. de Koehne. St. Petersbourg 1847–1852. 8vo 6 Bände, mit Tafeln.

" " Berliner Blätter für Münz-, Siegel- und Wappenkunde. Berlin 1862–1870. 8vo 6 Bände.

Zeitschrift für Numismatik, herausgeg. von A. v. Sallet. Berlin 1874–1892. 8vo Band 1–18.

Zeitschrift (Wiener) numismatische, herausgegeb. von Huber, Karabacek etc. Wien 1869–1893. 25 Bände (Jahrgänge)

Zeitung numismatische, herausgegeb. von J. Leitzmann. Weissensee 1834–1873. 40 Bände (oder Jahrgänge)

Thieme B. J.: Numismatischer Verkehr. Leipzig 1866–1893. 4to

Münzblätter, Berliner, herausgegeb. von A. Weyl. Nr. 1–124, und Numismatische Correspondenz Nr. 1–103. Berlin 1880–1892. 8vo und 4to

Monatsblatt der numismatischen Gesellschaft in Wien. Nr. 1–129. Wien 1883–1894. 8vo

Mittheilungen, numismatische, herausgegeb. von C. F. Gebert. Nr. 1–32. Nürnberg 1882–1893. 8vo

" der numismatischen Gesellschaft zu Berlin. Berlin 1846–1857. 8vo 3 Hefte.

" " der bayerischen numismatischen Gesellschaft München 1882–1893. 8vo 12 Jahrgänge.

" " des Clubs der Münz- und Medaillenfreunde in Wien. Nr. 1–46. Wien 1890–1894. 4to

" " des Vereins für Münz-, Wappen- und Siegelkunde in Dresden. Dresden 1869. 8vo 3 Hefte

Anzeiger, numismatischer, herausgegeb. von H. Grote und H. Walte. Hannover 1868–1894. 8vo

" numismatisch-sphragistischer. Hannover 1870–1894 (25 Jahrgänge) — Numismatisches Literaturblatt, herausgegeb. von M. Bahrfeldt, Hannover, Stade und Rastatt 1875–1894. 8vo 5 Bände (Nr. 1–78)

Archiv für Bracteatenkunde herausgegeb. von R. v. Höfken. Wien 1885–1894. 3 Bände.

Blätter für Münzfreunde, herausgegeb. von Gersdorf, Grote und Erbstein. Leipzig 1865–1891. 4to Nr. 1–76. 2 Bände.

" für Münzkunde herausgegeb. von H. Grote. Leipzig 1835–1844. 4to 4 Bände.

" Numismatische, herausgegeb. von J. Neutwich. Jahrgang I und II Nr. 1–3. 8vo

124

Nestor pod r. 1018 wspomina hrywny które się dzieliły na kuny, bjełje (r. 1067)
r. 1115 wspomniane srebrenniki

czernyja kuny i biełe serebro
Słowo kuna przychodzi r. 980 również jak hrywny
r. 1137: 8 sminka wełykaja po 7 rězan
były hrywny złota i srebra.

r. 1287 = 50 hrywen kun
Kuny dzieliły się na
nogat'y
1 grywna serebra = 4 grywny kunami ili
pieniązi
rjezan
w XV w. kuny i wekozy (w Nowgorodzie)
r. 1437 mordka (podatku) od sochy
r. 1401 pudsoli po osmi mordok po hrywnie pud

1112 [illegible]

moneta mała zdawkowa

put puło (międzairw
r. 1370) z obu stron ptak lub koń.

36
6–7 gran.
twerskie

srebrne: jeźdźiec, zwierz, grzyf. ś. Jerzy. tamga,

denga srebrna
napis arabski

Książę siedzący na tronie
Peczat Kniazia Welykoho
ptak głowa.

7 6
12–14 gran

rysunek liliy

kawałki srebra siekane na których stempel.

Rubl denga, połudenga –
puło

Data	Nazwisko pożyczającego:
17 maja	Celestyn Grzesiak
1890	Nazwisko ręczyciela:
	X Dr Lenkiewicz

Tytuł dzieła.

Nauki chrześcijańsko-katechizmowe ks. Tomasza Grodzickiego część I

Kraków 1887.

P Archeol 18

126

Art. 430 Tom X
Część I Swod zakonu
że skarb (znaleziony
w ziemi) należy do właści-
ciela ziemi i bez jego ze-
zwolenia nietylko osoby
prywatne, ale nawet i wła-
dze miejscowe nie mogą
go poszukiwać.

Bièta Rusí

jry

Варшава, дня 20 Іюля 1893 года.

127

Birżewyja wiedom. N. 55 zamieszczają wiadomość
w powiecie aleksandryjskim guber. Kowieńsk. pastuszek
znalazł w polu skarb, składający się z 93 monet złotych
oraz drobnych monet srebrnych wagi 1 funt 18 zołotników.
Monety pochodzą z pierwszej połowy XVII wieku. Gubernator
rozkazał przesłać skarb do komisyi archeologicznej w Petersburgu,
chłopcu zaś [illegible] [illegible] stróżnikowi wydał rs. 3 za
to, że nie ukrył skarbu."

SKŁAD DELEGACYI WYKONAWCZEJ:

ław, Dobrski Maksymiljan, Dr. Górski Franciszek
Janasz Aleksander, Jeziorański Józef, Dr Kowa
son Michał, Rugiewicz Bolesław, Trylski Ale
Wroński Stanisław.

eszyt XXVII.

utwienie (Dok.) Gorzelnic

WARSZAWA.
Druk S. Sikorskiego, Nowy Świat 47.

1893.

Polityczno-ekonomiczny pogląd na złoto i srebro przez Edwarda Windakiewicza.

128

I. *Produkcja złota i srebra.*

Od roku 1493 aż włącznie do roku 1847, więc przez 354 lat produkowano podług Baumgartena:

złota 7,495.000 cłowych funtów za	2,560.000.000 złr.
zaś srebra 309,913.000 cł. fnt. za	6,900.000.000 „
razem	9,460.000.000 złr.

przypada więc na 1 rok 26$^{1}/_{4}$ miliona złr., mnogość zaś złota ma się do mnogości srebra, jak 1 : 41, albo ze względu na wartość jak 1 : 2.$_{71}$.

Od roku 1848 t. j. od odkrycia bogatych pokładów złota w Kalifornii aż do roku 1856 przez przeciąg 8 lat wydobyto podług Peschela:

złota 2,921.282 cłow. fnt.	1,006.000.000 złr.
srebra 17,880.692 cłow. fnt.	397,000.000 „
razem	1,403.500.000 złr.

przypada tedy na rok jeden 175,500.000 złr., mnogość złota ma się więc do mnogości srebra jak 1 : 6.$_{12}$, albo wartościowo jak 1 : 2.$_{53}$.

Podług najnowszych statystycznych zestawień wydobywano w ostatnich latach rocznie (nr. 21 z roku 1865 *Wanderer*):

złota wartości	427,500.000 złr.
srebra „	141,000.000 „
razem	568,500.000 złr.

Stosunek złota do srebra ma się tu ze względu na wartość jak 3·$_{03}$: 1.

Produkcja szlachetnych kruszców poszła w ostatnich latach bardzo w górę, mimo tego stosunek wartości złota do srebra mało się zmienił.

W tejże produkcji miały udział:

1. Europa	15,000.000 złr.
Moskwa	61,500.000 „
2. Azja i Afryka	12,000.000 „
3. Australia (Nowa Zelandia 25$^{1}/_{2}$ m., Australia 163$^{1}/_{2}$ m.)	189,000.000 „

4. Ameryka (Kalifornia 150 mil., Sta-

sunków wykonać
2383 25—32
elkie zamówienia
w i pulpitów
obków wyrabia-

przyjmują się i
wanych.

j, **Tarno-**

WE

iem,

em.

gu będących

2813 6—?

cja.

i zwracam odwrotną pocztą
wypełniam ściśle za przysłaniem
panów zamawiających o najsumie
Stare zegarki, złoto i s
kupuję także za gotówkę.
☛ Na zapytania odpow
i gwarantuję ceny najtańsze. — S
Utrzymując stosunki z najp
skutek słynnego, zawsze zapasow
garki lepsze niż gdziekolwiekind
Wszelkie przedmioty odemnie
Wielce Szanownych mieszk
najuprzejmiej o wstąpienie do me

Philip

Uhren
Wien, Rothenthur

Porto od przesyłek aż do wysok
Życzących sobie zamieniać zegar

Rzec

P

sprawi
wą, ch
dliwe
Nawet
przywr
docian

Flakon oryginalny wraz z przep
Eteryczna Esencja Cate
Główny skład c. k. w
w Wiedniu, Stadt, E
We LWOWIE dostać można w a
teryjnych Franciszka Ehr
ce

Działanie oparte na p

Redaktor odpowiedzialny: Platon Kostecki.

ny Zjednoczone 63 m., Meksyk 54 m., Kolumbia Brytyjska 12 m., Południowa Ameryka 27 mil. = 205 mil. złota, 101 mil. srebra) 306,000.000 „

razem 568.500.000 złr.

Od początku teraźniejszego stulecia, zaś w szczególności od roku 1848, jako od czasu odkrycia bogatych pokładów złota w Kalifornii wzrosła produkcja złota w ogóle więcej jak dwudziestokrotnie.

II. *O zużyciu złota i srebra.*

Podług Colverta i Johnsona stanowi wartość złota, gdy weźmiemy twardość ołowiu jako jedność liczebną, 10.$_1$, srebra zaś 13.$_3$, ta twardość jednak przymieszaniem podlejszego kruszcu rozmaicie się zmienia; w ogóle jest zużycie złota stosunkowo daleko większe niż srebra.

Według doświadczeń mennicy w Petersburgu zużywa się złoto przez obrót dwa razy więcej jak srebro.

Podług dr. Andrzeja br. Baumgartena ubytek przy szlachetnych kruszcach przez starcie lub inne niszczące wpływy może w ogólności 1 % wartości wynosić.

Cały zapas szlachetnych kruszców został od Peschela oszacowany na 8,210.000.000 złr. w. a., roczny ubytek wynosiłby tedy 82,000.000 złr.

Odciągnąwszy od rocznej produkcji	568,500.000 złr.
wymieniony ubytek wartości	82,000.000 „
otrzymamy	486,000.000 złr.

które zapas kruszcu rocznie pomnażają.

Mac Culloch postawił podług szacowań Jakoba roczny zużytek szlachetnych kruszców dla wyrobów zbytkowych i celów przemysłowych na 60,000.000 złr., z których mniej więcej $^1/_5$ część z przetopienia starych sprzętów pochodzi, z nowego kruszcu jest więc rocznie tylko 48,000.000 złr. do wyrobów użytem;

odciągnąwszy od	486,000.000 złr.
zużyte	48,000.000 „
otrzymamy rocznie dla powiększenia obrotu tych kruszców, jako pieniędzy	438,500.000 złr.
Gdy odrachujemy od tego najmniej	288,500.000 złr.,
które się z zakresu europejskiego handlu usuwają; zostaje jeszcze zawsze	150,000.000 złr.

rocznego przybytku dla Europy.

III. *Obrót złota i srebra.*

Ruch szlachetnych kruszców roztacza się podług Perynyego w czterech kierunkach:

Złoto ze składów Kalifornii rozchodzi się na dwa ramiona:

1) pierwszy prowadzi do miejsc handlowych na wschodnich wybrzeżach Zjednoczonych Stanów;

2) drugi bezpośrednio do Anglii;

3) złoto Australii znachodzi swój najbliższy odbyt regularnie w Anglii, — zaś

4) główny prąd srebra — prawie połowa produkowanej ilości — odchodzi ustawicznie z Europy do Indyj Wschodnich i do Chin i t. d.

Przeważnie uskutecznia Anglia rzeczony wywóz srebra, jednak i inne nadbrzeżne miejsca morza Środziemnego jako to: Tryest, Marsylia i t. p. a nawet Hamburg na północy są czynnemi w tym handlu.

Oprócz tych czterech głównych prądów, znachodzimy jeszcze sieć obrotową drugiego rzędu, i tak przeważnie tę, która utrzymuje równowagę między Anglią i stałym lądem, między Anglią i koloniami, a nakoniec między Anglią i Zjednoczonemi Stanami.

.000 ft. winogron z

do kuracji

ze szczepów włosk

zakupił handel

Karola Bałłab

we Lwowie 296 — **pod Złotym Kogutem**
i poleca takowy
1 fnt. feslawskich wagi wiedeńskiej po 36 cnt.
Winogrona są bez wyjątku wybierane i tak piękne, że żą
nych Gości niezawodnie jak każdego lata i tego zadowolni
wincję tego samego dnia za zaliczką uskuteczniam.

wszechny bank przem

rzył swe bióra w Wiedniu Teinfals
dnia 1. września b. r.

PROGRAM

mimo że w ostatnich czasach powstał cały szereg n
ednak, że **Powszechny bank przemysłowy** jest
cjalnej podstawie, iż wielu potrzebom publiczności, k
o poparcia, będzie w stanie uczynić zadość. Zasady
sze stulecie zawdzięcza tak znaczny postęp gospodarc
ozmaitych rozgałęzień „Powszechnego banku przem
akowe tworzą naprzód trzy główne działy:
erwszy obejmuje interesa **Stowarzyszeń kredytow**
na zasadzie wzajemności, i każdemu biorącemu u
nie taniego kapitału.
Stowarzyszeniem kredytowem połączyliśmy nową
edyną jest w Austrji, mianowicie **fundusze oszczę**
nu udział w kredycie, otwartem zostanie **konto osz**
czom daje nierównie większe oprocentowanie aniż
nk lub kasa oszczędności dawać mogła, ponieważ
a oszczędności według statutów, stosunkowo do sw
ego zysku banku otrzymują. Tym więc sposobem
rzyjmującego udział w kredycie, wymownie przeds
onto oszczędności jak można najwyżej oposażać!
uga część obejmuje **interesa kasy oszczędności,**
ysoki rząd zatwierdzone, przyzwalają nam przyjmow
guldena poczynając i takowe oprocentowywać. N
ą wydawane książeczki wkładów w takim sa
nią kasy oszczędności.
zecia część obejmuje **interesa bankowe, komiso**
echny bank przemysłowy" za niewielką prowizją p
wszelkiego rodzaju bankowych i komisowych inter
aży efektów, papierów wartościowych, szlachetny
e dziennym; zajmuje się oprócz tego eskontą weks
wszystkiemi na wiedeńskiej giełdzie notowanemi
u działowi interesów szczególną uwagę poświęcają
my mocne przekonanie że „Powszechny bank przem
ótkim czasie zupełne zaufanie publiczności, poniew
największe ułatwienia w interesach stanowią
owszechny bank przemysłowy" życzliwości publiczn

Rada zawiado

Powszechnego banku

Dannenberg H, 130

Grundzüge der Münzkunde

Mit 11 Tafeln [illegible]

Weber Illustrirte Kate

chismen.

Werlhof Handbuch

1856

Werlhof A. C. E. v.on: Handbuch der griechi-
schen Numismatik. Hanover 1858. 8r.

Semin. philolog. 16/1. 1860.

ise Polko ist die Dichterin des deutschen Familienlebens, dessen reichen
zu bringen weiß.

---

ilder II.

. — Armenhäusler.

on

e l y.

Mk. 4.50; fein gebunden Mk. 5.50 ordin.

— Eva's Töchter" hat E. Vely mit vollendeter Künstlerschaft und
ehmen Gesellschaft der Gegenwart geboten; der zweite Band ergänzt
en Conflicten in den tieferen Regionen des Volkes, mit dem Denken

. November cr.

0% und auf 10+1 Freiexemplar.

vöhnlichen Bedingungen, und zwar.

nd 25% in Rechnung.

Cohen H: Description generale des monnaies de la République Romaine communément appelées médailes consulaires. Paris 1857. 4to. Hist. dr.

Wellenheim Welzl Leopold: Verzeichniss der Münz= u. Medaillen=Sammlung. Wien 1844. 8v. 3 Bde Hist. 3196.

132

Mader: Versuch über die Brakteaten Prag 1797. 4o

1526 d. 4 Octobr. + Anna Woyniczska
filia domini Cracoviensis de Jaroslaw

133

Sturdza Demetrius Alex:
Uebersicht der Münzen und
Medaillen des Fürstenthums
Romanien. Wien 1874. 8vo

Kosegarten } Codex
Hasselbach }

Groote Tabellen

Koehne Ztschrift für
Münzkunde III p 363

1168 Dominus Jazo Dominus Bo-
guslaus Dominus Cazimerus
(v. Stettin und Demmin
Vorpomern

Weidhas: Brand. Denare

Dannenberg Ztschft für Münz
Kunde (Wien ?) 1859-1862 p 335

Grote Münzstudien I. 385 (Über
Jaxa)

Zeitschrift f. Numismatik Leipzig
III p 253 Sallet R v.

Cuda od 1644. 4to 1693

Melaniusz Marcin: Wonnosć wdzięczna Krak. 1648. 4o. k. 17.
ded. Stan. Ostrokońskiemu

(br. aut.) Wonność Kraków w druk. wdowy i dziedziców Franciszka Cezarego 1655. k. 4 str. 32
edycja powiększona z inną dedykacją

Votum do Naświętszey Panny Fuchowskiey wołając o Pokoy Oyczyźnie utrapioney przez I. L. S. K. J. M. napisane R. P. 1655 ze kart 16 (sign F–3.
str. 33–64

Dar Serdeczny z Skarbnice Pisma Swiętego wybrany a P. Naświętszey przy iey Cudownym Obrazie Fuchowskim etc nabożnie ofiarowany. F W Krakowie w drukarni u Dziedziców Krzysztofa Schedla J. K. M. Typografa 1670 4o k. 4
na końcu: X. S. S. Z. S. B.
na tytule S. Virgo Maria Fuchovensis (drzeworyt

F Ku chwale Bogarodzice Panny, a ku zhańbie zazdrosnych iey zacności.
Początek: Panno, matko oraz cudownaś na świecie...

135

Beiträge zur Geschichte des preussi-
schen Geld und Münzwesens
von Prof. Dr. Jos. Bender.
(Zeitschrift für die Geschichte und
Alterthumskunde [illegible] Ermlands.
VI Band. Jahrgang 1877 und 1878.
Leipzig 1878. 8°. str. 521 – 606)

	Cappe: Münzen deut. Kaiser. 2 Tom. . .	5 f
	D° Münzen der Herzoge . .	1 f
	~~Czapski~~: Dengi	4 f
	Götz: Groschen-Cabinet 3 Tom. . . .	6 f
	Homeyer: Haus u. Hofmarken . . .	3 f 50
	Mader: Zweiter Versuch . . .	1 f 50
	Meyer: Bracteaten d. Schweitz . .	1 f.
8 Rub.	Opisanie russkich monet Czetkow .	4 f.
	Sabatier: monnayes Byzantin. 2 T. . .	18 f.
3 Rub.	Soncow: Dengi i puty . . .	5 f.
3 Rub.	Soncow: Izsliedowania 2 Zesz. . .	3 f.
75 Kop.	~~Soncow: Sprawocznaja Kniga~~	1 f 25
	Weyl: Henckelsche Samlung . . .	3 f –
	Soothe: Ducaten Cabinet . . .	4 f
		~~60 f 25.~~
		59

137

Loos: Die Kunst falsche Münzen zu erkennen. Berlin 1828. 8.

Technolog. 416.

Judel Klaczko 13 letni

r. 1841 miał lat 15

Moja pierwsza ofiara Wilno 1838
4° str 5

Pożegnanie w XV Tom. Wizerunków

syn Kupca wilen.

1881

Wartość egzemplarza		za		Cena księgarska dzieła	
zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.

zmianą z

darem

138

Steinbüchel Die
Beckerischen falschen
Müntzen stempel. Wien
1836

Pinder M.: Die
Beckerischen falschen
Müntzen. Berlin.
1843.

